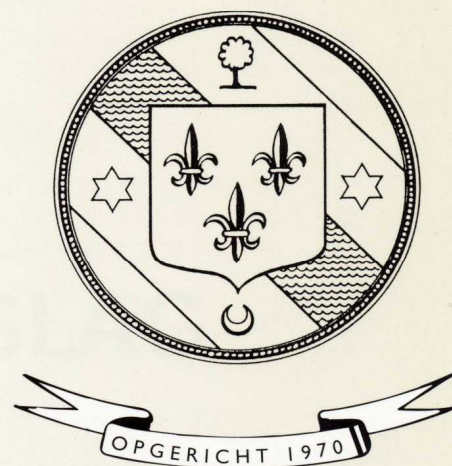
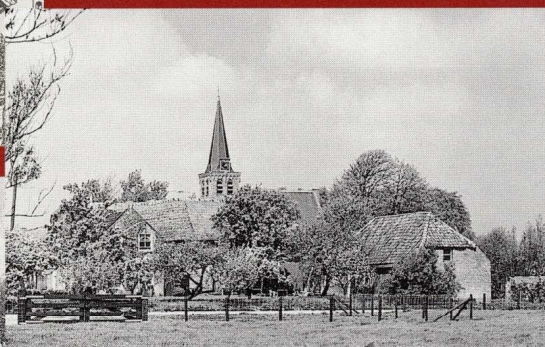

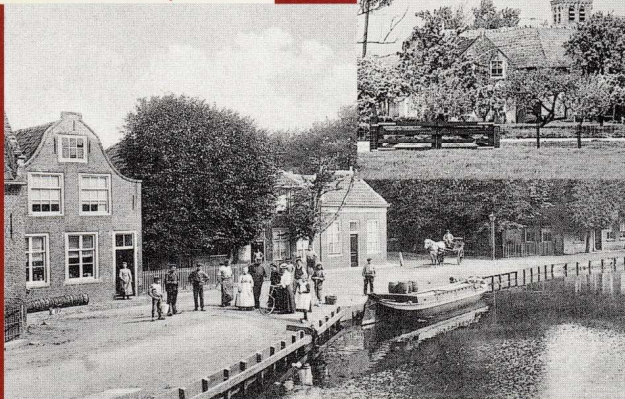
2006

Museum Het Tramstation Schijpluiden

Kerkdorp 't Woudt

Den Hoorn, prentbriefkaart 1905

Inhoud

Voorwoord	3
Verslag van de secretaris	5
Museum Het Tramstation	9
Het archief en de bibliotheek van de Vereniging in 2006	11
De Schipluidense kroniek 2006	14
Archeologische kroniek 2006	23
Slote (een verhaal in het Delflands)	29
Leven en werk van de dichter Hubert Korneliszoon Poot (1689-1733)	32
Poëzielepoot?	34
Ode aan Klorisje - Schoon haar en mooie wangen	35
In het voetspoor van de dichter Poot (een fiets- en wandelroute)	36
Otto van Egmond in Rijswijk	41
Glasvondsten bij de Keenenburg	45
Het oudste rechtboek van Zouteveen	48
Het Steenhuysland in de Dorppolder	54
De Hoornse houtzaagmolen “De Hoop”	58

Colofon

Redactie en lay-out: Harry Brik
Bindwerk: Jan Mooijman
ISSN: 1572-8234
Uitgave: Historische Vereniging Oud-Schipluiden, maart 2007.

VOORWOORD

In augustus 1966 raapte ik als jongeman op het spruitenland van Wim Harteveld aan de Woudselaan de eerste inheems-Romeinse scherven op. Als vakantiewerk had ik het schoffelen van dit bouwland aangenomen. Het was een droge zomer, dus viel het niet mee om het onkruid uit de harde bodem te verwijderen. Ik had de klus, dat bleek al snel, voor veel te weinig geld aangenomen, maar gelukkig bracht een bijkomstigheid mij toch nog het nodige plezier. Tussen het onkruid lagen op diverse plaatsen scherven: relatief zacht, handgevormd inheems aardewerk, waaronder fragmenten van potranden en bodems, en verder veel grijs en geelwit, op de draaischijf vervaardigd aardewerk. Een enkele maal vond ik een stuk dakpan, tufsteen en fijne rode scherven met sierlijke voorstellingen. Dit laatste bleek later Romeins terra sigillata-aardewerk te zijn, afkomstig uit de omgeving van Trier. Aan het eind van elk geschoffeld pad leegde ik mijn zakken met de gevonden bouwfragmenten en aardewerk. Na ruim een week schoffelen had ik twee veilingkisten vol scherven en brokstukken verzameld, die enige tijd later door de Haagse archeoloog P. Stuurman werden gedetermineerd. Op de plaats van het spruitenland bleek een inheems-Romeinse nederzetting te hebben gelegen uit de tweede eeuw na Christus!

Tijdens een groot archeologisch onderzoek in 2006 in de Harnaschpolder is duidelijk geworden, dat dit gebied in de eerste eeuwen van onze jaartelling intensief door Cananefaten werd bewoond. Er is zelfs een crematieplaats met grafgift gevonden. Diverse kromme sloten in deze polder blijken terug te gaan naar de tijd van deze vroege bewoning. Vooruitlopend op de komst van woningen en bedrijven hebben archeologen een groot oppervlak verkend (zie verder de archeologische kroniek in dit jaarverslag). Na veertig jaar onderzoek wordt nu duidelijk wat de bewoningsgeschiedenis van dit oude cultuurlandschap precies omvat.

Eerder bestond er al een beeld van de bijzondere geschiedenis van het weidegebied rond het kerkdorp 't Woudt. Hier vinden momenteel werkzaamheden plaats ter voorbereiding van de komst van de Calamiteitenberging. Hoewel het Hoogheemraadschap van Delfland voor de herinrichting van het noordwestelijke deel van de Woudsepolder de landschapsprijs heeft gekregen, moeten we constateren dat hier een Middeleeuws cultuurlandschap ingrijpend op de schop gaat. Weliswaar worden de terpjes ontzien en wordt de dijk door de polder minder hoog uitgevoerd, maar verschillende oude, natuurlijke watergangen en ook vroege verkavelingsloten zijn straks niet meer in het veld waar te nemen. Nieuwe, brede sloten doorsnijden op diverse plaatsen het weidelandschap. Een fraaie houtwal uit het begin van de jaren zeventig is gekapt en enkele betonnen bruggen ontsluiten het gebied van de toekomstige berging.

De Historische Vereniging Oud-Schipluiden houdt zich bezig met de actieve geschiedvorsing. Enerzijds gebeurt dit door middel van archiefonderzoek. Het 'Jaarverslag 2006' toont hiervan een aantal resultaten. Anderzijds volgt de Vereniging vanaf haar oprichting in 1970 ook de planologische ontwikkelingen. Soms is de inzet gericht op behoud, maar vaak kan de vereniging niet meer doen dan registreren en documenteren. Het voormalige tramstation in Schipluiden, dat meer is dan een museum, wordt steeds meer een plaats waar op velerlei wijze inzicht kan worden gekregen in dit gebied. De geschiedenis als leidraad voor toekomstige ontwikkelingen betekent dat de identiteit van Midden-Delfland herkenbaar blijft. Dit gegeven is als uitgangspunt meegenomen in de Gebiedsvisie van de Gemeente Midden-Delfland. De uitreiking van de eerste Otto van Egmondpenning aan ondergetekende, in januari 2007, wordt eveneens als erkenning gezien. De Historische Vereniging blijft het geschiedenisverhaal vertellen. Het jaarverslag is hiervoor een van de middelen. Hierin treft u weer een reeks van bijdragen aan, die een beeld geven van de activiteiten en het onderzoeksveld van Oud-Schipluiden. Harry Brik zorgde voor de schikking en vormgeving van alle artikelen, terwijl Jan Mooijman het bind- en drukwerk voor zijn rekening nam. We wensen alle ontvangers van dit jaarboekje veel lees- en kijkplezier toe.

Jacques Moerman, voorzitter van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. Maart 2007.

*Oud- en Nieuw Keenenburg, de situatie vóór en direct na 1574.
 Rechtsonder is een torentje te zien, dat deel uitmaakte van de oude voor-
 burcht. Deze voorburcht is in de periode 1573-1574 gesloopt.
 De tekening is ca. 1750 gemaakt, naar een voorbeeld van A. Rademaker.*

Collectie C. Holtkamp.

N.B. De originele afbeelding is te bewonderen
 op de huidige expositie over de kastelen.

Verslag secretariaat

E. Mostert, C. Vandepoel

De verslagperiode loopt van 01-01-2006 tot en met 31-12-2006

Bestuur en commissies

Het bestuur van de vereniging is als volgt samengesteld:

voorzitter	J.W. Moerman
vice-voorzitter	O. Spinnewijn
secretaris	E. Mostert en mw. C. Vandepoel
1 ^{ste} penningmeester	P.J.M. van Giesen
2 ^{de} penningmeester	mw. R. Visser-Rotgans

De coördinatoren van de verschillende commissies waren:

Bibliotheek	O. Spinnewijn
Genealogie	mw. L.M. Varekamp
Registratie	J.W. Moerman
Tentoonstellingen	mw. J.C. Brik-Heijting
Museumgebouw	vacant

De Historische Vereniging Oud-Schipluiden was in het bestuur van de Stichting Tramstation Schipluiden vertegenwoordigd door mw. M.L. ten Horn-van Nispen (secretaris) en de heer A. van den Engel (penningmeester). Deze Stichting, die de totstandkoming van het Museum Het Tramstation heeft helpen realiseren, houdt in de oude vorm dit jaar op te bestaan. In de Stichting "Midden-Delfland is Mensenwerk" zitten namens de Vereniging mw. R. Visser-Rotgans en de heer J.W. Moerman; in de Stichting Heropbouw Toren Keenenburg participeert mw. R. Visser-Rotgans; de heer J.W. Moerman vertegenwoordigt de Vereniging in de Monumentencommissie en de Klankbordgroep Calamiteitenberging Woudse Polder. De contacten met het Centrum voor Streekhistorie in Honselersdijk werden verzorgd door de heer O. Spinnewijn en mw. L.M. Varekamp.

De heer B. Mostert is met ingang van 2007 geen secretaris meer in verband met een verhuizing buiten de regio. Een wapenfeit van Bert gedurende zijn korte bestuursperiode van ruim één jaar is de koppeling van de expositie over Poot aan andere activiteiten.

Een verlies is ook het vertrek van mw. J.C. Brik-Heijting, die vanaf het seizoen 1995-1996 de tentoonstellingscommissie heeft geleid. Zij verzorgde ook vanaf die periode in het Jaarverslag

van de Vereniging de Museumrubriek. Deze keer doet zij dit voor de laatste keer.

Gedurende tien jaar maakte zij met dhr. J. Mooijman, mw. L. de Jong-Baks en anderen een reeks van exposities, zoals: Dr. F.H. Reijnders, Schipluiden in de Romeinse tijd, Help brand!, Aan tafel, eten en drinken in het verleden, Op en rond het boeren erf, Kom over de brug, Dorpsstraat Schipluiden, Paard en Gerei, Piet Vermeulen, Oorlog en Bevrijding, Aanschouwen en Beschouwen en als laatste de WSM. Diverse tentoonstellingen werden vergezeld door syllabi, die vrijwel altijd werden samengesteld door haar man Harry Brik. Duizenden bezoekers - ook buiten de openingstijden - hebben in de afgelopen tien jaar deze exposities bezocht. We danken Joke voor haar inzet, creativiteit en zorg gedurende al die jaren. De vacature wordt voorlopig opgelost door wisselende personen uit de Vereniging.

Leden en vrienden

Twee vrienden zijn helaas overleden, namelijk de heer A.C. Kleyweg uit Delft en mevr. A.M. van Zutphen-Kofoed; beiden waren trouwe bezoekers van het museum. In 2006 zijn er drie mensen vriend en drie vrienden lid geworden. Het bestuur is blij met deze aanvulling.

Vergaderingen

In de verslagperiode vonden vier ledenvergaderingen plaats en wel op 18 januari, 4 april, 6 september en 29 november. In de vergaderingen werden plannen gemaakt voor lezingen, nieuwe tentoonstellingen, excursies en andere activiteiten. Tijdens de vergaderingen werden ook de laatste ontwikkelingen op het cultureel-historisch en landschappelijk gebied van Midden-Delfland besproken.

De tentoonstellingscommissie kwam afzonderlijk bijeen.

Het bestuur heeft enkele malen vergaderd.

Tentoonstelling betreffende de dichter Poot

Voor het opzetten van de tentoonstelling en het organiseren van een uitgebreide samenwerking met o.a. Arti Delflandiae zijn vier vergaderingen belegd door de voorzitter en secretarissen in Museum Het Tramstation. De tentoonstelling is op een bijzonder uitgebreide en originele manier aangevuld met allerlei kunstvormen.

Bij het museumnieuws staat een en ander over deze geslaagde expositie te lezen. Hier kan worden volstaan met de constatering dat de samenwerking met Arti Delflandiae en Cult Royale geleid heeft tot een verbreding van de tentoonstelling tot eveneens succesvolle nevenactiviteiten, zoals Pootpop (5 november), een Pootwandeling (zie verder in dit jaarverslag), een workshop Kunstidee op de Zuidkade, een Historische Maaltijd uit de tijd van Poot met gerechten en sfeer van 1700 (18 november, Museum het Tramstation, 42 deelnemers), een lezing, een lesbrieft voor basisschoolleerlingen en een poëzieworkshop.

Lezingen

Op 28 maart vond in de ruimte 'De Schelp' van de katholieke kerk van Schipluiden de lezing plaats door dhr. Epko Bult, stadsarcheoloog van Delft. Het onderwerp van de lezing was, kloosters in Delft en in het bijzonder de abdij van Koningsveld. De lezing werd bezocht door ca. 80 personen.

De tweede lezing van 2006 stond in het teken van de dichter Poot en werd op 22 november in de Hervormde kerk gehouden door de voorzitter. Deze lezing ging over het leven en werk van de dichter Poot. Naast gedichten, voorgelezen door mevrouw Gery Moerman, werden er originele documenten en prachtige dia's van het historische Midden-Delfland getoond. Aanwezig waren ruim 100 personen.

Opgraving klooster Koningsveld, maart 2003.

Excursie naar Delft

Foto: Henk Groenendaal

Henk Tetteroo verzorgde dit jaar, behalve het Oud Midden-Delflands dictee, zeven lezingen over de streektaal van Delfland, steeds in Delft of de directe of wijdere omgeving, onder meer op 16 mei voor de Historische Vereniging Bleiswijk en op 7 november in de Openbare Bibliotheek Schipluiden. Steeds vormden zijn beide boeken ('Kreen en grui zig', inmiddels 6^e druk, en 'Wonen in woorden') hierin de leidraad.

Onze voorzitter hield dit jaar voor andere groepen en instellingen een aantal lezingen over regionaal-historische onderwerpen. De onderwerpen waren: De wording van het cultuurlandschap van Midden-Delfland, Het vervoer over vaarten en vlieten in en om Midden-Delfland, Otto en Jacob van Egmond, Het kerkdorp't Woudt, De buurtschap Negenhuizen.

Excursie

Op zaterdag 20 mei vond de jaarlijkse excursie plaats, ditmaal naar Delft. Het onderwerp was Delftse kloosters en de wandeling is begonnen in het St. Agathaklooster (Museum Het Prinsenhof). De groep heeft koffie gedronken in Herberg de Mol en daar een korte rondleiding door het pand gekregen. Na een rondwandeling onder leiding van een stadsgids heeft de hele groep nog een drankje gedronken in het depot van de Gemeentelijke Archeologische Dienst aan de Hooikade. De groep bestond uit 20 personen.

Nieuwsbrief

In september 2006 verscheen een nieuwsbrief voor leden en vrienden met onder meer aandacht voor de tentoonstelling rond de dichter Poot, de bibliotheek, het verenigingsprogramma 2006-2007 en de opgravingen in de Harnaschpolder.

Andere activiteiten

In 2006 heeft de Vereniging zich met een kraam of lezing gepresenteerd tijdens de opening van het Recreatiesizoen Midden-Delfland op 22 april, tijdens de Zomerfeesten in augustus en op de Tweede Delftse Streekmarkt op 2 september. Verder zijn er zijn optredens verzorgd voor TV-West, het programma Plaza van de NCRV (specifiek over Poot), de WOS-radio en de WOS-TV.

Oud-Schipluiden heeft op 26 maart 2006 met vijf personen deelgenomen aan het Midden-Delfland Dictee, t.w. mw. M.L. ten Horn-van Nispen, dhr. L. ten Horn, mw. C. Vandepoel, mw. G. Moerman v.d. Berg en dhr. J.W. Moerman. Marie Louise ten Horn, lid en oud-secretaris van de Vereniging, had de minste fouten van alle aanwezigen, terwijl haar wortels in Brabant liggen. Een knappe prestatie! Overigens was het dictee samengesteld door ons lid Henk Tetteroo. Het dictee is in dit jaarverslag opgenomen.

Advisering

Ook dit jaar is de Vereniging vele malen door de gemeente Midden-Delfland als vraagbaak gebruikt. De rode draad is steeds informatie over cultuurhistorische aspecten. De tekst op het informatiebord bij de twee toegangen van het Voddijkpad is verzorgd door Oud-Schipluiden.

Samen met de Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk is het cultuurhistorisch erfgoed in de Klaas Engelbrechtspolder uitgebreid gedocumenteerd. Het fotowerk werd onder andere verzorgd door Henk Groenendaal. De cultuurhistorische beschrijving is belangrijk als documentatie; daarnaast kunnen de beschrijving en kaarten door de gemeente gebruikt worden als leidraad bij toekomstige ontwikkelingen. Dit is een activiteit die in het kader van de Gebiedsvisie 2025 door de Historische Vereniging Oud-Schipluiden is toegezegd.

Tweemaal heeft de Vereniging, middels haar voorzitter, deelgenomen aan brainstormsessies over de naamgeving van het Bedrijventerrein HarnaschPolder. Uiteindelijk is het voorstel van Oud-Schipluiden volledig overgenomen. De nieuwe namen sluiten aan bij de historische context van dit gebied. De deelgebieden heten straks Vrij-Harnasch, Hoog-Harnasch en Woud-Harnasch. De straten krijgen de volgende namen: Peuldreef, Harnaschdreef, Sionsdreef, Noordhoorn, Gantel, Hoog-Harnasch, Heernesse, Meerkamp, Hogenhoorn. Het zijn oude toponiemen, die met deze streek verbonden zijn. De Gantel verwijst naar het kleidek dat hier is

afgezet door de rivier de Gantel. In dit stroomgebied woonden in de eerste eeuwen van onze jaartelling een aantal Cananefatenfamilies.

Scholieren en studenten werden op weg geholpen bij het maken van scripties over streekhistorische onderwerpen. Antwoorden op genealogische vragen van particulieren werden veelal verzorgd mw. L.M. Varekamp.

Documentatie en registratie

Op 22 avonden is er gewerkt aan de documentatie en registratie van de voorwerpen en het archeologisch vondstmateriaal van het museum. Actief waren: Mw. C. Bakker-Varekamp, N. Bakker, H. Groenendaal, C. Rentenaar en J.W. Moerman. Daarnaast werden deze bijeenkomsten gebruikt voor de herinrichting van de depots en de bibliotheek. Mw. Varekamp en de heren J. Mooijman en O. Spinnewijn hielden zich op een groot aantal woensdagmiddagen bezig met het onderhoud en het toegankelijk maken van de publicaties, die de Vereniging in beheer heeft.

Bijzondere onderscheiding

Technisch gesproken vond de uitreiking van deze onderscheiding plaats in het nieuwe jaar, maar het secretariaat meent toch nu melding te moeten maken van een zeer bijzonder blijk van waardering.

Op 2 januari 2007 tijdens de Nieuwjaarsborrel heeft Burgemeester A. Rodenburg namens B&W van de Gemeente Midden-Delfland aan dhr. J.W. Moerman de eerste Otto van Egmondpenning uitgereikt. Hij ontving deze penning als dank voor zijn vele jaren (40) vrijwilligerswerk, adviezen op het gebied van de cultuurhistorie en een indrukwekkende lijst van publicaties betreffende het Midden-Delflandgebied.

Deze penning gaat vergezeld van een mooie zilveren speld en een oorkonde. De Otto van Egmondpenning wordt alleen bij bijzondere verdiensten uitgedeeld en is als zodanig uniek.

Onze voorzitter was oprecht verbaasd, omdat hij niet wist dat hij de genomineerde was voor deze prijs. De secretaris heeft zijn blijdschap van dichtbij kunnen waarnemen en hem na de burgemeester ook namens de Vereniging bedankt voor alle inzet en visie.

Publicaties van leden

- Marie-Louise ten Horn-van Nispen, *Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij. Geschiedenis van een vervoerbedrijf*. Syllabus bij de tentoonstelling 'Een halte in de tijd' in het Museum Tramstation Schipluiden. Schipluiden mei 2006.

Foto: Henk Groenendaal

- Jacques Moerman, *Wandelen en fietsen in het voetspoor van de dichter Poot*. Schipluiden, september 2006.
- Jacques Moerman, 'Nu ook cultuurhistorische gegevens van Klaas Engelbrechtspolder geactualiseerd.' In: *Midden-Delfland* 2025, november 2006, editie 2, 10-11. Samen met Pia van Oord.
- Jacques Moerman, *Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Compagny*. Deel 1. Atlas Isaak de Graaf / Atlas Amsterdam. Uitgeverij Asia Maior, Voorburg 2006. In het bijzonder de historische beschrijvingen van de 175 kaarten, 40-393. Inleidende hoofdstukken door Günther Schilder, Ferjan Ormeling, Paul van den Brink en Hans Ferwerda.
- Jacques Moerman, 'Bruiloftsgedichten van Poot.' In: *Midden-Delfkrant* (Delflands Diep), 30^e jg., nr. 4 (december 2006), 4-6.

Vervolg van de rubriek "De twee gezichten van..." in De Schakel Midden-Delfland, afwisselend verzorgd door de Historische Vereniging Maasland en de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. De foto's zijn steeds gemaakt door ons medelid Henk Groenendaal.

Jacques Moerman schreef in 2006 de volgende bijdragen:

- G.J.A. van Marrewijkstraat, het eerste project sociale woningbouw in Den Hoorn.
- de Dijkshoornseweg,
- de Groeneveldse molen,
- de Zuidkade en de werf van Poot,
- het gemaal van de Dorppolder.

Marie-Louise ten Horn-van Nispen verzorgde de bijdragen:

- Het Tramstation Schipluiden,
- De Trambrug Schipluiden.

Trudy Werner-Berkhout verzorgde de bijdragen over Maaslandse onderwerpen.

Financiën/onderhoud

De contributie bedraagt voor leden € 20,- en voor vrienden (donateurs) € 12,50. Van de Gemeente Midden-Delfland werd een subsidie ontvangen van € 4.500,-, van de Rabobank Delfland ontving de Vereniging een gift van € 100,-.

Naast de zuivere verenigingsuitgaven betreffen de meeste kosten de vaste lasten van het gebouw, zoals verwarming, verlichting, rechten, onderhoud en verzekering. Jaarlijks is er enige ruimte voor innovaties. In 2006 is de bibliotheekkamer gerenoveerd en gedeeltelijk van nieuw meubilair voorzien. In 2007 wordt o.a. de verlichting in de Keenenburgkamer vernieuwd. Voor de expositie over de dichter Poot ontvangt de Vereniging via de Stichting Arti Delflandiae een subsidie (begin 2007).

Museum Het Tramstation

J.C. Brik-Heijting

Inleiding

In het jaar 2006 waren er twee tentoonstellingen met een totaal aantal bezoekers van ca. 950. Verder was er de “vaste” Keenenburg-expositie.

Voorzieningen

Gebouw

Was er vorig jaar al een doorgang gemaakt naar het bestaande zoldertje boven de keuken, dit jaar heeft men een vloer gemaakt boven de berging. Dit nieuwe zoldertje is toegankelijk via de reeds bestaande deur die vroeger slechts via een losse steile trap kon worden bereikt. Daarnaast is de bibliotheekkamer geheel gerenoveerd. Alle wanden en het plafond zijn gewit en er is een nieuwe vloerbedekking gelegd, bovendien is het aantal boekenkasten uitgebreid en een computerhoek geïnstalleerd. Hierdoor wordt deze ruimte nu efficiënter gebruikt. De tijdschriften en knipsels verhuisden naar het nieuwe zoldertje, dat ook als depot voor materialen wordt gebruikt.

Aanwinsten

Schenken, o.a.:

- Tinnen bord met gemeentewapen Schipluiden.
- Stropdas gemeente Schipluiden.
- Drie pakjes verbandgaas “WOII”
- Luchtfoto (kopie) van het W.S.M. emplacement in Loosduinen.
- Boterspaan, drie boterstempels.
- Hubert Korneliszoon Poot, Dichter des Vaderlands.

Aankopen, o.a.:

- Opnieuw een ets van Derksen van Angeren: Huizen van de postbode (deze keer de eindversie).
- Gedichten van Zeeus, uitgegeven door H.K. Poot.
- Nog enige publicaties met werken van Poot.

Exposities

Een halte in de tijd

Op vrijdag 10 februari werd de tentoonstelling “Een halte in de tijd – geschiedenis van de

Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij” geopend door mevr. Marie-Louise ten Horn-van Nispen door het blazen op een oude signaalhoorn.

Het is intussen al weer vele jaren geleden dat over dit onderwerp een uitgebreide tentoonstelling is geweest. Daar er geregeld vragen kwamen over het Tramstation en over de W.S.M. is besloten om, in de plaats van de kleine verzameling in de keuken, hier opnieuw meer aandacht aan te schenken in de vorm van deze tentoonstelling.

Naast een aantal voorwerpen waren er vele originele documenten te zien over de spoorlijnen in het Westland en over de W.S.M. Daarnaast was er veel fotomateriaal zoals foto's van alle W.S.M.-stations, locomotieven en ander rijdend materieel.

Doordat ons lid mevr. Marie-Louise ten Horn-van Nispen al jaren studie maakt van industriële archeologie, waaronder uiteraard ook de W.S.M., kon zij over dit onderwerp een belangrijke bijdrage geven bij het tot stand komen van deze tentoonstelling. Tevens heeft zij gezorgd voor een syllabus behorende bij deze tentoon-

Opening van de tentoonstelling door mevr. Marie-Louise ten Horn-van Nispen.

Foto: Henk Groenendaal.

stelling. Deze kan ook daarna dienst doen als informatie- en studiemateriaal. De tentoonstelling is bezocht door ca. 550 personen waarvan twee groepen.

Boerezing valt zoet - Het leven en werk van de dichter Hubert Korneliszon Poot (1689-1733). Het is al geruime tijd geleden dat er een uitgebreide expositie is geweest over de bekende dichter Hubertus Korneliszn Poot. Deze vond plaats in De Dorpshoeve in januari 1983. Sinds de Historische Vereniging de beschikking kreeg over het voormalige tramstation als museumruimte is er geen expositie meer geweest over deze voor Schipluiden zo belangrijke dichter, althans niet op deze schaal.

De nieuwe tentoonstelling over Poot is op 23 september geopend. Bij de officiële opening was ook dhr. Jacques van Gent aanwezig, zoon van de oud-burgemeester van Schipluiden (1922 tot 1954). Dhr. Van Gent hield een korte causerie over *Dichter en Deerne*. De openingshandeling, het voordragen van een vers van H.K. Poot, werd verricht door burgemeester A.J. Rodenburg.

De tentoonstelling omvatte onder andere een groot aantal boeken, deels van de hand van Poot, deels handelend over Poot. De boerenafkomst van Poot werd benadrukt door de opstelling van enkele boerenwerktuigen en foto's van het landschap van Midden-Delfland.

De expositie sloot op 13 januari. Het aantal bezoekers, inclusief groepen, bedroeg ca. 400.

Naast deze tentoonstelling heeft de Historische Vereniging Oud-Schipluiden, samen met de Stichting Arti Delflandiae en Cult Royale, een uitgebreid programma opgesteld dat geheel in het teken stond van Poot. Dit bestond onder andere uit:

- een workshop poëzie en proza en een lezing over Poot.

- muziekkuitvoeringen, zowel klassiek als modern (*Pootpop*), geïnspireerd op Poot.
- een workshop tekenen en schilderen aan de Zuidkade.
- een bijzondere maaltijd, gehouden in Museum het Tramstation.
- een wandelroute "In de voetsporen van Poot".
- een lesbrieven voor de lagere scholen.

Volgende exposities

De volgende tentoonstelling is gewijd aan de Middeleeuwse kastelen in en om Schipluiden. De opening is gepland op 27 januari. Deze tentoonstelling duurt tot en met 25 augustus 2007.

Diverse evenementen

Het museum was extra open in het Museumweekend (8 en 9 april), Bevrijdingsdag, op Koninginnedag, de Midden-Delflanddag (17 juni), tijdens het varende corso, in het Monumentenweekend (9 en 10 september) en op een drietal zondagen in het najaar. Dit laatste was een experiment. Alleen op de eerste zondag was er een behoorlijke toeloop.

Groepsrondleidingen

Het afgelopen jaar hebben we vijf groepen in het Tramstation verwelkomd, onder andere het *Gilde Delft* (verzorging van stadswandelingen) en vier groepen 7/8 van de basisscholen in Schipluiden.

Public Relations

De exposities in Museum Het Tramstation zijn in 2006 meerdere malen uitgebreid in de pers belicht, o.a. in de Delftsche Courant, Delftse Post, het AD/Haagse Courant en in De Schakel. Ook de W.O.S. radio heeft aandacht geschonken aan de exposities in het museum.

Tenslotte

Vanaf deze plaats willen we alle bruikleengevers van harte danken.

*De burgemeester opent de tentoonstelling.
Links de heer Van Gent.
Foto: Henk Groenendaal.*

Het archief en de bibliotheek van de Vereniging in 2006

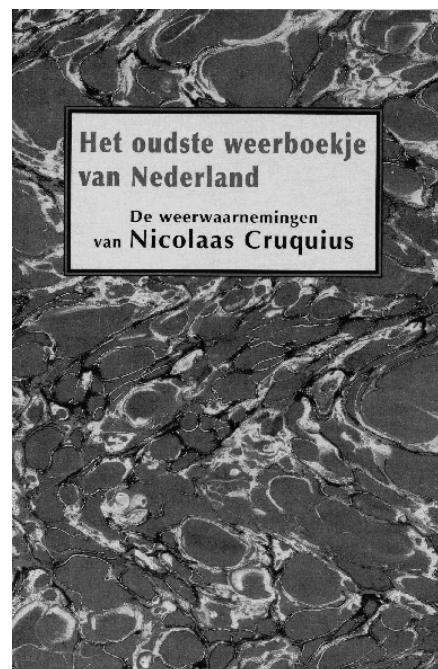
O. Spinnewijn

Het jaarverslag 2005 maakte al uitgebreid gewag van het probleem dat de bibliotheek van onze Historische Vereniging uit haar jasje groeide met alle problemen van dien. Nieuwe aanwinsten konden feitelijk niet meer ondergebracht worden. Ze slingerden daardoor her en der maar wat rond en zeker niet in de rubriek waar ze eigenlijk in ondergebracht zouden moeten worden. Daarnaast nog het feit dat in de overvolle schappen de boeken en de informatie als zodanig er qua uiterlijk niet beter op werd. Om een oplossing te vinden voor dit probleem werd ook eerder al uitgekeken naar de mogelijkheid de voormalige opslagruimte van het tramstation doelmatiger te benutten. De vloeroppervlakte van die opslagruimte meet ongeveer 20 m², maar is inefficiënt hoog en open vanaf de begane grond tot aan het dak. In de loop van het afgelopen jaar werd, met medewerking van de gemeente, naast de huidige bibliotheekruimte onder het schuin aflopende dak een vloer gelegd. Aldus werd een weliswaar beperkte, maar zeker welkome plek verkregen, waar nu onder andere minder frequent geraadpleegde literatuur kon worden ondergebracht. Daaronder vallen dan de meer algemene tijdschriften welke ingaan op een keur van misschien ook voor de vereniging interessante onderwerpen, maar zich niet specifiek bezig houden met voor Midden-Delflandse of voor de vereniging geëigende onderwerpen. Naast deze 'gebiedsuitbreiding' voor de 'bibliotheek' was de wel al aanwezige bibliotheekruimte zelf eveneens toe aan een opknapbeurt. Ook dat werd het afgelopen jaar gerealiseerd. Dit betekende alvorens de ruimte te herinrichten dat allereerst nieuwe vloerbedekking aangebracht moest worden. Daartoe moest alle meubilair, inclusief de documentatie, tijdelijk in andere ruimten worden ondergebracht. De niet in de stijl passende metalen boekenrekken kregen alvast een plaats op de pas aangebrachte zolderruimte. In de bibliotheekruimte zelf werden ze vervangen door meer passend houten meubilair, waarin tevens een hoekruimte kon worden verwerkt voor de onmisbare computer met bijbehorende apparatuur. Het daarvoor in aanmerking komende boeken- en documentatiebestand kreeg in de oude en nieuwe schappen eveneens weer een plaats. De rubriekindeling is momenteel nog niet definitief en vraagt wellicht enige aanpassing van die rubrieken. Uiteraard is

het nu de bedoeling de inventarislijst van het bestand bij te werken en ditzelfde geldt dan tevens voor het al aanwezige trefwoordenregister. Een uitbreiding van het trefwoordenregister met interessant lijkende informatie voorkomend in de voor ons overigens dikwijls slechts zijdelings van belang zijnde inhoud van het tijdschriftenbestand, maakt eveneens deel uit van de plannen.

In weerwil van het ruimtegebrek heeft het ook in 2006 allerminst ontbroken aan nieuwe vermeldenswaardige aanwinsten. Aanwinsten dus die het zeker verdienen in het bibliotheekbestand te zijn opgenomen. Onderstaand een willekeurige keuze uit het nieuwe bezit. Ze zijn nu wel opgenomen, maar hebben nog geen definitieve klassering in het bestand. Dat komt nog!

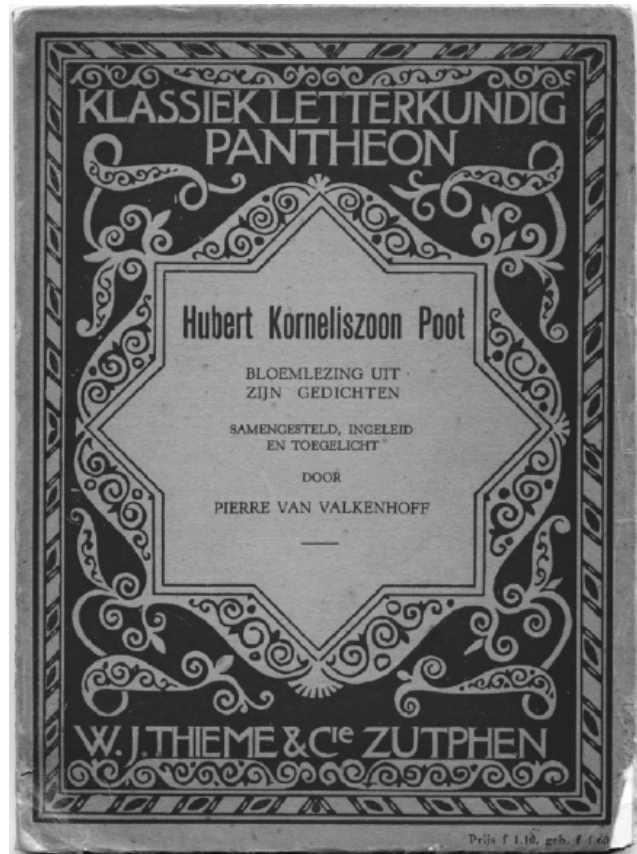
1. Het oudste weerboekje van Nederland – De weerwaarnemingen van Nicolaas Cruquius. De nauwkeurig dagelijks door de waterstaatsman Klaas Kruik genoteerde weersomstandigheden tussen 1706 en 1726. Ja, u weet wellicht nog dat de vereniging al beschikt over de enorme studie van J. Buisman, die in vijf zeer kloekke boekdelen het weer over de afgelopen 1000 jaar heeft beschreven gebaseerd op talloze informatiebronnen! Nicolaas Cruquius was evenwel de eerste man ter wereld die vanaf 18 december 1705 in Delft driemaal daags exacte weergegevens ging verzamelen, zoals de tem-

peratuur, windrichting, luchtvochtigheid, neerslag, bewolking, luchtdruk, etc. Zijn werk werd later ononderbroken voortgezet door onder andere Buijs Ballot en nu dus het KNMI. Cruquius was naast een veelzijdig man, ook een gewaardeerd lid was van de Londense 'Royal Society' en dat alles naast zijn werk als waterstaatkundige. De laagste temperatuur die Cruquius hier heeft gemeten was omgerekend min 16 graden Celcius. Men kende dus strenge winters.

2. Hubert Kornelisz Poot

Onze Schipluidense poëet Hubert Kornelisz. Poot heeft in zijn geboortedorp via een indrukwekkende expositie in het 'Tramstation' in 2006 veel aandacht gekregen. De aandacht voor de man die in Schipluiden het ABC leerde heeft naast het al aanwezige bezit toch weer voor een aantal aanvullingen gezorgd. Allereerst *Berechten Aen Den Lezer Door Den Dichter H. K. Poot*, een briefwisseling met zijn uitgever Arnold Willis over de auteursrechten van zijn werk. Deze correspondentie vond plaats in 1722 en werd in 1957 opnieuw uitgegeven in de oorspronkelijke tekst. Vervolgens een door H. K. Poot geschreven gedachtenis aan de *Wydvermaerden Antoni van Leeuwenhoek*. De dichter was bevriend met deze wereldvermaarde Delftenaar, die hij bewonderde. Een derde aanwinst betreft een in 1939 verschenen bloemlezing door P. van Valkenhoff, waarin een twintigtal gedichten is opgenomen. De inleiding gaat in op leven en werken van Poot, en hoe hij gezien en beoordeeld werd door latere vakgenoten. Tenslotte een uitgave uit de moderne tijd: een gezongen gedicht op Poot, die in Delft zijn Pootstraat heeft. Voor hem werd het afgelopen jaar de *Pootstraat Blues* op muziek gezet en uit-

gevoerd. Op CD gezet, maakt die 'blues' nu ook deel uit van ons H. K. Poot archief.

3. Het Leids ontzet – 3 oktober 1574

Waarom krijgt dit boekje een plaats in onze bibliotheek, hebben we aan de geschiedenis van de eigen omgeving al niet meer dan voldoende? Ja, inderdaad het gaat ons hier dus niet om de haring die de omslag wil aanbieden. Nee, want wat dat betreft had de titel beter 'Leiden in last' kunnen luiden. Het werk omvat de ooggetuigenverslagen van de legendarische periode tijdens de jarenlange strijd tussen Spanjaarden en Geuzen of wellicht meer nog: katholiek tegen protestant. Wreedheden van beide kanten en oorlogshandelingen die ook in onze gebieden rond Gouda, Delft en Schipluiden grote schade met zich meebrachten. De verwoesting destijds van het belangrijke klooster 'Sion' en de inundaties van de Rijnlandse, Schielandse en Delflandse polders waren o.a. de tol. De ongewisse berichtgeving vormde lange tijd een belangrijke factor van onzekerheid. De aangehaalde ooggetuigenverhalen geven dat ook duidelijk weer.

4. *Analecta Praehistorica Leidensia*

Een dikke pil van ruim 500 bladzijden op nageoeg A4 formaat met een Latijnse titel en geheel in het Engels uitgebracht. Voor de ware liefhebbers dus, maar hiermee gaat Schipluiden wel de gehele wereld door. Het is een publicatie

van de Leidse Universitaire Archeologische Faculteit en is een verslag van opgravingen in 2003/2006 uitgevoerd in de Harnaschpolder te Schipluiden. Het betreft een neolithische nederzetting van 3500 jaar voor Christus. Ongeveer een dertigtal onderzoekers heeft onder leiding van prof. L. P. Louwe Kooymans alle aspecten van het leven in die tijd onderzocht. Dat betrof zowel de materialen die de bewoners toen gebruikten, als ook de gehele levende have op en rond de nederzetting. Kortom een bijzonder interessant verslag met onderwerpen die elk voor zich de moeite waard zijn om zich er eens in te verdiepen.

5. Een bouwhistorische verkenning van de boerderij aan de Woudseweg 178 te Schipluiden.

Eén van de bouwhistorische verkenningen die de heer F.W. van Ooststroom uitvoerde gedurende 2006 in de reeks 'Stad en Streek Cultuurhistorie'. Mogelijk gaat de historie van dit pand terug tot de tweede helft van de zestiende eeuw. Uitbreiding en verbouwingen gedurende de daarop volgende eeuwen bepaalden de geschiedenis van het bouwwerk. Cultuurhistorisch gezien is deze boerderij, ondanks vele gebreken, toch beoordeeld als een belangrijk object.

6. Speurtocht naar het verleden

Dit is een familierelaas van tien generaties Koene die sedert de tweede helft van de 18^e eeuw het molenaarsvak beoefenden in Delfland. Om te beginnen in de Broekpolder, maar later in heel Delfland. Ook in de Woudsepolder, nabij de huidige nog altijd in gebruik zijnde Groeneveldse molen, regelde een Koene de waterhuishouding.

7. Zeven Eeuwen Geschiedenis van het Oude en Nieuwe Gasthuis te Delft

Eveneens een omvangrijke geschiedenis van circa 500 bladzijden. De auteur van dit werk, uitgegeven in 1954, was de directeur van het Delftse gemeentearchief Dr. D.P. Oosterbaan. Deze instelling heeft natuurlijk een belangrijke functie vervuld waar ongetwijfeld ook Schipluidenaren van zullen hebben geprofiteerd. Zo'n gasthuis had vele functies, veelal voor wat minder bedeelden, terwijl het destijds ook plaats bood aan ouderen die daar gedurende hun levensavond konden verblijven.

8. VOC-atlas

Uiteraard maakt ook de omvangrijke VOC-atlas, een kostbare uitgave waar ook onze voorzitter aan heeft meegewerkt, deel uit van de in 2006 opgenomen informatie. Hoewel er behalve de medeauteur en de Delftse VOC weinig aanknopingspunten zijn met onze streekhistorie hoort dat omvangrijke werkstuk in ons bestand thuis. Enig probleem: het is te groot en zwaar om normaal in de boekenkast op te nemen. Het ligt er nu op!

De Schipluidense Kroniek 2005

O. Spinnewijn

Ja, bovenstaande aanhef siert onveranderd dit jaarverslag in onze gefuseerde gemeente die de naam 'Midden-Delfland' voert. 'De Historische Vereniging Oud Schipluiden' blijft, althans voorlopig nog, de inhoud van dit overzicht beperken tot het wel en wee van het gebied dat tot voor kort was gekend als de gemeente Schipluiden. Een historische vereniging is uiteraard wat minder gevoelig voor nieuwlichterij en daar hoort het streven naar al maar 'groter is beter' voorlopig ook toe. Wat zegt historisch gezien een naam als gemeente 'Midden Delfland' ons eigenlijk? Men zou kunnen zeggen een duur stuk 'niemandsland' dat 'allemansland' wil zijn dat ten noorden en ten zuiden wordt begrensd door twee vroegere woonkernen, elk met eigen problemen en gekend met oorspronkelijke al vele eeuwen oude namen.

Januari

De gemeente Midden-Delfland blijkt op 1 januari 17.436 inwoners te tellen. Dat aantal zou een te wankel basis zijn, zoals sommigen menen. Het zouden er minimaal 18.000 moeten zijn wil een gemeente voor vol worden aangezien. Was dat de oorzaak waarom een nogal rumoerige jaarwisseling met nog al wat baldadige schade niet was te voorkomen? Wel kon een optimistische burgervader bij de Nieuwjaarsreceptie trots terugwijzen op zijn dorp, dat toch had bewezen waarin een klein dorp groot kan zijn! Een koningin die zo maar een officieel uitstapje naar Schipluiden op stapel zet en dan bovendien nog belooft het volgend jaar terug te keren om hier de opvoering van een heuse opera bij te willen wonen! Om de entreegelden voor de opera 'Turandot' mede te kunnen financieren heeft een ijverig deel van onze inwoners in deze maand honderd theepotten, blank gebakken door Tineke van Gils, van een artistieke schildering voorzien. Nadat deze vervolgens van een glazuurlaag waren voorzien, werden die theepotten op 30 januari tegen hoge prijzen en in het bijzijn van 550 belangstellenden geveild.

Uiteraard vraagt ook 2006 al weer in de eerste maand van het jaar, zoals al vele tientallen jaren lang, een veto over een 'welles of nietes' ten aanzien van de resterende zeven kilometer weg A4 in Midden-Delfland. De nieuwsgaring heeft het er druk mee. Ondernemers zijn voor en ook minister Peijs, maar die zegt zeker niet bereid te zijn tegen veel meerkosten de weg verdiept aan te leggen. Zo'n weg zal te allen tijde een aanslag blijven op de waarde van de eveneens dure investering voor het natuurgebied Midden-Delfland. Tegenstanders berekenen bovendien

dat het fileprobleem daarmee allerm minst zal zijn opgelost, integendeel. Kortom, het probleem duikt in deze rubriek nog wel een keer op!

Positiever klinkt op 7 januari het overbrengen van de middenstip naar het splinternieuwe sportterrein voor Den Hoorn, dat na negen jaar voorbereiding in gebruik kon worden genomen. Financieel gezien slaagde het sportbestuur erin het onderste uit de kan te halen. De oude en de nieuwe voorzitter kregen voor hun inzet respectievelijk een gouden en een zilveren onderscheiding opgespeld. Den Hoorn won zijn eerste wedstrijd op het nieuwe veld.

Een nieuwe loot aan Schipluidense culturele activiteiten vormde op de 21e de presentatie van 'Cult-Royale'. Een geslaagd kleinschalig festival van toneel, poëzie en muziek op de meest vreemde plaatsen binnen de dorpsgemeenschap, zoals bij de kapper, Albert Heijn, café's, etc.

Februari

De start met de doseerinstallatie tegen filevorming op onze polderwegen ondervindt al evenzeer voortdurend uitstel. Wandelpaden vallen gemakkelijker te realiseren. Op de 2e dezer werd het, overigens aloude, Voddijkpad door het Groenfonds weer in ere hersteld en in gebruik genomen. Binnendoor via de kortste weg van Schipluiden naar 't Woudt.

Voor het gemak en de service aan de Midden-Delflandse burger behoren de politiestations aldaar vanaf 3 februari tot de verleden tijd. Onze 'beste vrienden' kan men vanaf dan wel via telefoon of internet raadplegen buiten onze gemeente, namelijk in Naaldwijk. Ze zullen zo nu en dan nog wel eens komen kijken of er wat te beleven valt, want er moet toch ook worden verdiend.

Na de opening van een zeer representatief sportcomplex in Den Hoorn mocht de sporthal aan het Koningin Julianaplein aldaar toch zeker niet achterblijven. Het blijkt na 10 jaar bestaan al weer voor € 20.000,- dringend aan nieuwe moderne verlichting toe te zijn.

Op 9 februari vierde het Katholiek Vrouwengilde van Schipluiden met oude films en foto's gezellig haar 55-jarig bestaan, waar ook de burgemeester zijn belangstelling voor toonde. Enkele dagen later was het de beurt aan Miep Groot, die een erepenning kreeg opgespeld voor 25 jaar vrijwilligerswerk bij de 'Zonnebloem'.

De vogelgriep noodzaakte tot 'ophokken' van alle pluimvee, ook in de kinderboerderij aan de Holierhoek. Men miste er het gekakel! Daarentegen bood de boerderij van Paul Oosthoek aan de Woudseweg een blijde gebeurtenis. De geboorte van een drieling, drie kalfjes waar geen 'kunst' grepen aan te pas waren gekomen.

De maand februari sloot af met een ontgoochelde en verbolgen scouting in Schipluiden van wie het nieuw onderkomen een ongewenste beurt kreeg van onbekende graffitispuiters en verder met een raadsvergadering waar van de vier wethouders er drie met een smoes het vraag en antwoordspel in de raad overlieten aan wethouder Keijzer. Aanstaaende verkiezingen voor een nieuwe gemeenteraad in april wierpen hun schaduw vooruit!

Maart

Nadat ze geruime tijd vanwege gezondheidsredenen uitgeschakeld was geweest kon Suze van Wijngaarden gelukkig toch weer met de nodige belangstelling op de 14^e haar 25 jaar bij de Stichting Welzijn Midden-Delfland vieren.

Twee dagen later sloot de korte regeerperiode van twee jaar gemeenteraad Midden-Delfland

af met de landelijke gemeenteraadsverkiezingen. De zelfgenoegzame 'Mijn Partij' zag haar raadsleden al 100% toenemen en voert nu oppositie in de raad met twee zetels. Veel werk aan de winkel was echter nog nauwelijks te voorzien. Wegens gebrek aan agendapunten verschoof daarom de eerstvolgende raadsvergadering voorlopig al naar 25 april.

Na lenteachtige wintermaanden liet gedurende maart Thialf nog wat van zich spreken. Half maart lag er sneeuw en konden er zelfs gedurende circa één uur, op een al dooiende ijsbaan, de ijzers worden ondergebonden. De ware lente startte echter, zoals het behoort, op 23 maart met de 'boomplantdag'. De kern Schipluiden was aan de beurt voor een t.z.t. toekomstig bos: aan de Van Gentsingel kregen zes knotwilgen, vijf elzen en zes krentenboompjes een kans om er wat van te maken. Inmiddels had deze maand het 'Groenfonds Midden-Delfland' toestemming verkregen van de Europese Commissie om de boeren die de niet rendabele landschapselementen in het 'groene hart' een warm hart toedragen voor hun diensten financieel te compenseren.

In de laatste week van maart verscheen het spannend dagboek van de op zijn thuisbasis nooit vergeten Hoornse missionaris pater T. Tetteroo. Inmiddels een negentiger, die in 1936 naar Nieuw-Guinea vertrok. Hij overleefde Papoea's en Japanse concentratiekampen en moest hier pas sinds enkele jaren verplicht komen rusten. Dat deed hij achter zijn computer.

zij
niek
1^e
een

April
Dank-
de
tech-
op de
april
niet te
mis-
lukken

Pater Tetteroo in Nieuw-Guinea

aankondiging van het naderend voorjaar, de manifestatie 'Kom in de kas'. Men nodigt onder ander de stadbewoner uit kennis te komen maken met de landelijke tuinbouw, een inmiddels welhaast geheel mechanisch geregelde teelt van groenten, fruit en bloemen. Voor de 29e keer nu in Sion en tevens waarschijnlijk de laatste of één van de laatste keren, want in de Randstad is geen hoekje veilig voor nog meer bouwdrift. (Twee maanden later valt inderdaad het besluit dat de tuinders aldaar plaats moeten maken voor een Rijswijkse woningwijk.)

Een lentebode die dag vormt ook het weer in de vaart nemen van de veerpont: 'De Kwakel'. Kenmerkend voor de hierboven gesignaleerde bouwdrift is de op 5 april geslagen versierde eerste paal voor de M.F.A. is de Multifunctionele-Accommodatie in Den Hoorn. Onder andere duizend lagere school leerlingen zullen daar, anders dan in het verleden, beduidend anoniemer hun toekomst waar moeten gaan maken. Hetzelfde complex zal daarnaast plaats bieden aan enkele gymzalen en woningen.

Vijftig jaar geleden, richtten tien enthousiaste mensen een drumband op, de 'Drum Pack' als onderdeel van de harmonie 'St. Caecilia'. Met een spetterende show op 8 april in 'De Dorps-hoeve' toonden zij nu hun verbluffend kunnen op alles wat tot slagwerk gerekend mag worden. Op diezelfde dag verzamelde IJsbrand Chardon op de indoorpiste van Göteborg weer een wereldkampioenschap vierspanrijden.

Ruim een maand na de gemeenteraadsverkiezingen bleek dat, na het optrekken van de witte rook, de Midden-Delflandregering het voorlopig met drie oudgediende wethouders zou moeten kunnen rooien. P. v.d. Berg, C. v.d. Kamp en H.M. Keijzer zijn de zittenblijvers.

Voor de tweede helft van april: twee spektakels. Allereerst het al bijna traditionele Paasspektakel voor de jeugd van het r.k. samenwerkingsverband Sion, georganiseerd door pastor Spaan. Een Paasnacht met diverse activiteiten voor de twaalfplussers, doorgebracht in het vrije veld van Midden-Delfland. Vervolgens het grote gebeuren: de onvergetelijke opvoering van de opera Turandot in de Post-Kogekohal die daartoe een inwendige metamorfose onderging. Drie dorpen, één opera. Na een half jaar zwoegen aan kostuums, repetities, enzovoorts, op 12 april de finale-repetitie en dan tien uitverkochte opvoeringen. De 13.000 gasten, onder wie op 21 april de koningin, genoten van een opzienbare gebeurtenis. Naast goede herinneringen en niet te vergeten ook landelijk vele positieve verslagen, laat ze voor later ook nog een DVD

na die ook weer laat zien waarin 'een klein dorp groot kan zijn'. Voor de Midden-Delflandse kinderen was er een aangepaste voorstelling ingelast.

Bij de Tjalkbewoners met postcodenummer 2636 DC en een postcodelot ging 26 april beslist zeker niet ongemerkt voorbij. Op veertien adressen kon een prijs van 25.000 tot 50.000 euro op de bankrekening worden bijgeschreven en één van de gelukkigen rijdt tegenwoordig in een BMW 116i. De natuurliefhebber in optima forma Nico van Paassen, die zich al 36 jaar met zijn bedrijf als voorzitter van de Natuurvereniging 'Vockestaart' inzette voor behoud van het gebied Midden-Delfland, ontving op dezelfde dag voor zijn verdiensten de zilveren erespeld. Hij trok zich die dag dan wel terug als voorzitter, maar de natuur zal hij ongetwijfeld steeds het warme hart blijven toedragen.

Tijdens de raadsvergadering van 25 april werden de drie nieuwe wethouders geïnstalleerd; nou ja, nieuw?? Een dag later werden op het oude, maar gelukkig nog altijd fraaie oude gemeentehuis de Schipluidense voetballertjes van D1 als kampioenen gehuldigd.

De feestelijkheden rond Koninginnedag, 30 april een zondag, werden danig uitgesmeerd. Dat startte al op 28 april met de zogeheten lintjesregen. De burgemeester van Midden-Delfland mocht er vijf opspelden. Eén hiervan werd toegekend aan de heer N. van Velzen uit Den Hoorn, een gebruikelijke beloning voor zijn politieke inzet. Een tweede aan een totaal verbouwde, maar zeer dankbare mevr. J. van der Stap, levenslang inwoner van Schipluiden, die in de loop der jaren en nog altijd met haar verzameling Schipluidense kleinodiën belangeloos velen van dienst is geweest.

's Avonds trok in Den Hoorn de lampionnenoptocht uit en startten de feestelijkheden in Schipluiden met een 'Koninginnenach', georganiseerd door 'Disco Freestone'. De zaterdag begon met de gebruikelijke aubades en het oplaten van de kinderballonnetjes. Later bleek dat de ballon van de tienjarige Marloes van Marrewijk als verst bekende de reis van 660 km te hebben beëindigd in de omgeving van München. Naast de welbekende activiteiten bracht een wel zeer uitgebreide 'Old Timer', oude auto's, tractoren, motoren en bromfietsen op zondag een zeer geïnteresseerd publiek op de been.

Mei

Begin mei stond uiteraard in het teken van de bevrijdingsherdenking met onder andere de stille tocht naar het monument voor de gevallen en de volgende dag het bescheiden vieren van

de bevrijding. Schipluidense computerfanaten organiseerden een 48 uur durende 'Lanparty'. Bovendien was er een 'boerengolf' toernooi op het ijsbaanterrein dat afgelopen winter nauwelijks ijs had gezien. Voor al deze evenementen stelde de minister een bedrag van twee miljoen euro beschikbaar voor de IODS. Iedereen is

Lintjesregen

Foto: Henk Groenendaal

natuurlijk vertrouwd met al die afkortingen of zoekt het wel even op. Voor de achterblijvers: het betreft de Integrale Ontwikkeling Delft/Schiedam, ofwel = Midden-Delfland. Dat bedrag was of is bestemd voor o.a. wandel- en fietspaden aldaar en een groenimpuls in het geval van de eventueel mogelijke aanleg van het ontbrekende stukje A4. Men denkt er nog altijd even over na!

Resoluter bleek weer het particulier initiatief. In Den Hoorn zorgde Ton van Leeuwen voor de inrichting van een kinderboerderij. Op een groenstrook langs Zuid-Made hebben dankzij zijn vrijwillige inzet kippen, konijnen, lammeren, geiten en zelfs een paard een onderkomen gekregen. Een leuke aanwinst, ook voor de jeugdige bezoekertjes. In diezelfde omgeving vierde het Hoornse dameshandbal DIOS 1 het kampioenschap in de tweede klasse op het nieuwe sportterrein. Een sportaanwinst die kampioenen aan de lopende band lijkt op te leveren.

Dat Den Hoorn al wel wat langer werd bewoond vernamen we uit de krant van 18 juni, die de vondst vermeldde van boerderijresten uit de elfde eeuw aan het Voordijkshoornsepad.

28 mei was de Hoornse pastoor de Groot 45 jaar priester, maar ach 'wat is nu 45 jaar? Het is toch allemaal voorbij!'

Juni

De rubriek vermeldt hier alvast dat op de 1e dag

van deze maand na veel justitieel gekrakeel en vier jaar vertraging de doseerinstallaties het fileverkeer op de polderwegen gaan dwarsbomen. Op vier plaatsen in Midden-Delfland staan tijdens de spitsuren stoplichten die elke 36 seconden één wagen toestaan zijn weg te vervolgen. Het zal voor velen een staartje hebben. Drie automobilisten hebben dit de eerste twee weken met grote schade en letsel al ervaren.

Is lopen wellicht ook een alternatief? Op 3 juni startte vanuit Parijs de 'Roparun'. Zo'n 44 uur later arriveerden de 200 teams in Rotterdam en hadden er al dravend voor het goede doel 530 km opzitten. Onze Delflandrunners liepen er nog een stukje bij naar Den Hoorn voor een speciale ontvangst aldaar.

De voormalige Hoornse tuinbouwgronden van de op zijn zachtst gezegd merkwaardige Delftse grondruil in de Harnaschpolder zijn inmiddels bouwrijp. Daar kunnen nu dus 1300 Delftse woningen verrijzen. Een Midden-Delfland ont-sierende 'Vermeertoren' wijst de weg! Op de 17^e werd de Zevende Midden-Delflanddag met 110 activiteiten mede door de burgemeester van Delft ingeluid op de Tramkade met uitzicht op dat bouwswel! Anderhalve week later, op 28 juni, had dezelfde burgemeester kunnen komen kijken naar het plaatsen van het nieuwe koepeltje op het oude kerkje aan de overzijde van de vaart. Een opvallend onderdeel van het bouwwerk dat geheel als monument wordt gerestaureerd en al veertig jaar als wegwijzer gemist moest worden.

Eind juni eiste het probleem van de ontbrekende 7 km A4 weer even alle aandacht op. Delft geeft zijn toestemming in ruil voor de wensen rond zijn spoortunnel. Minister en milieulobby geven groen licht, omliggende gemeenten hebben er wel moeite mee, maar het voorstel kan naar de Tweede Kamer. Het stukje weg van 1000 euro per cm? De tegenstander Henk Tet-

teroo ziet het nog niet gebeuren en meent nog ontsnappingsmogelijkheden aan te kunnen dragen!

Juli

Het tweede halfjaar startte op een tropisch warme dag, 29 graden, de 28^e Schipluidense kade-loop. De 427 lopers werden echter goed verzorgd. Na 12 km afzien liep met drie minuten voorsprong de Lierenaar Piet van Veldhoven over de eindstreep. Bij de dames gevolgd door Carla Ophorst.

Op 3 juli kan langs de A4 in de Harnaschpolder worden overgegaan tot het realiseren van een bedrijvenlandschap. Ooit, oh nog niet zò lang geleden, stond het anders op papier! Maar ja, een vruchtbaar ondernemersklimaat en dat betekent wijken...

De Hoornse drogisterij aan de Dijkshoornseweg was 6 juli doelwit van twee gezonnebrilde junkies. Gewapend met messen eisten ze de inhoud van de kassa op. Ze verdwenen met een onbekend bedrag als vakantiegeld.

De tweede helft van juli bood een sterk wisselend scala aan nieuws. Zo meldde de krant dat op voormalig Hoorns, nu Delfts grondgebied, de Hoornse Zoom, de overblijfselen waren ontdekt van een vroegere houtzaagmolen. Het was één van de vier oorspronkelijke Hoornse houtzaagmolens.

IJsbrand Chardon gaf intussen kennis van zijn

inmiddels 19e nationale titel vierspanrijden en, last but not least, op regeringsniveau waren er grote politieke problemen die tot de val van het kabinet leidden. Tot de vorming van een nieuw kabinet, na verkiezingen in november, staat het stukje A4 daarmee mogelijk weer op losse schroeven. Tegenstanders eisen t.z.t. een beslissing door de nieuwkomers. Inmiddels lanceerden de doseerinstallaties al vijf ongelukkige roodlicht overtreders.

Augustus

De start van de oogstmaand stond uiteraard in het teken van het Negende 'Varend Corso' en in Schipluiden bovendien van een nog veel oudere traditie: de 'Zomerfeesten'. Het 80 km lange parcours van het festijn langs de waterkant met vijftig prachtig versierde schuiten vol bloemen en andere Westlandse tuinbouwproducten bood met veel muziek zo'n 250.000 kadezitters een gewaardeerde kijk op een totaal andere wereld, de filmwereld, getiteld: 'Helemaal Hollywood'. Zelfs de gemeente Midden-Delfland voer dit jaar mee met voor elk van de drie kernen een eigen vertegenwoordiging. De perfect georganiseerde zomerfeesten boden weer een voor elk wat wils programma met voor de tweede maal als één van de hoogtepunten de spannende wielerronde over de 'Col de Trambrug'. Ze telde, mede dankzij alle voorzorgen, slechts één niet ernstige valpartij. Rik Suiker nam bij de heren de medaille en de zoen in ontvangst, bij de dames stond Eugenie Klok op de estrade. Ook het modderbadfestijn, de 'drekrace', een merkwaardig genoeg om 4 km door modderige sloten te banjeren, trok toch weer zo'n driehonderd liefhebbers. De spuitgasten van de brandweer kenden hun taak.

Rond half augustus vierden de bewoners van Sion weer als vanouds hun Koninginnedag: 'Voor Koningin en Vaderland'. Een rondgang met muziek van o.a. 'St Caecilia', vertier voor oud en speciaal ook jong, completeren zo'n dag aldaar.

DIOS in Den Hoorn organiseerde op haar nieuw onderkomen een landelijk handbaltoernooi.

Een hardnekkige minister Peijs vervolgde haar drama en tekende op 23 augustus met een gedeputeerde en de wethouders van Midden-Delfland, Schiedam Vlaardingen, Maassluis, Rotterdam, Delft, Haaglanden, enzovoorts een akkoord, dat de weg vrij zou moeten maken voor de 7 km A4.

In augustus werd in de Harnaschpolder het al twee jaar lopende interessante onderzoek door Delftse en Leidse archeologen naar vroegere bewoning afgesloten. Naast het vinden van onder andere Romeins aardewerk vond men duidelijke aanwijzingen dat ook de Cananefaten destijds zich al volop bezig hebben moeten houden met bijvoorbeeld het fokken van paarden. Men kreeg een goed idee van de levensomstandigheden in die tijd. Nu wordt in diezelfde omgeving, namelijk op 't Woudt bij het kofiehuis 'De Hooiberg', de beste koffie in Delft

en omgeving geschonken. U kunt er kiezen uit 39 soorten koffie en twaalf soorten thee.

Op de laatste dag van de maand vond, na 1½ maand verbouwen, de officiële heropening plaats van de gemoderniseerde Schipluidense bibliotheek gevestigd in 'De Dorpshoeve'. Het is met bijna veertig jaar de oudste loot van het huidig openbaar bibliotheekwerk in Midden-Delfland. Jeltje van Nieuwenhoven, de vroegere beschermvrouw van de Nederlandse bibliothecarissen, verrichtte de opening. De 'Wereldwinkel' vindt er nu ook een vaste plaats.

September

Het tweesterren restaurant 'De Zwethheul' dat sedert 2005 deel uitmaakt van Midden-Delflands grondgebied heeft per 1 september door stuiver-tje wisselen de twee vermaarde koks van het driesterren toegekende Rotterdamse 'Parkheuvel' overgenomen. Uiteraard ziet 'De Zwethheul' nu ook uit naar een derde ster. U kunt vast gaan sparen! Overigens maakte Midden-Delfland de volgende dag tijdens een streekdag op de Delftse Boterbrug met succes reclame voor wat gemakkelijker betaalbare culinaire producten uit eigen streek.

Minder gelukkig was deze keer IJsbrand tijdens de finale van de wereldruiterspelen te Aken. Het noodlot wilde dat nagenoeg op het eind één van de kegeltjes niet meer op zijn plaats stond. Tot groot verdriet van hemzelf en zijn supporters kreeg hij zilver, werd hij 'slechts' tweede, in plaats van viermaal wereldkampioen.

Op 6 september meent de rechter dat de gemeente een aandeel zou moeten betalen van de schade die de automobilisten hebben na een aanvaring met de zogenaamde 'pollers'. Elf zware schadegevallen telde men al.

Juf Elly van de Mariaschool in Den Hoorn trouwde op de speelplaats. In het bijzijn van zo'n 680 kinderen schoof de directeur de trouwringen om. Een dag later deed de Delftse ambtenaar dat nog eens over.

Diezelfde dag begon ook de AWZI, de Afval Water Zuiverings-Installatie bij Den Hoorn voorzichtig op gang te komen. Voor tijdelijke stankoverlast werd gewaarschuwd en dat bleek maar al te waar.

Met de Open Monumentendag van 9 september konden de liefhebbers daarom beter deelnemen aan één van die honderd boerenmaaltijden welke bij vier boerderijen werden geserveerd. De druivenkwekerij 'Nieuw Tuinzicht' op de uiterste grens van Midden-Delfland aan de Zwethkade-Zuid organiseerde eveneens een open dag. Dat

bleek een hobby van de eigenaar, die van de sla was overgestapt op een oude liefde voor Muskaat, Alicante, Frankenthaler, enz. . Vermeldenswaard in dat kader is zeker nog de oude 'Scania' bus (1949). die een dertigtal cultuurliefhebbers onder aanvoering van Frits van Ooststroom langs, maar ook binnen, diverse Midden-Delflandse monumenten voerde.

Op 19 september leefde de hele Schipluidense dorpsgemeenschap mee met een dramatisch ongeluk dat een kleuter van 3½ jaar het leven kostte.

Meeleven was er zeker ook toen Ilonka met haar fiets na een aanrijding in de vaart verdween. Zonder nadenken sprongen de Delftenaar Boris Oosten en de Hoorenaar Rudy de Jong de Gaag in en brachten haar bewusteloos op het droge. Zij overleefde uiteindelijk zonder problemen; voor de redders was er hulde, ook van burgemeester en politie.

Typisch Schipluidens herdacht de loterijclub 'Moed houden' haar honderdjarige pogingen in één klap rijk te worden. Het gezelschap begon met dertig leden, telt er nog altijd dertig en wil er beslist ook niet meer. Vijftien lidkandidaten staan nu op de wachtlijst. Men kocht steeds drie loten, momenteel een taak die is toevertrouwd aan Tinus v/d Berg. Per lid stortte men elke week zijn dubbeltje in de pot. De hoogste prijs ooit bedroeg f 1.000,-. Nu, na honderd jaar, werd er maar eens een geslaagde gezellige dag potverteren van gemaakt en zo iets is die club wel toevertrouwd. In het verlengde van deze story ontving de Bewonersvereniging Rozemarijn van het 'Oranjefonds' een 'Buurtcadeau' van € 2.500,-. Waarom? Wel omdat daar eerder de 'straatprijs' van de Postcodeloterij was gevallen. Deze gift diende nu als een bijdrage tot versteviging van de onderlinge band in die buurt.

De maand september eindigde met een groeiende twijfel omtrent het nut van de aanleg van 7 km A 4 en in 't Woudt met het weer in gebruik nemen van de geheel heropgebouwde en geres-taureerde uit 1665 daterende 'De Lindehoeve'. Deze boerderij was twee jaar eerder door een bolbliksem nagenoeg geheel verloren gegaan. Een gietijzeren kunstwerk aldaar, onthuld door de burgemeester, houdt de herinnering aan deze gebeurtenis levend.

Oktober

Op 7 oktober werd voor de Hoornse waterscouts hun nieuwe 'sleper' gedoopt. De 'behouden vaart' werd uitgesproken door de

vrouw van de burgemeester, wat voor haar tevens een eerste officiële daad betekende. De gebruikelijke champagnefles bood aanvankelijk enige weerstand, maar bij een tweede poging gaf hij het toch op en liet het bootje zich dopen. Zich onbewust van deze belangrijke gebeurtenis zo dichtbij was ook de Genealogische Vereniging afdeling Delfland, die op dezelfde dag voor de vijftiende keer bijeenkwam in 'De Hoornbloem'. Familievorsers uit heel de omgeving van Delft gaven er acte de présence.

Aan de opening van de eigen expositie 'Boerenzang valt zoet' op 14 oktober wordt elders wel aandacht aanbesteed. Deze rubriek stoot daarom door naar 'Koning Han', Han van Heteren! Na 40 jaar onderwijs, waarvan 31 in Den Hoorn, wilde hij nu toch afscheid nemen van zijn werkplek. Naast andere blijken van teleurstelling mocht hij ter herinnering het naambordje onthullen voor het 'Han van Heterenplein'. De onderwijskrachten ontvoerden hem vervolgens voor een gezellig weekeinde samen in België, ja, in Han!

Scholen bleken toch al actief deze maand! Eerder, op Werelddierendag, sloot de Schipluidense Jozefschool de kinderboekenweek, die de slogan voerde 'De leeuw is los', af met een door de oudervereniging en een boekhandel georganiseerde boekenmarkt in de aula van de school. Rondwalende gemaskerde en verklede leeuwen gaven de slogan vorm.

Verkleeden speelde ook op de Midden-Delflandse Golfbaan een rol. Daar was de mode-show, 'Where fashion meets the golf' compleet met catwalk, zo'n succes dat ze dat volgend jaar nog wel eens over willen doen.

Deze rubriek blijft nog even luchtig! De Hoornse Ageeth Vollaard, lid van de fietstoerclub met de sprekende naam 'LEK', probeerde tijdens een ritje naar Den Bosch, op een bij een kraam van Omegabrood daartoe opgestelde fiets of ze nog voldoende krachten over had. Op de vraag wie het snelst 1 km weg kon trappen liet ze met 60 km per uur alle anderen achter zich. De prijs? Een jaar lang brood halen bij bakker Hoek.

Tot slot van oktober nog even de ernst van Midden-Delfland. Allereerst een ministeriële uitspraak door de demissionaire minister Remkes, die op de valreep van een niet meer gewaardeerde kabinetspolitiek een fusie, goedschiks of kwaadschiks, overwoog voor Midden-Delfland binnen twee jaar! Dat veroorzaakte uiteraard toch weer enige opschudding. Op dat op de wip zittende hoge regeringsniveau constateerde men wel meerdere zaken, die bezin-

ning behoeven. Rijkswaterstaat bleek ten aanzien van de A4 een belangrijke rekenfout te hebben gemaakt. Dit bood zeker weer hoop en kansen voor de tegenstanders, hoewel minister Peijs voorlopig wel verklaarde extra geld daarvoor uit te willen trekken.

Optimisten ten aanzien van de toekomst voor Midden-Delfland hebben zich inmiddels verschanst in het voormalig kruisgebouwtje aan de Schipluidense B.M. singel, een koe voor de toegang wijst u de weg! Delflands Groen, Vockestaart en de Reconstructiecommissie hebben hier onderdak gevonden. Ze hebben een toekomstvisie voor 2025 uitgewerkt in een rapport getiteld 'Glas uit de polder'. Dat gelooft nog altijd in een open agrarisch cultuurlandschap met weidse vergezichten en koeien in de wei! Zelfs een 'nacht van de nacht' in ons polderland toont natuurliefhebbers overigens de ernstige verstoring van onze natuur. Mogelijk zullen andere normen in de toekomst ons wat naar een leefbaarder wereld dwingen. Op het ogenblik lijken we wel verkeerd bezig te zijn.

Eens in de maand, op de laatste vrijdag, schuiven de wat oudere Schipluidenaren vanaf nu in 'Korpershoek' aan om deel te nemen aan een gezamenlijke warme maaltijd. Deze eerste keer mocht een succes worden genoemd en dus blijven ze in de toekomst welkom.

November

Waren het in september de sterrenrestaurants, deze maand start met de melding dat volgens de vakbladen Den Hoorn de op één na beste snackbar van Nederland huisvest. Kwaliteit en inzet zijn bij Peter van der Blom om door een ringetje te halen.

Minder klantvriendelijk toonde zich de post, de Koninklijke TNT, die graag meegaat met het uitkleden van de klant ten gunste van de eigen bovenlaag. Zonder aankondiging verdween het merendeel van de nog uitstekende rode brievenbussen, ingeruild voor slechts één, nu overbodig oranjekleurige nieuwe, die bovendien de klant met een iets zwaardere brief dwingt de weg naar een postkantoor te zoeken. Op de plaats waar men na veel klachten toch nog maar een extra bus meende te moeten zetten, gaat dit overzicht maar niet in.

Op 4 november vierde de muziekvereniging St. Caecilia haar 85-jarig bestaan met een concert in theater 'De Veste' in Delft. Jong en oud telt dit muzikale gezelschap 130 leden. Tijdens het WFM festival scoorde Willem van Zee met de harmonie in de topklasse een puntentotaal van

8.33, maar ook 'Drumpack' en de majorettes laten zich van de beste zijde zien.

De volgende dag nog meer muziek maar een tikkeltje anders! De minnezangen van de dichter Poot in een modern jasje gepresenteerd als 'Poot Pop' in Schipluiden op de biljarttafel van café 'Sport'.

Dit jaar keek de Schipluidense ijsclub terug op vijftien jaar de leden de mogelijkheid te bieden de schaatsen onder te binden, liefst ook 's avonds op een verlichte baan. Tijdens de jaarvergadering op 14 november schakelde wethouder Van den Berg daartoe de knop in voor een aangepaste nieuwe verlichting. Er was dit jaar weinig en tot dan toe ook nu nog helemaal geen ijs te bekennen, maar zo'n avond in het clubhuis staat toch wel garant voor een gezellige avond.

De Hoornse 'Hoornbloem' bood enkele dagen later een ander soort liefhebbers, schrik niet, een 'Pijlgifkikker' dag aan. Klinkt misschien wel boeiend, maar doet toch ook wat eng aan. Naast die pijlgifkikker kon men er te kust en te keur verder kennis maken met hagedissen, gekko's, enzovoorts.

Inmiddels keerde onze op eigen kracht snelle dorpsgenoot Jos Brouwer, de triatlonexpert, terug van een sportvakantie op Hawaï als 'Ironman'. Eerder dit jaar had hij zich op de Canarische eilanden al gekwalificeerd voor deelname aan de beroemde, maar zwaarste, jaarlijks weerkerende 'Ford Ironman World-championship' triatlon op Hawaï. Je kunt daar niet zomaar even proberen eraan deel te nemen. Te mogen deelnemen alleen al betekent een topprestatie. Hij haalde het en keerde terug als een overgelukkig man.

Intussen moest met het vallen van het kabinet, een dag voordat de Tweede Kamer zich over dit probleem zou gaan buigen, een beslissing over het restant A4 voorlopig weer wachten op een discussie die het nieuw te vormen kabinet te zijner tijd zou gaan voeren over dit heikele punt. De noodzaak tot aanleg was inmiddels weer discutabel geworden en met de uitslag van de verkiezingen kon er wel weer eens een heel andere wind gaan waaien. De opkomst van de Midden-Delflandse kiezers was hoog.

Voor stemlokaal 2, het oude gemeentehuis van Schipluiden, was dat zelfs nagenoeg 100%.

Behalve de landspolitiek kende ook de gemeentepolitiek zijn verrassingen! En die was groot toen aan het slot van de gemeenteraadsvergade-

ring op 22 november, een dag voor de kamer verkiezingen, wethouder H. Keijzer geheel onverwacht nog even meldde per 1 januari vanwege privé redenen ontslag te zullen nemen als wethouder en dus een punt te zetten achter twintig jaar gemeentepolitiek. Een besluit dat volgens sommigen al eerder was genomen. Hij gaat met een voltijdbaan en meer weer terug naar het Ministerie van Justitie, daar zit je veilig.

In november verscheen een facsimilé uitgave van de 'Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie'. Een oorspronkelijk werkstuk dat 175 kaarten omvatte, werd vervaardigd door de cartograaf Isaak de Graaf tussen de jaren 1691 en 1705. Onze voorzitter van de historische vereniging, J.W. Moerman, was als kenner van de VOC-achtergronden verzocht zijn bijdrage te verzorgen voor de begeleidende tekst. Het boek dat 420 pagina's telt en ruim 12 kg weegt, werd door de uitgever officieel in Den Haag overhandigd aan de minister van Economische zaken Joop Wijn. Uiteraard maakt een exemplaar nu ook deel uit van de bibliotheek in het Tramstation.

December

De maand met de gebruikelijke gezellige bezigheden rond Sinterklaas, Kerstmis en einde jaar. Als nieuws lijkt alleen te vermelden, dat te zijner tijd al een mogelijke kandidaat als nieuwe wethouder zal kunnen worden voorgesteld aan de Raad: Tineke van Nimwegen. Zij is op dat ogenblik gemeenteraadslid in Den Haag en vice-fractievoorzitter aldaar van de P.v.d.A. Vanuit Den Haag was ze nauw betrokken bij de ontwikkeling van de Gebiedsvisie Midden-Delfland.

Op 9 december opende de Rabobank een nieuw filiaal aan de Dijkshoornseweg. Hun oude, toch wel iets grotere onderkomen aan het Koningin

Viering 85 jaar St. Caecilia.

Foto: caecilia2006.schipluiden.net.

Julianaplein, gaat onderdak bieden aan het Gezondheidscentrum.

Zowel Den Hoorn als Schipluiden organiseren een kerstmarkt. Den Hoorn voor de eerste maal, Schipluiden had daar eerder al driemaal goede ervaringen mee opgedaan. Het boterzachte winterweer en de lichtjes brachten veel volk op de been voor een sfeervol bezoek aan de talrijke standjes. Vooral de georganiseerde 'Tour de Noël' in Schipluiden vormde een nieuwe, zeer geslaagde attractie. De bewoners langs de sfeervolle vaart hadden hun vensters en woonkamers omgetoverd tot etalages met kersttaferelen. Een prijs voor de meest originele ging naar de familie Langeslag.

Daarmee liep 2006 met rustige huiselijke Kerstdagen langzaam aan ten einde naar Oudjaar om dan rond middernacht nog even terug te kijken op het lief en leed van het afgelopen jaar. Zo'n terugblik heeft deze rubriek willen verzorgen voor lief en leed binnen de noordelijke contreien van de gemeente Midden-Delfland. De toekomst van de A4 blijkt dan op 31 december nog altijd even onzeker als vijftig jaar geleden. Tussentijds, even voor Kerstmis, pleitte de ANWB nog wel voor het weghalen van de, het autoverkeer doserende, pollers op de sluiptwegen. Maar daar is nog geen sprake van en Maasland zit eens te meer met de overlast. Een tussentijdse balans spreekt als oogst van de pollers zelfs van 1919 aanrijdingen en veertien 'gelanceerde' wagens met duizenden tot tienduizenden euro schade. Daarnaast loopt volgens die berichten de schade aan de poller per keer op van 2.500 tot 10.000 euro. Deze schade wordt waarschijnlijk niet alleen verhaald op de slachtoffers. Wel zou de intensiteit van het sluiptverkeer op die plaatsen sterk teruggelopen zijn.

Een nieuw spannend jaar ligt weer voor ons!

Foto: Henk Groenendaal

Tour de Noël

Archeologische Kroniek van Schipluiden 2006

E.J. Bult, J.P. Baks en S. Jongma

Harnaschpolder, Archeologische begeleiding AWZI terrein

Als één der laatste grondwerkzaamheden bij de realisatie van het AWZI terrein in het noorden van de Harnaschpolder werd een archeologische begeleiding uitgevoerd door het Archeologisch Dienstencentrum (ADC) uit Amersfoort. Het onderzoek richtte zich op een smalle strook grond langs de Noordhoornseweg. In deze strook werden sporen van verschillende middeleeuwse vindplaatsen verwacht, waarvan de sporen van de achtererven al bij eerdere archeologische begeleiding op het AWZI terrein waren aangetroffen.

De bovengrond van deze strook is in de vorige eeuwen ontstaan door een laag opgevaaren grond met de aanwezige grond te vermengen. Ook de recente bebouwing, die onlangs voor de bouw van de Afvalwaterzuivering is gesloopt, heeft de ondergrond zodanig verstoord, dat vele sporen uit de Middeleeuwen en de Romeinse tijd inmiddels zijn verdwenen. Wat restte waren met name de diepe sporen als kleine kelders en waterputten die vooral kunnen worden toegeschreven aan de huizen uit de Nieuwe tijd. Het onderzoek is nog niet uitgewerkt.

Harnaschpolder, inventariserend veldonderzoek (MDHP06)

Ter voorbereiding op de nieuwbouw in de Harnaschpolder werden er grondboringen gezet en proefsleuven gegraven om te onderzoeken in hoeverre er archeologische waarden in deze polder aanwezig zijn. Het inventariserend veldonderzoek bestond uit twee delen.

Het eerste deel was een karterend booronderzoek waarbij de diepere ondergrond werd onderzocht op de aanwezigheid van geulsedimenten. Er werd om de 50 m tot een diepte van ongeveer 5 m geboord in raaien die gemiddeld 200 m uit elkaar lagen. De dagelijkse leiding van dit onderzoek berustte bij Marjolein Kerkhof. Onderzoek elders in de Harnaschpolder en omgeving heeft namelijk uitgewezen dat met name nederzettingen uit de Romeinse tijd vooral op dergelijke geulsedimenten voorkomen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn vervolgens gebruikt om het gebied te bepalen waarop de aandacht in de tweede fase van het inventarise-

rend veldonderzoek zich zou moeten richten.

De tweede fase van het inventariserend veldonderzoek bestond uit het machinaal graven van proefsleuven van 2 meter breed. Deze sleuven lagen gemiddeld 50 m uit elkaar. In totaal werd er op het grondgebied van Midden-Delfland in 2006 ruim 7,4 km sleuf gegraven. Dit onderzoek werd ook voortgezet op het deel van de Harnaschpolder en de Voordijkshoornsepolder dat inmiddels bij de gemeente Delft behoort. Het onderzoek werd uitgevoerd door het vakteam Archeologie van de gemeente Delft. De dagelijkse wetenschappelijke leiding stond onder leiding van Jean Paul Bakx en Steven Jongma. De algehele projectleiding was in handen van Epko Bult.

In deze sleuven werden verschillende sporen en structuren aangetroffen. De meeste sporen zijn afkomstig van oude geulen, sloten en greppels. Deze sporen behoren tot de Romeinse Tijd, de Late Middeleeuwen of dateren uit (sub)recente tijd. Daarnaast zijn er resten van nederzettingen aangetroffen die dateren uit de Romeinse tijd of uit de Late Middeleeuwen. Ook zijn er enkele bijzondere sporen als een begraving uit de Romeinse Tijd en enkele dierbegravingen aangetroffen. Voordat de archeologische sporen worden beschreven, wordt eerst de geologische situatie in de Harnaschpolder toegelicht.

Geologische situatie

Uit het booronderzoek is naar voren gekomen dat er diagonaal door de Harnaschpolder in de pre-Romeinse tijd een geul heeft gelopen die één van de bovenlopen is van de Gantel, een belangrijke getijdengeul die ter hoogte van het huidige Naaldwijk ongeveer 500 voor Chr. het land binnendrong en bij Rijswijk in zuidelijke richting afboog en vanaf het hedendaagse Delft zich in meerdere armen opsplijste. Deze getijdengeul was rond de jaartelling grotendeel verland en langs de restgeulen lagen lage oeverwallen. Deze oeverwallen vormden een uitstekende locatie om boerderijen op te bouwen en akkers op aan te leggen.

Buiten de oeverwallen kwamen komgronden voor. Deze zijn kleiiger van samenstelling en liggen lager dan de oeverwallen. Ze gaan verder

van de geulsedimenten af over in het veen, dat ten tijde van de afzettingen van de klei nog hoger in het landschap moet hebben gelegen.

In de twaalfde eeuw werd er tijdens stormvloed opnieuw klei afgezet. Ditmaal was het meeste water dat de Harnaschpolder bereikte afkomstig uit het Lierstelsel, een getijdenstroom die ook in de Romeinse tijd al actief was. De afzettingen zijn vooral te vinden op de lagere komafzettingen die naast de geulsedimenten van de Gantel voorkomen. In hoeverre ook op de oeverwallen van deze geulafzettingen een middeleeuws kleidek is afgezet, is onduidelijk. Deze afzettingen en de top van de geulafzettingen zijn namelijk in de huidige bouwvoor opgenomen.

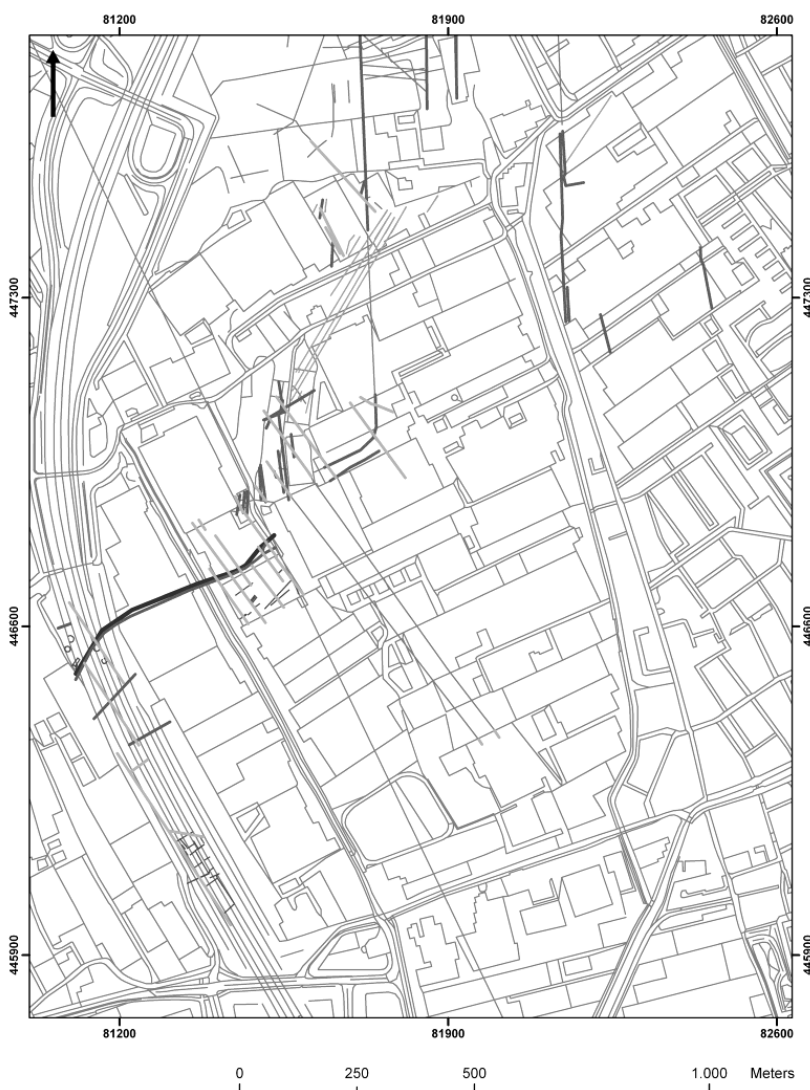
Vanaf de tweede helft van de zeventiende eeuw werd er op enkele plaatsen al tuinbouw in de Harnaschpolder bedreven. Daarbij werd de bovengrond vermengd met slootbagger en per schip aangevoerd duinzand. Deze opgevaarden gronden bedekken vooral in het oosten met enige decimeters het oorspronkelijke oppervlak.

Sloten en greppels en geulen uit de Romeinse tijd

In O–W richting is een restbedding aangetroffen van een geul die voor de jaartelling was ontstaan. Deze restbedding heeft tot ver in de Romeinse tijd open gelegen en heeft gedurende een deel van de Romeinse tijd mede voor de afwatering van het gebied gezorgd. Deze restbedding werd aangetroffen in het westelijke deel van de Harnaschpolder, in de nabijheid van de Harnaschwatering. Deze restgeul lag hier naast een nederzetting uit de Romeinse tijd en was hier goed herkenbaar aan de vuile zwarte vulling. Verder oostelijk is de vulling veel schoner en daardoor minder goed te volgen. Deze restbedding is waarschijnlijk dezelfde als die eerder is aangetroffen tijdens het archeologisch onderzoek in het tracé van de A4 en bij waarnemingen in een waterbassin achter de kassen van Schenkeveld in de Woudsepolder. Bij de laatstgenoemde waarnemingen was de bedding gedurende de Romeinse tijd nog vrij diep en op het Romeinse afval was een dikke laag middel-

eeuwse klei afgezet. Het lijkt er daarom veel op dat deze restbedding aan de westzijde ook reeds in de Romeinse tijd een verbinding met het Lierstelsel heeft gehad en dat de aanvoer van water in dit deel van de Gantelstelsel vanuit de Lier heeft plaatsgevonden.

De afwateringfunctie van deze restbedding is later overgenomen door een sloot die in de restbedding werd uitgegraven. Deze sloot is waarschijnlijk dezelfde die in het centrale deel van de Harnaschpolder is gevonden en daar in vrijwel exact noordelijke richting afbuigt en over een grote afstand is te volgen. De zelfde sloot is ook teruggevonden bij het onderzoek op het AWZI-terrein in het uiterste noordelijke deel van de Harnaschpolder. Deze sloot vormde daar de westelijke begrenzing van een met greppels systematisch verkaveld gebied. De greppels zijn bij het onderzoek in 2006 niet teruggevonden. Parallel aan de vermelde sloot zijn meerdere

Overzicht van het aangetroffen verkavelingssysteem uit de Romeinse tijd in het zuidelijke deel van de Harnaschpolder (Tekening: VAD).

sloten uit de Romeinse tijd aangetroffen. Eén van deze sloten werd in de NW hoek van de Voordijkshoornse Polder aangetroffen en lijkt aan te sluiten op de belangrijkste sloot die bij de verkaveling rondom de nederzetting “de Bult” in Rijswijk is gevonden. Dit betekent dat het slotenpatroon op een regionale schaal is aangelegd.

Een tweede overheersende richting van de sloten is globaal NWN - ZOZ en een derde NO-ZW. Deze greppels vormen een compleet verkavelingspatroon dat blijkens de oversnijdingen tenminste uit drie fasen bestaat. Deze fasen dateren waarschijnlijk alle vanaf het tweede kwart van de tweede eeuw. Ze behoren tot de derde periode in de ontwikkeling van de Romeinse verkaveling, zoals die door Van Londen in haar dissertatie over de ontwikkeling van het Romeinse slotenpatroon is gesteld. Het gaat dan om een systeem van rechte, brede en diepe sloten, dat een verkavelingspatroon van min of meer rechthoekige percelen vormde. Individuele percelen zijn in dit systeem goed te onderscheiden. De verkaveling beperkte zich niet alleen tot de bewoonde stroken op de kreekruggen, maar strekte zich ook tot in het omringende veen uit.

De smalle greppels tussen deze sloten dienden om de grotere percelen in kleinere eenheden op te delen. Deze greppels stonden 's zomers droog, maar konden in natte tijden het water van de akkers naar de hoofdsloten afvoeren. Mogelijk dienden ze tevens om de verschillende kavels van elkaar te scheiden. Ze zijn echter te smal, soms niet meer dan 25 cm, om vee binnen of juist buiten een perceel te houden. Van deze laatste greppels werden er minder aangetroffen. Dit hangt mogelijk samen met de intensieve manier van bodembewerking voor de tuinbouw in dit gedeelte van de Harnaschpolder, waarbij ondiepe sporen verloren zijn gegaan.

Deze grootschalige en geïntegreerde afwatering duidt op een centrale aansturing van de regio. De planmatige opzet lijkt samen te vallen met een herstel van het Romeinse weggennet en herstelwerkzaamheden aan de gracht van Corbulo die rond 125 na Chr. werden uitgevoerd en samenhangen met het bezoek van keizer Hadrianus aan de Civitas der Cananefaten, de bewoners van de regio tussen Oude Rijn en Maas.

Nederzettingen uit de Romeinse tijd

Aan de zuidelijke oever van de restbedding van de Gantel werden naast de Harnaschwatering

sporen aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een nederzetting uit de Romeinse tijd. Het terrein waarop de nederzetting heeft gelegen werd door extra sleuven verkend om de omvang van het woonerf vast te stellen. Het gaat om een of mogelijk twee naast elkaar gelegen erven die samen ongeveer 15.800 m² groot zijn. Over de nederzetting zelf kan nog weinig worden vermeld. Voor 2007 staat een opgravingscampagne gepland waarbij de nederzetting wordt onderzocht, omdat handhaving van de sporen in de nieuwbouw niet mogelijk is.

In de restbedding van de geul werd nog een kuil met het skelet van een rund aangetroffen. Nader onderzoek moet nog uitwijzen of dit dier uit de Romeinse tijd dateert of uit de Middeleeuwen.

Een andere nederzetting uit de Romeinse tijd ligt op ongeveer 200 meter ten noordwesten van de bovengenoemde vindplaats. Hiervan is slechts de oostelijke begrenzing aangetroffen. In de tweede helft van de jaren zestig van de vorige eeuw zijn er door Jacques Moerman al veel scherven op het terrein gevonden en in 1980 werden er sporen vastgesteld in de ontsluitingsweg die toen werd aangelegd. Het terrein zelf is nog in particuliere handen en niet toegankelijk voor archeologisch proefonderzoek. Naar verwachting zal het onderzoek op dit terrein in 2007 aanvangen.

Begraving uit de Romeinse tijd

In één van de proefsleuven werden resten van verbrand bot, houtskool en verbrande scherven aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen. De begraving lag op enkele honderden meters van de dichtbij gelegen Romeinse nederzetting. De plek was helaas verstoord door een draina-

Snijpunt waar sloten en greppels uit meerdere perioden elkaar snijden ten oosten van een Romeinse nederzetting.

gegreppel, waardoor scherven en botjes in de bouwvoor terecht gekomen waren. Het betreft de resten van een crematie uit de Romeinse tijd. Het aardewerk bestaat onder meer uit enkele borden van terra sigillata, en een gladwandige kruik en dateert uit de late tweede of het begin van de derde eeuw. De sporen wijzen erop dat ter plaatse werd gecremeerd en dat de resten ook op die plek bleven liggen. Mogelijk werd het geheel afgedekt met een lage grafheuvel. Hiervan zijn geen sporen aangetroffen, maar deze heuvel kan geheel in de bouwvoor zijn opgegaan.

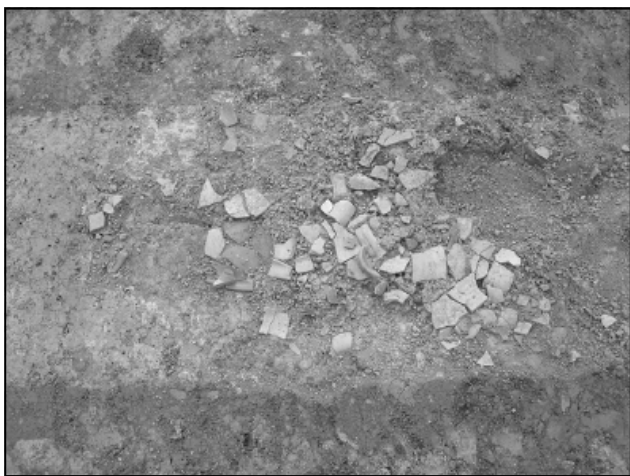
Sloten en greppels uit de Middeleeuwen

Er zijn slechts weinig sloten uit de Middeleeuwen aangetroffen. De reden hiervoor is dat het huidige verkavelingspatroon teruggaat tot de laatmiddeleeuwse ontginningen. De kavelgrenzen liggen nu nog vaak als sloten in het landschap. Wel zijn met de opkomst van met name de glastuinbouw sommige percelen samengevoegd, waardoor de sporen van de dichtgegooide sloten in de proefsleuven konden worden waargenomen.

Enkele kromme sloten die op oude kaarten zoals die van Kruikius (1712) zijn te zien, bleken bij het graven van de sleuven in de restbedding te liggen van geulen die de Gantel daar voor de jaartelling heeft gehad. Dit betekent dat delen van de hedendaagse verkaveling teruggaan op relictten in het landschap die in de Romeinse tijd al aanwezig waren.

Nederzettingen uit de Middeleeuwen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden de sporen van twee tot dan toe onbekende nederzettingen uit de Late Middeleeuwen aangetrof-

Scherven aardewerk uit de Romeinse tijd en stukjes gecalcineerd bot naast een drainage-greppel wijzen op de aanwezigheid van een Romeins graf.

fen en de sporen van een middeleeuwse nederzetting die al door Van Liere in 1948 was gekarteerd. Nadat de omvang van de eerst aangetroffen vindplaats was vastgesteld, werd besloten om de ruim 3500 m² grote nederzetting vlakdekkend te onderzoeken door één opgravingvlak direct onder de bouwvoor aan te leggen. Het onderzoek werd uitgevoerd door de Faculteit der Archeologie van de Universiteit van Leiden en het vakteam Archeologie van de gemeente Delft. De dagelijkse wetenschappelijke leiding stond onder de verantwoordelijkheid van Jasper de Bruin namens de universiteit en Steven Jongma namens de gemeente. De projectleiding was in handen van Epko Bult.

De ondergrond van het erf bleek voor een groot deel van het oppervlak verstoord te zijn door grote rechthoekige plantenbedden die ongeveer 10-20 cm dieper dan de bouwvoor reikten. Onder deze verstoringen waren dieper ingegraven greppels en sloten nog wel bewaard gebleven.

Het vondstenmateriaal moet nog worden bestudeerd, maar een eerste datering van de bewoning wijst uit dat deze in de tweede helft van de twaalfde eeuw moet zijn begonnen en in de loop van de veertiende eeuw is verlaten.

Er werden geen paalgaten of andere sporen aangetroffen waaruit een huisplattegrond kan worden samengesteld. Het gebrek aan een huisplattegrond heeft te maken met een verandering in de funderingsmethode die werd toegepast. Waarschijnlijk werden de palen op sloffen gezet en werden de buitenwanden op liggende groundbalken gefundeerd. Het opgaande werk zou in een vakwerkconstructie zijn opgetrokken. Voor deze bouwwijze is het niet nodig om de funderingen of het gebinte diep in te graven. De sporen die deze bouwmethode in de bodem achterlaat zijn nihil en voor zover ze er zijn geweest, zijn deze sporen in de bouwvoor of in de plantgaten verdwenen.

Deze bouwmethode is in deze streek vrij algemeen geweest. Ze werd niet alleen in nederzettingen op de klei toegepast, maar ook op de huisterpen. De vele opgravingen die in en rondom Midden-Delfland in twaalfde en dertiende eeuwse nederzettingen zijn uitgevoerd, hebben met uitzondering van de opgravingen van "de Bult" in Rijswijk geen huisplattegronden opgeleverd. Deze laatste boerderijplattegrond lijkt eerder een uitzonderlijke constructie te hebben gehad dan een gangbare, want het is de enige boerderijplattegrond die we in het klei- en veengebied van het Hoogheemraadschap van Delfland uit deze periode kennen.

De plaats waar de boerderij moet hebben gestaan is wel aan te wijzen. Hij stond op een

door een sloot omgeven erf van ongeveer 18 x 22 meter. Dit erf viel op omdat er vrijwel geen grote afvalkuilen voorkwamen, terwijl rondom dit erf vele, vaak met mest en huisafval gevulde greppels lagen.

Het valt op dat deze plek in de twaalfde eeuw juist gekozen is op de plaats waar het Romeinse graf lag. Indien dit graf inderdaad met een grafheuvel gedekt was, heeft men mogelijk willen profiteren van het relatief hoge terrein zonder te weten dat het hier een oude grafplaats betrof.

Ook is het opvallend dat de sporen van de middeleeuwse bewoning zich concentreerden op het nog bestaande perceel, wat duidelijk maakt dat het huidige slotenpatroon op deze locatie teruggaat tot de twaalfde eeuw.

Onder de middeleeuwse sporen werden ook enkele greppels uit de Romeinse tijd aangetroffen. Bijzonder is dat bij het graven van sommige middeleeuwse kuilen rekening is gehouden met de aanwezigheid van de greppels uit de Romeinse tijd. Dit wijst erop dat deze nog als depressies in het middeleeuwse landschap aanwezig moeten zijn geweest. Dit blijkt ook uit de aanwezigheid van een runderskelet dat in de Middeleeuwen is begraven in één van de Romeinse greppels. De ledematen van dit dier waren van de romp losgesneden alvorens het kadaver werd begraven. Deze gewoonte is eerder ook al vastgesteld bij verschillende dierbegravingen uit de twaalfde eeuw in de Zuidpolder van Delfgauw. Elders op het erf werd ook nog een paardengraf aangetroffen.

Iets ten zuiden van deze vindplaats werd tijdens het proefsleuvenonderzoek andermaal een tot dan toe onbekende middeleeuwse vindplaats aangetroffen. De kern van deze vindplaats bleek door de aanleg van waterbassins geheel te zijn verstoord. Door het graven van een aantal extra sleuven rondom de waterbassins kon worden vastgesteld, dat er een door 2,5 meter brede sloten omgeven erf heeft gelegen, dat waarschijnlijk een oppervlakte had van 30 x 35 meter. Dit erf is mogelijk in een of meerdere keren in drie richtingen uitgelegd, omdat er een tweedegreppel om de eerder genoemde sloot ligt.

Er is weinig vondstmateriaal aangetroffen, maar op grond van de samenstelling van de verschillende aardewerksoorten dateert deze nederzetting vanaf het einde van de elfde eeuw of het begin van de twaalfde eeuw en werd waarschijnlijk rond het midden van de twaalfde eeuw verlaten. Het is niet uitgesloten dat de bewoning is verplaatst naar de woonplaats die hierboven is beschreven.

De derde middeleeuwse nederzetting bevond zich op hetzelfde perceel als de nederzetting uit de Romeinse tijd die aan de Harnaschwating ligt en al door Van Liere in 1948 was ontdekt. Deze nederzetting is waarschijnlijk pas in de dertiende eeuw ontstaan en heeft tot in de vijftiende of zestiende eeuw bestaan. Het bijzondere van deze nederzetting is dat hij middels een zogenaamde kulk, dat wil zeggen een kort doodlopend kanaal, op het boezemwater van de Harnaschwating aansloot. Mogelijk diende deze kulk om een omgrachting rond de woonplaats van vers water te voorzien. In 2007 zal dit terrein archeologisch verder worden onderzocht.

Woudse Polder, nieuwe kas Schenkeveld

Voorafgaand aan het vernieuwen en uitbreiden van het glastuinbouwbedrijf van Schenkeveld aan de oude Woudselaan in de Woudse Polder is door het archeologisch bedrijf RAAP een booronderzoek uitgevoerd om te bepalen of er archeologische sporen in het uitbreidingsgedeelte van de kassen aanwezig zijn. Uit dit booronderzoek kwamen geen duidelijke sporen of aanwijzingen voor oude bewoning tevoorschijn, ondanks dat op een naastgelegen perceel in 1984 wel sporen uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen waren aangetroffen. Geadviseerd werd om tijdens de aanleg van de kassen en het graven van nieuwe sloten een archeologische begeleiding uit te voeren. Deze begeleiding werd uitgevoerd door het vakteam Archeologie van de gemeente Delft.

Tijdens deze archeologische begeleiding werd onder meer vastgesteld dat bij het vervangen en vergroten van het waterbassin achter de kassen opnieuw enkele sporen uit de Romeinse tijd tevoorschijn kwamen. In 1984 waren hier sporen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Middeleeuwen aangetroffen. Deze vindplaats staat bekend onder de code MD 01-18. Het gaat om een NO-ZW lopend spoor, dat vermoedelijk bestaat uit één tot drie Romeinse greppels. Het onderscheid tussen deze greppels wordt gecamoufleerd door de nog aanwezige vegetatielaag (woudlaag), die in het spoor is nagezakt. Zowel deze vegetatielaag als het spoor zelf bevatte een redelijke hoeveelheid inheems Romeins aardewerk.

Ook waren er duidelijke sporen van een geul aanwezig die herkenbaar was aan de van zuidwest naar noordoost door het vlak lopende gelamineerde afzettingen. Het betreft waarschijnlijk resten van dezelfde geul die ook in de Harnaschpolder is aangetroffen.

In het talud van de nieuwe sloot die aan de

westzijde van de kassen werd gegraven, werd tijdens de archeologische begeleiding een nieuwe vindplaats uit de Romeinse tijd ontdekt. In de slootkant werden verschillende greppels en kuilen uit voornamelijk de Romeinse tijd aangetroffen. Er is veel vondstmateriaal aangetroffen, waaronder Romeins import materiaal. Deze nederzetting heeft op de oeverwal van de geulafzetting van de Gantel gelegen. In de slootkant was ook de restbedding van deze geul nog goed waarneembaar. De slootkant is gefotografeerd en getekend en vondstmateriaal is verzameld. De nieuwe vindplaats wordt aangeduid met MD 01-39.

gisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie 1581.

Gebruikte literatuur:

- Bloemers, J.H.F., 1978: Rijswijk- de Bult (Z.H.). Eine Siedlung der Cananefaten, *Nederlandse Oudheden* 8.
- Bult, E.J., 1985: Schipluiden: Woudse polder, in: D.P. Hallewas, Archeologische Kroniek van Zuid-Holland 1984, *Holland* 17, 353-354.
- Goossens T.A., 2006: Vindplaatsen uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd, in: J.P. Flamman & T.A. Goossens, Schipluiden, “Harnaschpolder”. De inrichting en bewoning van het landschap in de Romeinse Tijd (125-270 na Chr.), 57-77.
- Kruikius, N. en J. Kruikius, 1977 (1712): *‘t Hooge heemraedschap van Delflant met alle de steden, dorpen en ambachten*, Alphen aan den Rijn.
- Liere, W.J. van, 1948: *De bodemgesteldheid van het Westland*. Wageningen / 's-Gravenhage.
- Londen, H. van, 2006: Midden-Delfland. The Roman Native Landscape Past and Present.
- Modderman, P.J.R., 1949: Enkele aantekeningen over de bewoningsgeschiedenis van het Midden-Delfland, *Boor en Spade III*, 201-211.
- Molenaar, S. & S. Warning 2006: Onderzoeksgebied Woudseweg-Lotsweg te Schipluiden gemeente Midden-Delfland. Archeolo-

Slote (een verhaal in het Delflands)

H. Tetteroo

Dit dictee is afgenomen op 26 maart 2006.
Deelnemers waren een groot aantal vertegenwoordigers van verenigingen in Midden-Delfland.
Henk Tetteroo verzorgde zelf de voordracht.

D'r sting 'n knotwilleg te kwarre in Papsou.
D'r hing 'n pepieretje an de stam.
D'r sting met koeieletters op: SCHOUW.
Dus boer Bert zee tege ze knecht Klaas:
'Ik hep 'n karreweitje voor je. Je mot vedaag gaan slote!'

Klaas die hatt'r nie veul zin in.
De slote zatte ommers vol met krukkeblaaie
en met dat spul hebbie altijd halswerrek om 't op de kant te krijge.
Hij was bovedien de laaste tijd knap rimmetiekerig
en hij had ook veul last van juk bij ze schoere.
D'r zatte daar allemaal van die rooie steeë.
En 't was eigelek ook veuls te mok om zo te gaan more.

Klaas die doch zo stilletjes bij ze eige:
Is die baas van mijn misschien geschuffeld?
Moddik voor zijn 't blauwe wagetje effe belle?
Maar hij doch ook: Azzik ga lope kwarre,
dan benne me nog vedder van huis.
Dus hij zee maar niks.
Maar hij had wel 'n gezich as 'n oortwurrem.
Bert die zag dat wel en zee: 'Nie zeure, 't mot beure!'

En om 'm 'n beetje te stange waarschouwde hij nog:
'Kijk-ie uit voor de bullebak!?'
'Denk-ie da-d-ik daar nog in gelooft?' zee Klaas.
En Bert weer: 'En zorreg dat je nie in de plomp pleurt.
Want ik wil geen ouwe koeie uit de sloot motte hale!'
Zeikhein, doch Klaas.
Maar hij hiel ze mond maar weer.

Hij pakte de sloothak en banjerde 't land in.
Hij begon te slote met 't looiige ding en probeerde nie kreen te weze.
Hij douwde ze kroot uit, hij was toch wel 'n barre werreker.
Het vleugde merakel best en hij kreeg d'r werachtig schik
.Tussebeie piegde hij wat om ze eige heen.

Vedderop reeë vrachwages af en an met zand voor de nieuwe wegt.
 'Die had allang angelege motte wezel!' koerde Klaas tege Bert.
 Die was effe komme kijke of ze knecht 'n beetje aveseerde.
 'Weze? Zeggie weze? Dat is vekeerd, jo! Het mot zijn zijn!
 Weze benne kindere zonder ouwers!
 'Wat ke-mijn dat nou verschele!' zee Klaas.

Na 'n paar uur zaggie, azzie zo langs de slote keek, mooie kraggetjes legge.
 D'r lee al veul vuil op de kant: krukkeblaaie, vilt, kroost en baggert netuurlek.
 Op sommige plase lee d'r 'n halfdooie kikkert voor merakel.
 Daar was Klaas 'n pietsie ongeharst geweest.

Toen begon, gunterwijd op Schiplui, 'n kerrekklok te luie: twalef uur.
 'Je mag d'r effe met uitscheie,' kwam Bert zegge.
 'Best,' zee Klaas. 'Beurt is beurt!'
 En hij pakte ze stikkezakke en begon te schranze, gruizig as 'n polderwerreker.

WOORDBETEKENISSEN

Kwarre:	niet goed groeien
Pepieretje:	papiertje
Schouw:	inspectie door het Hoogheemraadschap
Slote:	planten uit de sloten halen
Veul:	veel
Ommers:	immers
Krukkeblaaie:	watergentiaan
Halswerrek hebbe:	heel veel moeite moeten doen
Knap rimmetiekerig:	had flink veel last van reuma
Juk:	jeuk
Schoere:	schouders
Rooie steeë:	rode plekken
Mok:	broeierig warm
More:	zwoegen, ingespannen werken
Doch:	dacht
Bij ze eige:	bij zichzelf
Van mijn:	van mij
Geschuffeld:	in de war, gek
Moddik:	moet ik
Voor zijn:	voor hem
Moddik voor zijn 't blauwe wagetje effe belle? :	moet ik voor hem het blauwe wagentje even bellen? Een spottende uitdrukking in reactie op raar gedrag van een ander; het blauwe wagentje verwijst naar de blauwe auto's van het Sint Joris, de psychiatrische instelling in Delft.
Kwarre:	klagen, moeilijk doen
Dan benne me nog vedder van huis:	dan hebben we nog meer problemen
Zee:	zei
Een gezich as 'n oortwurrem:	een zeer ontevreden, verongelijkt gezicht
Beure:	gebeuren

Waarschouwde:	waarschuwde
Bullebak:	gevaarlijk dier dat in het water huist (verzonnen om kinderen tot voorzichtigheid in de buurt van watergangen te manen)
Plomp:	sloot
Pleurt:	valt
Motte:	moeten
Zeikhein:	zeurpiet
Hij hiel:	hij hield
Looiig:	zwaar (als lood)
Kreen:	(al te) gevoelig
Ze kroot uitdouwe:	z'n uiterste best doen
Een barre werreker:	een zeer harde werker
Het vleugde:	het vlotte, het vorderde
Merakel best:	geweldig goed
Tussebeie:	af en toe, soms
Piegde:	keek, tuurde
Vedderop:	verder weg
Wegt:	weg
Angelege:	aangelegd, gebouwd
Koerde:	klaagde
Aveseerde:	opschoot, vorderde
Vekeerd:	verkeerd
Weze benne kindere zonder ouwers:	wezen zijn kinderen zonder ouders; een dooddooenerige zin om mensen op het 'onjuiste' gebruik van het woord 'wezen' te wijzen
Mijn:	mij
Verschele:	schelen
Zaggie:	zag je
Azzie:	als je
Kraggetjes:	rijtjes
Legge:	liggen
Vilt:	slootalg, slootwier (?)
Kroost:	kroos
Baggert:	bagger
Plase:	plaatsen
Lee voor merakel:	lag op apegapen
Kikkert:	kikker
'n Pietsie:	een beetje
Ongeharst:	wild in gedrag
Gunterwijd:	daar in de verte
Op Schiplui:	in Schipluiden (het dorp)
Luie:	luiden
Met:	mee
Uitscheie:	stoppen
Beurt is beurt:	gebeurd is gebeurd; dit werd, min of meer tevreden, gezegd bij de afronding van een karwei.
Stikkezakkie:	zakje met stikken = boterhammen
Gruizig:	gretig, hongerig.

Leven en werk van de dichter Hubert Korneliszoon Poot (1689-1733)

J.W. Moerman

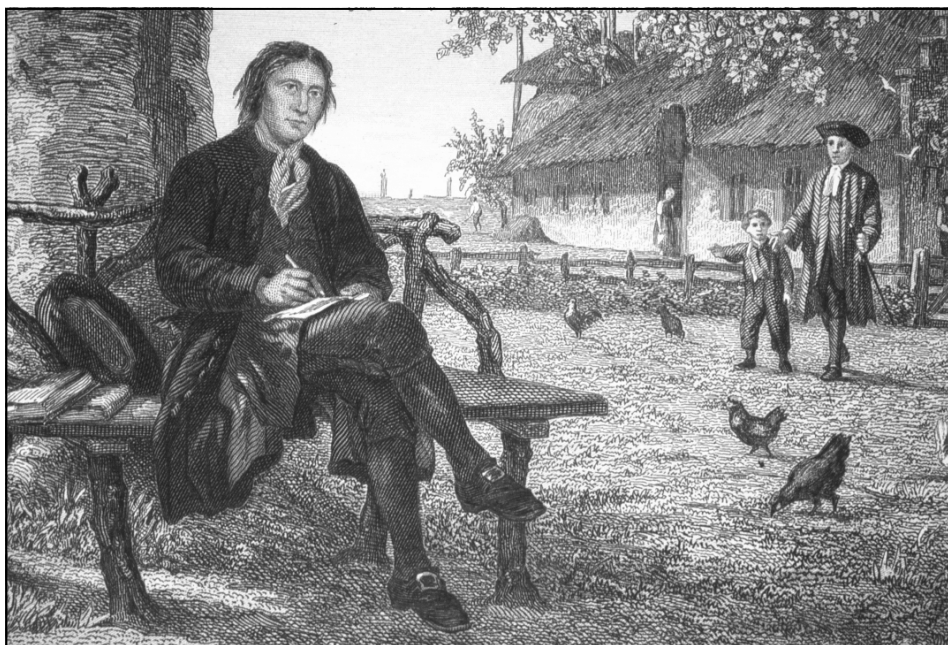
Hubert Korneliszoon Poot werd op 29 januari 1689 in Abtswoude geboren, op een boerderij net buiten de huidige stedelijke bebouwing van de Delftse wijk Tanthof. In de zeventiende eeuw viel dit gebied onder het gerecht van het ambacht Hof van Delft. Kerkelijk behoorde een groot deel van Abtswoude bij Schipluiden, waar Hubert in de hervormde kerk werd gedoopt. Hij groeide op in een niet onbemiddeld agrarisch milieu. Zijn ouders stuurden hem naar de boerenschool van *Schipluijsch ABC*, bovendien kreeg hij gelegenheid om viool te spelen, te tekenen en te lezen. Na zijn schooltijd was hij werkzaam op het boerenbedrijf van zijn vader.

Door de rederijkerskamers van Schipluiden en Kethel kwam de jonge Poot al vroeg in aanraking met de dichtkunst. Hij bezocht de kermis en de refereinfesten in beide dorpen, waar de plaatselijke rederijkers optraden. Gelukkig keerde hij zich vrij snel af van deze groepen 'verzenmakers'. Begunstigers in zijn omgeving moedigden hem aan zich te verdiepen in de dichtwerken van Hooft en Vondel. De studie en de schrijfkunst gingen echter moeilijk samen met het werk op het land. Toen Poot later bemerkte dat zijn faam voor een deel verklaarbaar

was uit zijn agrarische afkomst, benadrukte hij bewust de band met de boerenarbeid. *'Boerezing valt zoet'*, merkte hij zelf op, maar zijn bekende gedicht *'Hoe genoeglyk rolt het leven des gerusten lantmans heen...'* was meer in overstemming met de gedachten van de stelling dan met die van een achttiende-eeuwse boer.

In 1716 verscheen de gedichtenbundel *'H.K. Poots' Mengeldichten'*. De publicatie van dit boek wordt nog steeds een belangrijke gebeurtenis genoemd in de literatuurgeschiedenis van de achttiende eeuw. Het vernieuwende in de bundel bestaat vooral uit de wijze waarop Poot zijn natuurimpressies heeft weergegeven. Hoewel zijn werk doorspekt is met klassieke motieven, ontmoet de lezer toch menigmaal het weidelandschap van Abtswoude. De uitgave had veel succes en beleefde meerdere herdrukken. Veel schrijvende tijdgenoten erkenden zijn betekenis; de 'dichtende boer' werd beroemd!

In 1722 kwam zijn eerste grote dichtbundel uit bij de Delftse drukker Boitet. Later volgden nog twee bundels, namelijk in 1728 en 1735. Een poging van Poot om zich als beroepsschrijver permanent in Delft (1723) te vestigen mislukte. Hij werkte daar voor Boitet en verzorgde

*Justus van Effen bezoekt met zijn zoon de dichter Poot in Abtswoude.
Geschilderd door Ph. Sadee, gegraveerd door J.H. Renneveld, tweede helft 19^e eeuw.*

de uitgave van dichtbundels van andere schrijvers. Ook begon hij aan de bewerking van *'Het Groot Natuur- en Zedekundigh Werelttoneel'*. Hij moest de tekst van dit driedelige boek in zuiver Nederlands omzetten. Poot raakte in Delft echter aan de drank en werd depressief, daarom keerde hij terug naar zijn ouderlijke woning in Abtswoude.

de Langendijk in Delft en dreven samen een tabakswinkel. In 1733 stierf na dertien dagen hun dochtertje Jacoba. Na een kort ziekbed overleed Poot in hetzelfde jaar op Oudejaarsdag; hij werd op 5 januari 1734 begraven in de Oude Kerk.

De laatste tien jaar van zijn leven verliepen niet bijzonder voorspoedig. Poot twijfelde aan zijn geloofsopvattingen, hij bleef zwaarmoedig en zijn gezondheid ging achteruit. In 1732 trouwde hij met Neeltje 't Hart, dochter van de burgemeester van 's-Gravenzande. Zij vestigden zich op de hoek van de Jacob Gerritstraat en de Ou-

Fragment van de gravure waarop de dichter Poot is te zien temidden van enige boerderij- en schrijfattributen. De prent verbeeldt zijn dubbelleven. Boitet 1722.

In 1983 vonden er in Delft en Schipluiden verschillende activiteiten plaats vanwege het 250ste sterftejaar van de dichter Hubert Korneliszoon Poot (1689-1733). Eén activiteit betrof een dichtwedstrijd over Delft. De hoofdprijs in de categorie '21 jaar en ouder' ging naar Jan Ooms uit Nootdorp, de schrijver van het gedicht.

Poëzielepoot?

*'k Heb gisteren onze Poot ontmoet,
Hij was alleen en ging te voet
In waggelpas van hot naar her.
Ik fietste, want 't was mij te ver.*

*Ik bood de dichter toen spontaan,
Hij had geen Poot om op te staan,
Een rondrit aan door hartje stad
Zeer minzaam accepteerde hij dat.*

*De dag was schoon, de lucht Delftsblauw;
Al weldra was het "jij" en "jou".
Ik praatte Hubert trappend bij
Over zijn Delft, het stemde hem blij*

*Te horen hoe zijn ver verleên
Zich nog weerspiegelt in het heên,
Zij 't niet meer in een Delftse gracht.
"Door al die rotzooi?" Onverwacht*

*Rees deze vraag, er kwamen er meer:
Over 't lawaai, de stank, 't verkeer.
"t Was toen toch leuker" gromde Poot
Wijl ik door Delft reed en door rood.*

*Ik trapte door en op zijn ziel
Toen mij ter Beestenmarkt ontviel:
Komrij c.s. achten jou niet groot,
Hooguit een poëzielepoot.*

*"Kom rij!", zei hij niet zonder gram,
"Voor mijn part richting Amsterdam.
Die stad had Vondel, Delft had mij;
We waren beiden even bij,
Dichtbij het volk dat ons verstond.
Mij nog het best omdat ik vond,
Dat dichten zaaien is in 't groot.*

'k Heb woord voor woord op rij gepoot

*Als Pootpiepers, als voederbiet.
Om Kunstmest smachtte mijn Kunstwerk niet,
Het groeide als kool mijn poëzij:
Stamppot voor 't volk en winst voor mij.*

*Ik heb intussen goed gezien
Wat ik aan mijn herdenking verdien.
Zet mij maar in de Pootstraat af.
Vandaar loop ik wel naar mijn graf."*

*"Hoek Tuinstraat graag", zei hij wat zuur,
"Ik min nog immer de natuur"...
Dus liet ik hem daar met chagrijn
En zijn bagagedragerpijn.*

*Wat deed toen Poot? 't Is ongekend:
Hij is rechtstreeks naar N.S. gerend!
Kocht daar "Poot is niet dood" ten spijt
Twee enk'le reizen Eeuwigheid...*

*Twee kaartjes? Wie? Een lichte griet
Voor beddepraet en minnelied?
Kwaaddenkers, nee: op station Delft
Stond Neeltjes reeds, zijn wederhelft.*

Ode aan Klorisje

Schoon haar en mooie wangen

*Als Jupiter zijn slapen met eikeblad bedekt
Apollo om zijn lokken laurier heeft uitgestrekt
Kroning van de goden, kroning van wat leeft
'k gaf 1000 van die kronen als jij maar om me geeft
als jij maar om me geeft*

*Als Pan van spichtig pijnloof een krans heeft omgevlecht
Minerva om haar haren olijven heeft gelegd
Tooïing van het hoogste; de sterren en de maan
'k gaf 1000 van die tooïen als jij me maar ziet staan
als jij me maar ziet staan*

*Jij bent een roos
Liefde kleurt je wangen rood
Niemand kan zo blozend zwijgen
Ik kan er niet genoeg van krijgen
Jij bent een roos
En weergaloos*

*Venus is de rozengeur en myrre dan gewend
Venus zal niet weten dat jij nog mooier bent
Je haar mijn lichte keten, je lijf mijn wondere last
De bosjes op jouw wangen, de losse boeien vast
de losse boeien vast*

*Jij bent een roos
Liefde kleurt je wangen rood
Niemand kan zo blozend zwijgen
Ik kan er niet genoeg van krijgen
Jij bent een roos
En weergaloos*

*Wanneer je koele roosjes plukt
En zachtjes op je lokjes drukt
Maak je het verlangen zoet
Weet je wat je met me doet?*

Tekst en muziek: Spint, naar H.K. Poot, een bewerking en samenvoeging van de gedichten *Schoon Vrouwenhaar* en *Goelyke Wangen*, twee minnezangen die in 1716 voor het eerst werden uitgegeven, uitgevoerd tijdens Pootpop in Café Sport op zondag 5 november 2006.

In het voetspoor van de dichter Poot (een fiets- en wandelroute)

J.W. Moerman

Hubert Korneliszoon Poot werd op 29 januari 1689 in Abtswoude geboren. In 1716 verscheen zijn eerste dichtbundel, die hem op slag beroemd maakte. Aanvankelijk combineerde hij de arbeid op de boerderij met de dichtkunst. In 1732 vestigde hij zich definitief in Delft, waar hij op 31 december 1733 stierf. De inspiratie voor de dichtkunst haalde Poot uit de wereld van de klassieken, maar ook uit het landschap van Midden-Delfland. De route die is uitgezet, voert de wandelaar of fietser langs plaatsen die door de dichter veelvuldig zijn bezocht.

1. Dorpskerk en school (nu Het Anker) in Schipluiden

De kerk van Schipluiden speelde een belangrijke rol in het leven van Poot. Hier werd hij gedoopt en deed hij op 5 juli 1711 belijdenis. 's Zondags ging hij met zijn ouders en zusters naar de hervormde kerk (nu dorpskerk). Vermoedelijk is de jonge Poot verliefd geweest op Sara van Elzen, de dochter van de dominee. Naar aanleiding van het overlijden van deze predikant schreef hij in maart 1714 een 'Lijkklagt'.

Poot typeerde 't Schipluisch ABC' als een boerenschool. In een biografisch gedicht schrijft hij "De meester was niet quaet, maar het leren stont my tegen." In werkelijkheid was hij een vlijtige leerling en hield hij zich ook bezig met tekenen en viool spelen. Hij schreef later voortreffelijk Nederlands.

2. De Vergulde Valck

Naast de kerk - op het huidige pleintje met de fietsenstalling - stond de herberg 'Het Wapen van Schipluiden'. Hier vergaderde het ambachtsbestuur en trokken de boeren uit Abtswoude en Zouteveen hun lakense pak aan, wanneer ze de kerkdienst bezochten. Voorbij de Valbrug ligt nog altijd 'De Vergulde Valck', een café waar Poot voor het eerst kennis maakte met de dichtkunst. Het is bekend dat de rederijders van Schipluiden in deze herberg bijeenkwamen. Hun rederijderskamer heette 't

Rosmareyn', een naam die aan de nieuwe woonwijk achter de Dorpsstraat is verbonden. Op het pleintje voor 'De Vergulde Valck' werd de jaarlijkse kermis gehouden en lazen de rederijders hun gedichten voor. In de periode dat Poot deze plaats bezocht, telde Schipluiden een aantal ontwikkelde jongeren van voornamelijk ouders, zoals de schout en de procureur, die elkaar stimuleerden in het dichten.

3. Keenenburg

Achter de plaatselijke supermarkt bevindt zich een gereconstrueerd deel van het kasteel Keenenburg. Hoewel de kerk de rederijdersfeesten verbood, knepen de ambachtsheer en ambachtsvrouw van Schipluiden, die op dit kasteel woonden, een oogje dicht. Er zijn zelfs aanwijzingen dat er op het kasteelterrein optredens van de rederijders uit de omgeving plaatsvonden. In het Museum Het Tramstation is permanent een expositie te zien over de Keenenburg. Poot heeft geen directe relatie gehad met de bewoners van dit kasteel. Wel kreeg hij al vroeg contact met andere rijke families uit de omgeving, zoals Willem van Vlaerdingerwout, die hem dichtbundels van Hooft, Vondel en vertaalde klassieke schrijvers ten geschenke gaf.

4. Zuidkade

Via de Keenenburgweg en een stukje Zouteveenseweg wordt de Zuidkade bereikt, een dijk die de Kerkpolder en de Zouteveensepolder

De Zuidkade en Tanthofkade (nabij de eerste groep bomen) en rechts de boerderij van Hubert Korneliszon Poot, ca. 1980.

scheidt. Poot vertelt dat hij dagelijks met andere boerenkinderen over deze - toen nog onverharde - dijk naar school liep. Op zondag gebruikte de gehele familie vaak deze route om naar de kerk van Schipluiden te gaan. Halverwege de kade ligt temidden van de weilanden een bosgebied, waarin zich de eendenkooi van Schipluiden bevindt. Deze kooi dateert uit de zestiende eeuw en wordt gevoed door de Keen. Dit water is nu niet meer dan een sloot, maar in de tijd van Poot lag de kooi aan een natte strook land, dat oorspronkelijk deel uitmaakte van de Keen. Na de passage van het zandlichaam van de A4 en de Tanthofkade wordt het onverharde pad naar rechts gekozen. De Tanthofkade is een twaalfde-eeuwse oude waterkering, die de Abtswoudsepolder moest beschermen tegen wateroverlast vanuit het gebied van Schipluiden en Zouteveen.

5. Boerderij van Poot

Op de voormalige boerderijplaats van Poot staat nu een landhuis, temidden van een relatief jonge beplanting. Hoe anders was deze situatie in de tijd van Poot. De boerderij die aan het eind van de vorige eeuw werd gesloopt, bevatte nog bouwsporen uit de tijd van de dichter. Het was een middelgrote boerderij met een stal voor maximaal veertig koeien en enkele bijgebouwen, waaronder twee hooibergen. Poot vertelt dat zijn vader een gemengd bedrijf had. Op de hoger gelegen delen van de Abtswoudse Polder vond akkerbouw plaats. Het erf was beplant met een aantal hoge bomen en enkele windsingels. Langs de laansloten en enkele sloten tus-

sen de boerderij en de Tanthofkade stonden knotwilgen. Vanuit de boerderij waren de torens van de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk van Delft en het kerktorentje van Schipluiden goed waar te nemen. Poot schrijft prachtig over de stilte van de avonden en nachten in Abtswoude.

*De zuster van de zon
Liet op Endymion
Haer minnende oogen dalen.
't Was nacht toen zy hem zagh;
Maer heur gezicht schoot stralen
Trots Febus overdagh. (de zon)*

*Men hoorde mensch noch dier,
Geloei van koe noch stier,
Gerucht in velt noch kolken.
Het weer was zonder wint,
De hemel zonder wolken,
Diane mingezint.*

De stad Delft is inmiddels erg dichtbij gekomen en delen van het weidelandschap zijn ingericht als natuurgebied en voorzien van paden voor recreanten.

6. Abtswoudseweg

Nummer 46 is de laan die naar het oorspronkelijke erf van de dichter Poot loopt. Kerkelijk viel Abtswoude onder Schipluiden, maar burgerlijk behoorde een groot deel van dit poldergebied in de tijd van Poot bij het ambacht Hof van Delft. Hubert heeft de route naar Kethel via de Abtswoudseweg en Harreweg regelmatig gebruikt. Aanvankelijk woonden zijn vader en moeder in Kethel. Hun eerste kind werd in de

kerk van dit dorp begraven. De jonge Poot bezocht in Kethel eveneens de rederijksfeesten. Onderweg passeerde hij de boerderij van zijn oom Pieter Huijbrechtsz. Poot (Abtswoudseweg 62), die een kelder met kruisgewelven heeft. De brug nabij deze boerderij wordt op oude kaarten 'Pootenheul' genoemd en de aangrenzende sloot 'Pootensloot'.

7. Oostveenseweg

Aan het eind van de zestiende eeuw komt in dit gebied reeds de familienaam Poot voor. Van oorsprong was het een welgeboren geslacht, dat een eigen familiewapen voerde: een bebladerde jonge boom (een poot), vergezeld van drie sterren. Vanwege zijn afkomst en de faam die hij met zijn dichtkunst had bereikt, werd Hubert Korneliszoon Poot toegelaten in de Hoge Vierschaar van Delfland. Dit rechterlijke college sprak recht in de Waterslootse Poort te Delft.

Als de familie Poot met het rijtuig naar de kerk ging, volgde ze de Oostveenseweg. De hoefsmid werd zowel in Kethel als in Schipluiden bezocht. Voor de kleermaker gingen de bewoners van Abtswoude gewoonlijk naar Delft. Bij de Kapel, op de viersprong, stond tot 1719 de voormalige rooms-katholieke kapel, die na de Reformatie als school werd ingericht. Hier genoten vooral katholieke kinderen onderwijs. Het niveau was lager dan van de school die Poot in Schipluiden bezocht.

8. Willemoordseweg

Hieraan ligt boerderij 'Meerzicht', die in de

achttiende eeuw ook wel met de naam 'Keizerhof' werd aangeduid. Het oudste deel van deze boerderij dateert uit 1609. Het is een typisch Midden-Delflandse boerderij met een authentiek voorhuis en een grote koeienstal. Hier woonde tot de jaren zestig van de vorige eeuw leden van het geslacht Poot; zij pachtten de boerderij van de familie Van Voorst tot Voorst. De namen Huib of Huijbrecht komen veelvuldig voor in de familie Poot.

De meeste boerderijen van Zouteveen en Abtswoude waren in de tijd van Poot bezit van de boeren zelf. De boterbereiding op de boerderijen was lucratief vanwege de aanwezigheid van een aantal steden in de omgeving. Voor de afvoer naar de markt werd zowel paard en wagen als de schuit gebruikt. In het gedicht 'Akkerleven' bezingt Poot het platteland.

*Toon my dan, o arme stadt,
Zulk een' wellust, zulk een' schat.
Welige akkers, groene boomen,
Malsch weiden, dartel vee,
Nieuwe boter, zoete mee,
Klaere bronnen, koele stroomen,
Frissche luchten: overvloed
Maekt het buitenleven zoet.*

De Willemoordseweg werd oorspronkelijk 'Gatweg' genoemd. De weg liep naar het buurtschap 't Gat' (een afgelegen plaats) aan de Vlaardingervaart. Nog altijd ligt hier een kleine groep panden, waaronder Café Vlietzicht. In de zestiende eeuw was hier al sprake van een herberg. Het uitzicht op de Vlieten is in de afgelo-

De Oostveenseweg nabij de Kapel in Zouteveen.

*Boerderij 'Meerzicht', aquarel van J. Verheul Dzn., 1928.
Voor de boerderij staat Martinus Poot.*

pen eeuwen nauwelijks veranderd.

9. Rechthuis van Zouteveen

Richting Schipluiden staat naast het oude Slink-slootgemaal, dat in 1884 een drietal windwatermolens verving, het rechthuis van Zouteveen. Het pand werd in het midden van de zeventiende eeuw gebouwd. In tegenstelling tot de Hoge Vierschaar van Delfland deden de gezworenen van Zouteveen alleen uitspraken in kleine civiele zaken, zoals schulden en lichte vergrijpen. Herhaaldelijk traden hier mannelijke leden van het geslacht Poot als gezworene of schepen op. Zouteveen was tot 1855 een zelfstandige gemeente. Het rechthuis was tot die tijd ook de plaats om een geboorte, huwelijk of overlijden aan te geven. Daarnaast kon men hier lange tijd terecht voor een borreltje of een beker melk.

Deze plaats wordt ook wel 't'Schou' genoemd, omdat hier een overzetveer was. De paarden en reizigers werden met een platte schuit (een schouw) overgezet naar de andere zijde van de vaart.

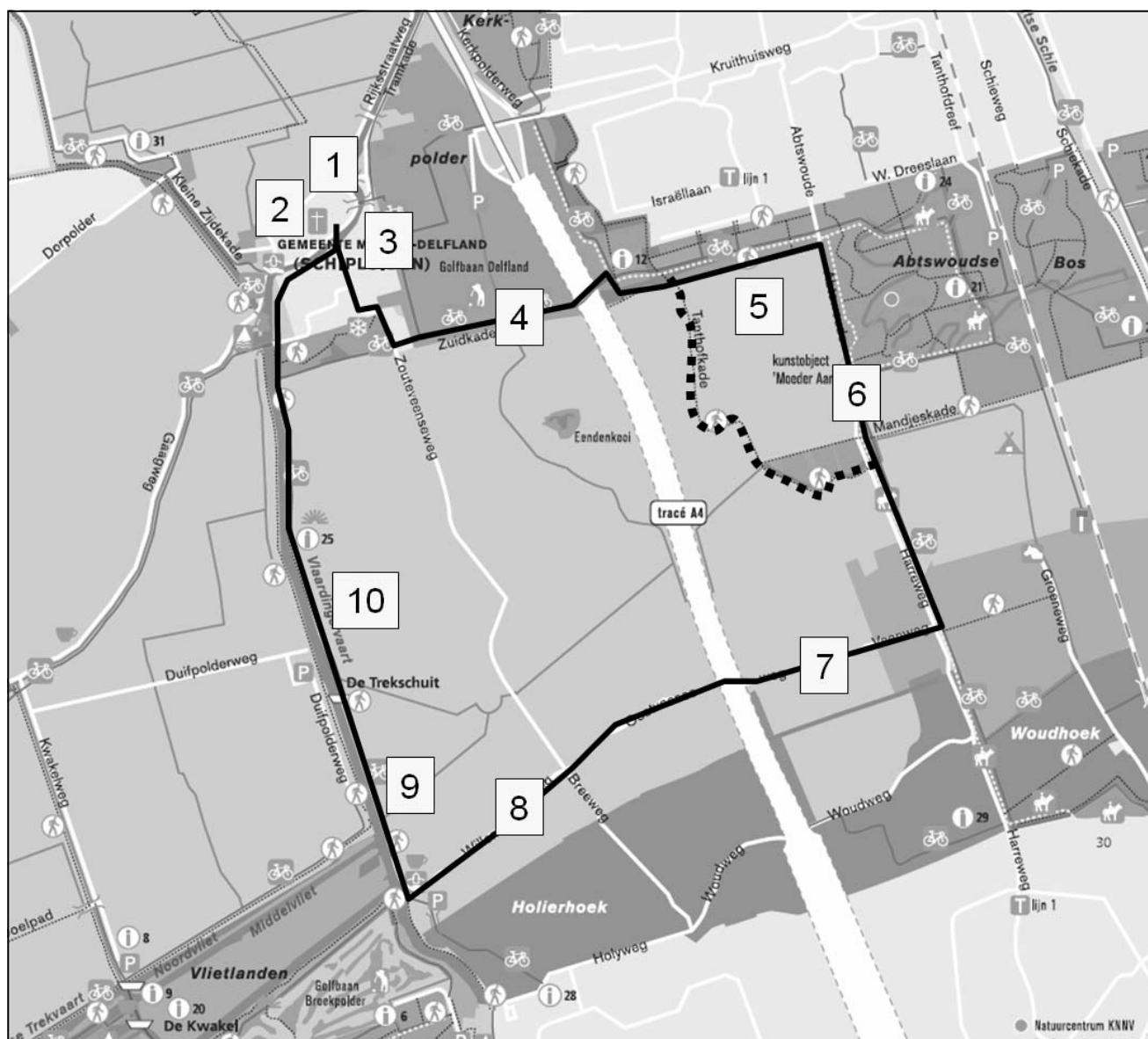
10. Vlaardingsekade

Op een tweetal plaatsen bevindt zich langs de oude kade een verlaten molenwerf. Op de eerste, nabij het rechthuis, stond tot 1884 de Buijs-slootmolen en op de tweede de Noortmolen. Het waren molens met een vlucht van ruim 27

meter. Naast de molens bevonden zich lange tijd windassen, een soort overhalen, waarmee de schuitjes van de boeren over de kade werden getrokken naar de Vlaardingervaart of de molensloot. De kade werd van 1645 tot het eind van de negentiende eeuw gebruikt als jaagroute voor de trekschuit. Er was zowel een geregelde dienst op Maassluis als op Vlaardingen. Poot was een goede bekende van de dichters Pieter en Hendrik Schim in Maassluis en zal zeker gebruik hebben gemaakt van deze trekschuitroute. Onder de trambrug van Schipluiden loopt nog het bestrate pad voor de jaagpaarden. In de bocht erna staan twee rollepalen, waarlangs de jaaglijn liep, zodat de schuiten niet tegen de kant werden getrokken. In het dorp bevindt zich nog altijd de Paardenbrug, waarover de paarden naar de kade of weg werden geleid. In de tijd van de dichter Poot heette deze brug "Statsbrugge", omdat de stad Delft voor het onderhoud zorgde.

Hier eindigt de wandeling of fietstocht 'In het voetspoor van de dichter Poot'.

Deze uitgave, vergezeld van bijgevoegd kaartje, verscheen in het kader van de activiteiten rondom de Pootexpositie in het Museum Het Tramstation.

Routekaart 'In het voetspoor van de dichter Poot'; stippellijntje alleen voor wandelaars.

Otto van Egmond in Rijswijk

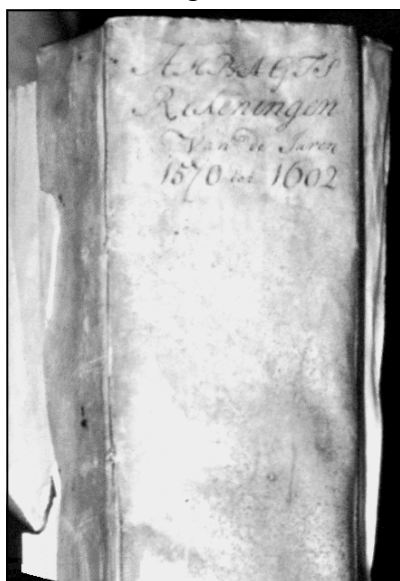
J.M. Koot

De financiële administratie van een gemeente is tegenwoordig zeer omvangrijk. Elk jaar wordt de jaarrekening van het voorgaande boekjaar opgesteld. Ook in het verleden moest een ambacht voor een goede financiële administratie zorgen. Verschillende ‘taakvelden’, zoals het armenfonds, hadden eigen inkomsten en uitgaven en werden in een aparte administratie bijgehouden. De administraties zijn een belangrijke bron van informatie.

In de ambachtsrekening van Rijswijk van het boekjaar 1572/1573 komt de naam Otto van Egmond enkele malen voor¹. Otto van Egmond (ca. 1522-1586) was ambachtsheer van Sint Maartensrecht en vanaf 1583 ook van Maasland en Schipluiden. Hij had meerdere functies. Zo was hij hoogheemraad van Delfland en lid van de Ridderschap van Holland². Voor zover bekend, is er geen relatie tussen Otto van Egmond en het ambacht Rijswijk. Waarom wordt hij dan toch enkele malen vermeld in Rijswijk?

Het ambacht Rijswijk besloeg het hele gebied tussen de Hoefkade (Den Haag) en de Molenaarskade (Vrijenban) en de Kastanjewetering (Hof van Delft). Pas vanaf de negentiende eeuw werd Rijswijk kleiner door verschillende Haagse annexaties.

In de ambachtsrekeningen staan ook de uitgaven

*De band waarin de jaarrekening 1572/1573 is opgenomen.
Foto: D. Visbach (bewerkt).*

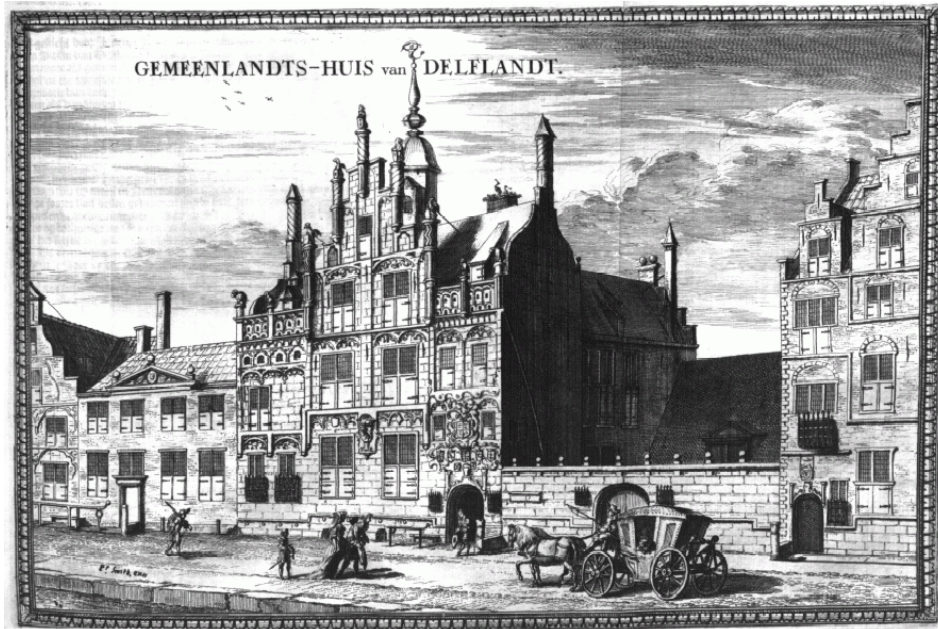

Otto van Egmond

ven voor het onderhoud van de Maasdijk, de Rijswijkersluis (gelegen in Vlaardingen) en enkele andere waterstaatkundige werken buiten Rijswijk. De uitgaven voor waterstaatswerken vormen verreweg de grootste uitgavenpost van de ambachtsrekening. Elk ambacht binnen Delfland was immers verplicht om mee te betalen aan het onderhoud van de dijken, sluisen en andere waterwerken van Delfland. Een kleiner deel van de uitgaven bestond uit de loonkosten van de schout, de bode en secretaris. Ook de kosten van het onderhoud van enkele wegen, de kerktoren en sommige watergangen kwamen ten laste van het ambacht.

In de rekeningen worden soms namen vermeld van ambachtslieden die werkzaamheden verrichtten. Dit zijn niet alleen Rijswijkers. In de rekeningen over de jaren 1584 tot en met 1601 wordt bijvoorbeeld Huych Ariaenss (ook wel Arijenss) uit Schipluiden betaald voor ‘crooswercken’³.

1. Gemeente archief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573.
2. Moerman 1987.
3. Gemeente archief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765.

Gemeenlandshuis van Delfland.

Gravure uit "Beschrijvinghe der Stadt Delft", 1667, van Dirck van Bleyswijk.

Sinds 1645 beschikt het Hoogheemraadschap van Delfland over een eigen onderkomen in de Delft. In 1572 was in het bezit van de Spaansgezinde Jan de Huyter, hoogheemraad van Delfland.

Aanvankelijk liep het boekjaar van 1 mei tot en met 30 april. Pas vanaf 1586 valt het boekjaar samen met het kalenderjaar. De rekening waarin Otto van Egmond wordt vermeld wijkt af van alle andere jaarrekeningen. Zo ontbreken de jaarlijks terugkerende uitgaven van de loonkosten van de schout, bode en secretaris. Bij een nadere beschouwing is de jaarrekening 1572/1573 geen 'echte' jaarrekening, ofschoon deze wel als zodanig in de archiefinventaris is omschreven. In de aanhef van de rekening wordt vermeld dat de rekening is opgesteld in december 1573 ter verantwoording van de ontvangsten en uitgaven van 'morgengeld' (grondbelasting). In deze rekening worden echter ook andere uitgaven vermeld. De meeste in de rekening van 1572/1573 vermelde uitgaven hangen echter samen met het morgengeld en een andere belasting, de Twaalfde Penning.

De Twaalfde Penning, ook wel stuivergeld genoemd, werd geheven voor de verdediging van het Hollandse platteland⁴. Het was de bedoeling de Twaalfde Penning wekelijks te heffen. De Twaalfde Penning werd niet zonder reden geheven.

In de periode 1572-1574 is de regio erg onrustig. Het zijn immers de eerste jaren van de Tachtigjarige Oorlog. Delfland is dan het strijd-toneel van Spaanse en Staatse troepen. In 1572 zijn Den Haag en Delft overgegaan naar het

kamp van Willem van Oranje. Otto van Egmond, heer van de Keenenburg, steunde Willem van Oranje. Weer andere ambachtsheren, waaronder Cornelis Suijs, ambachtsheer van Rijswijk, deden dat niet. Cornelis Suijs week uit naar Utrecht. Na zijn vertrek vond binnen het dorpsbestuur van Rijswijk in november 1572 een coupe plaats, waardoor de aanhangers van de nieuwe leer de zaken naar hun hand konden zetten. Zij hielden de touwtjes in handen tot Cornelis Suijs in 1577 opnieuw het gezag kon uitoefenen⁵. Het is midden in deze periode, dat de rekening van 1572/1573 werd opgemaakt.

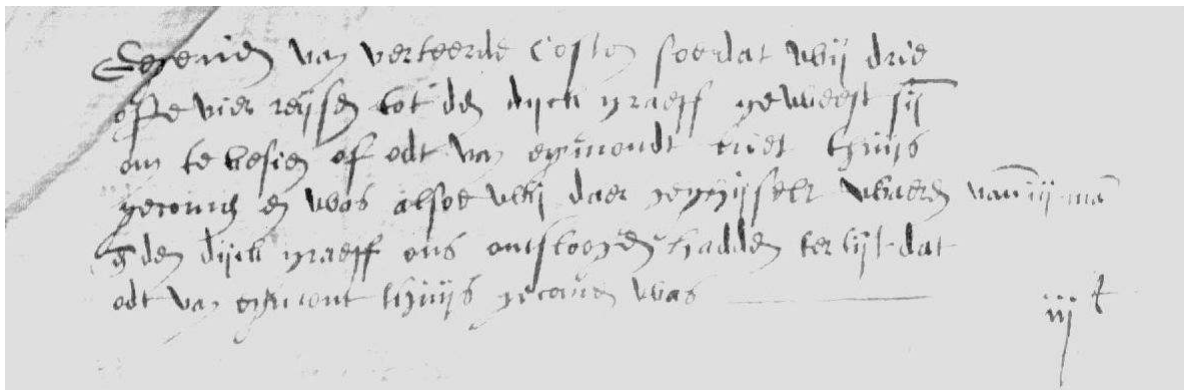
Het opbrengen van de Twaalfde Penning viel niet mee. De 'buijeren' van Rijswijk moesten uitstel van betaling aanvragen. Uit de rekening valt niet op te maken wat er nu precies gebeurde. De 'buijeren' vroegen het uitstel van betaling niet aan de Staten van Holland, voor wie de opbrengst van de Twaalfde Penning bestemd was, maar aan de dijkgraaf van Delfland.

Een mogelijkheid is, dat de dijkgraaf het verschuldigde bedrag gedurende een periode had voorgeschoten:

'Gegeven voor die heele somme van be-

4. Mededeling F. van Rooijen, Haags Gemeente-archief

5. Van Vliet 1989, 21 en 22.

*looffde penningen bijde hoge heemraeden
van delfflant geacordeert vande dorden
ma(a)n(den)⁶ CLXXX £.⁷*

Voor de dijkgraaf was er kennelijk voldoende reden om enkele mensen in gijzeling te laten nemen⁸. Dit was geen ongebruikelijke handeling om achterstallige betalingen te innen. Een viertal Rijswijkers waren de klos: Jacob Janszn, Jacob Joriszn, Aem Huijbrechtszn en Joris Louris. Het is opvallend, dat Aem Huijbrechtszn ook de opsteller van de ambachtsrekening 1572/1573 was. Uiteraard moesten de gijzelaar van voeding en drank worden voorzien. Voor die verteerde kosten mocht Jacob Aems. 30 schellingen in ontvangst nemen. Vanuit Rijswijk werden enkele reizen ondernomen om de gegijzelden vrij te krijgen:

*Gegeven van verteerde costs soedat wij drie
ofte vier reysen tot den dyck graeff geweest sijn
om te besien of odt van egmondt niet thuys
gecomen en was alsoe wij daer geghijselt waeren
vande III ma. (is 3 maanden?)
ende den dijk graeff ons ontsloogen hadden ter
tijt dat odt van egmont thuys gecomen was. III £⁹*

De originele tekst is weergegeven in de bovenstaande afbeelding (foto: D. Visbach).

Een andere post maakt duidelijk in welk deel van 1573 de kwestie speelde. In een poging de zaak op te lossen, gingen op 7 en 8 mei de ambachtsbewaarders en enkele burens naar Delft 'omme lichtemis te krijen vande ghijzeling van de XIIen penn. ende ande caemer vande reeckeninge te versoucken den quissaeris over onse reeckeninge te doen'.¹⁰

In het voorjaar van 1573 had Otto van Egmond nog de beschikking over het kasteel Keenenburg en zijn woning aan het Noordeinde in Den Haag. De oorlogssituatie verslechterde in november 1573 dusdanig, dat Otto van Egmond beide woningen moest verlaten. Beide woningen lagen vanaf dat moment in 'Spaans gebied'.

De ambachtsbewaarders en enkele burgers van Rijswijk gaan in het voorjaar naar Delft en het huis van Otto van Egmond. De tijdsperiode maakt aannemelijk, dat met dit huis van Otto van Egmond de Keenenburg wordt bedoeld.

Blijkbaar heeft men de gegijzelden pas vrij kunnen krijgen nadat Otto van Egmond thuis was gekomen, want: 'den ambochtsbewaerders mitte buijeren met odt van egmont veracordeerden vande Illen ma.'¹¹

Uiteraard moest Otto van Egmond wel worden beloond voor zijn medewerking. In de ambachtsrekening is dit keurig verantwoord:

*Gegeven den coop van een ham voor heer
odt van egmondt geschoncken ende
weecht XVI pondt xxx sc.¹²*

Zie de bovenstaande afbeelding (foto: D. Vis-

6. In de tekst zijn afkortingen voluit geschreven. De afkorting ma is geïnterpreteerd als maanden. In het kohier van de Twaalfde Penning is sprake van een periode van drie maanden. Zie Van der Spiegel en Van Rooijen, 2003, 183.

7. Gemeentearchief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573, fo. 6r.

8. Hoogheemraadschap van Delfland, Oud Archief. In het dingboek zijn geen vermeldingen gemaakt van deze kwestie. Het gijzelen kwam vaker voor. Met dank aan mevr. Twilt en de heren Klapwijk en Van Tuijll.

9. Gemeentearchief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573, fo. 5r.

10. Gemeentearchief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573, fo. 5r.

11. Gemeentearchief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573, fo. 4v.

bach).

De ambachtsrekening 1572/1573 geeft ons een indruk van het informele circuit rond Otto van Egmond. Doorgaans zijn alleen de officiële stukken in de archieven te vinden.

De kwestie rondom de gijzeling roept veel vragen op. Het kohier van de Twaalfde Penning bevindt zich in het Archief van de Staten van Holland na 1572¹³. Naast het kohier van Rijswijk zijn van slechts enkele andere ambachten de kohieren van de Twaalfde Penning bewaard gebleven. Het kohier van Rijswijk wordt in de inventaris gedateerd op het jaar 1572. Dit kohier is op 1 juni 1573 ondertekend¹⁴ en zou hetzelfde kohier kunnen zijn waarvoor de uitgaven in de ambachtsrekening van 1572/1573 worden verantwoord. Er is voldoende aanleiding om verder onderzoek te verrichten in het Archief van de Staten van Holland. Wellicht kan in een volgend jaarverslag nogmaals op deze zaak worden teruggekomen.

Literatuur

- J.W. Moerman, "Otto van Egmond ca. 1522-1586. Heer van Kenenburg", doctoraalscriptie geschiedenis, 1987.
- Ronald van der Spiegel en Frans van Rooijen, "Kohieren van Het Weekgeld 1573 geheven

ter verdediging van het Hollandse platteland", in: *Jaarboek 2003 Historische Vereniging Rijswijk*, 2003, 174 – 183.

- A.P. van Vliet, "Rijswijk tijdens de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog", in: *Kroniek*, tijdschrift van de Historische Vereniging Rijswijk, 1, 1989, 8 – 28.

12. Gemeentearchief Delft, Oud Archief Rijswijk, archiefnummer 700, inv.nr. 765, 1572/1573, fo. 4v.

13. Nationaal Archief, Archief van de Staten van Holland en West-Friesland, inv.nr. 1290 N.

14. Ronald van der Spiegel en Frans van Rooijen, 2003.

Glasvondsten bij de Keenenburg

H.E. Henkes en G.H. Stam

Dit artikel is eerder verschenen in een syllabus, gemaakt ter gelegenheid van een tentoonstelling over de Keenenburg in het voorjaar van 1990. De auteurs hebben destijds de glasvondsten van de Keenenburg uitvoerig gedocumenteerd.

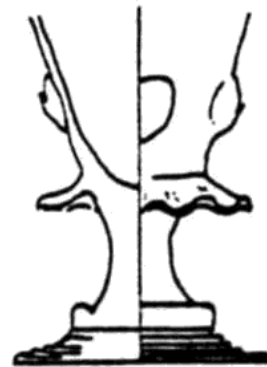
Prof. H.E. Henkes is een bekend kenner van middeleeuws glas. Veel van zijn werk is vastgelegd in het standaardwerk "Glas zonder glans" (Rotterdam, 1994). In 1992 ontving hij vanuit het Prins Bernhard Cultuurfonds een Zilveren Anjer voor zijn baanbrekend werk voor de conservering van glas.

H.B.

De datering van de glasfragmenten van de Keenenburg ligt tussen ca. 1575 en ca. 1760. Het materiaal bestaat uit drinkgerei (kelkglazen en bekers) en ander tafelglas, zoals schenkkantjes, flacons en schaaltes. Verder zijn ook veel voorraadflessen (vooral wijnflessen) geborgen en is veel vensterglas aan het licht gekomen. In de 16de eeuw kan een miniatuur-berkemeier op stam worden geplaatst. Het voorwerpje is uit woudglas gemaakt en is zeer waarschijnlijk afkomstig uit Duitsland (Hessen?). Zie afb. 1.

Er zijn vele kelkglazen gevonden met een holle of balustervormige gladde of geribde knop (afb. 2). Het is een 'typisch' Nederlands product, dat tot in de tweede helft van de 17de eeuw doorloopt.

En-
zere

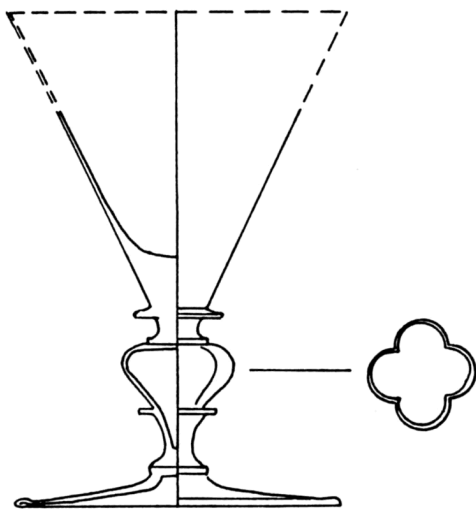

kele
luxueu-
exempla-

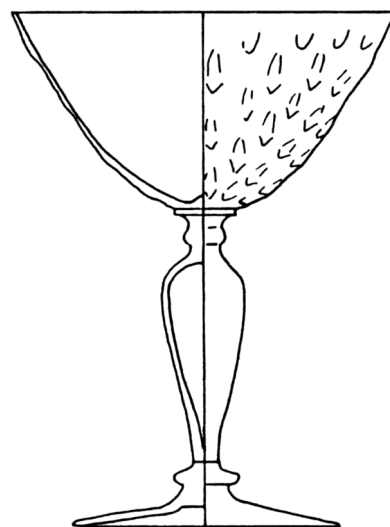
Afb. 1. Een miniatuur-berkemeier.

Ware grootte. Object nr. KE-8Z-4.

ren tonen daarbij een kelk versierd met een netwerk- of druppelpatroon, dat ontstaan is door blazen in een bijpassende mal. Zie afb. 3.

Afb. 2. Nr. KE-8Z-15/16

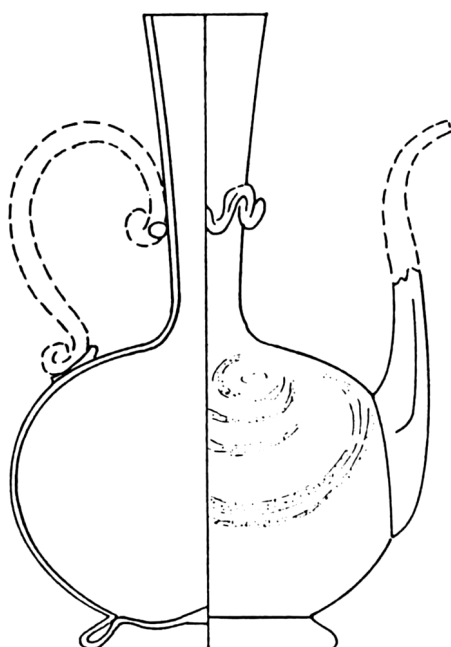

Afb. 3. Nr. KE-8Z-34-2.

Versierde kelkglazen, beide 1:2.

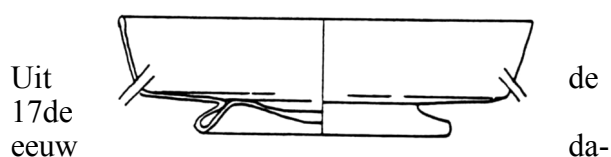
Een fragment van een bijzondere 'drinkuit' (een glas dat niet kon staan en daarom in één keer moest worden geleegd) is het achterstuk van de loop van een glazen kanon, dat omstreeks 1600 moet zijn gemaakt. Het is waarschijnlijk in de Noordelijke Nederlanden geblazen. De loop is versierd met een masker van een Neptunuskop. Het voorwerp past goed op de tafel van een burger die zich financieel geen zorgen hoeft te maken. Afb. 4.

Afgezien van het hierboven beschreven drinkgerei vinden we nog aan 17de eeuwse tafelglas onder meer fragmenten van schenkkannetjes en kleine flessen, waarvan de wand soms versierd is met een reliëf van druppels, ribben of een netwerkpatroon. Afb. 5.

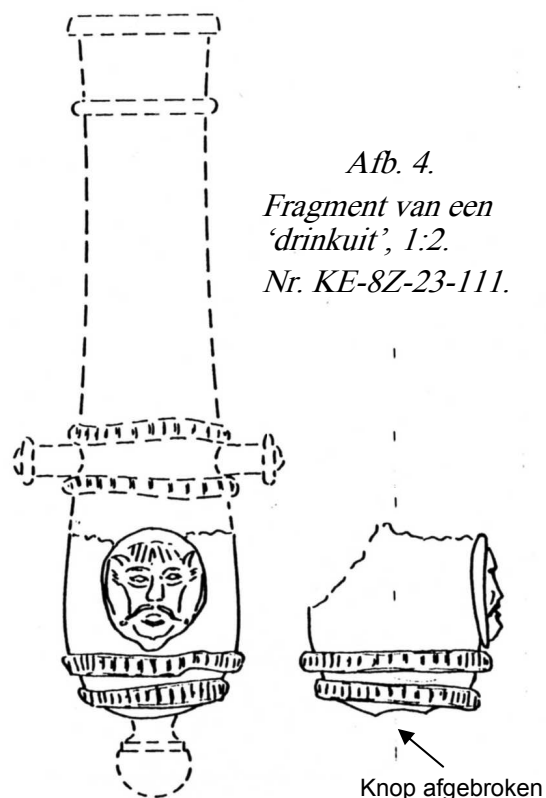

Afb. 5. Schenkkannetje, 1:2. Object nr. 16.

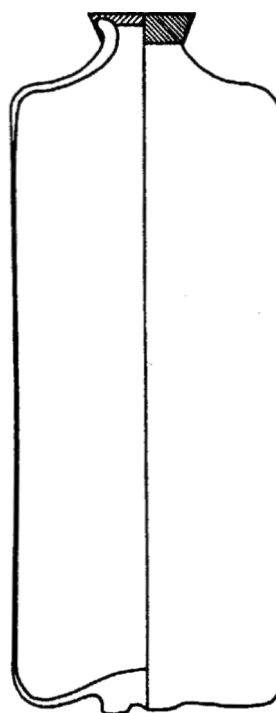
Melkglazen schaaltes horen eveneens op de 17de eeuwse tafel thuis. Zie afb. 6, dit schaalte bestond uit twee scherven.

Afb. 6. Schaalte, 1:2. Nr. KE-8Z-7

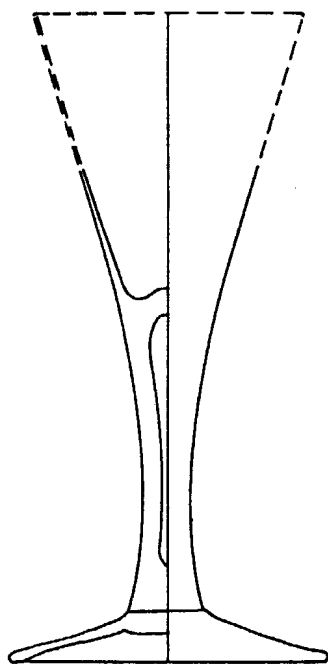
teren ook de voorraadflessen, met name de dunwandige zes- of achtkantige flessen. De vierkante dikwandige kelderflessen, waarvan sommige van een tinnen montuur voorzien zijn, komen pas in het midden van de eeuw op en lopen dan door tot ver in de 19de eeuw, of zelfs nog later. Afb. 7.

Afb. 7. Voorraadfles, 1:2.

In het materiaal dat de overgang van de 17de naar de 18de eeuw markeert, ontmoeten we voorts een zeer groot aantal eenvoudige kelkglassen. Vele 'zwaargewichten' zijn van (Engels) loodglas gemaakt, dat aan het eind van de 17de eeuw een groot deel van de markt in de Nederlanden veroverde. Dit type glas blijft populair tot ver in de 18de eeuw. De meeste glazen tonen een luchtbel ('traan') in de stam. Het merendeel zal wel uit Engeland geïmporteerd zijn, maar rond het midden van de 18de eeuw werd tafelglas met een hoog loodgehalte ook in onze streken - met name in de Zuidelijke Nederlanden - geblazen. Afb. 8.

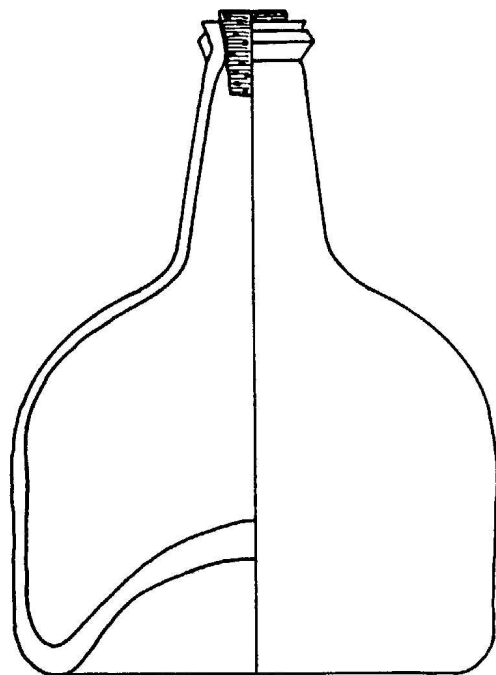
Wijnflessen komen zeer veel voor; de datering

Afb. 8. Eenvoudig kelkglas, 1:2.

loopt van het derde kwart van de 17de eeuw tot over het midden van de 18de eeuw. Het productiegebied is moeilijk vast te stellen; zowel in de Nederlanden als in de ons omringende landen werden zeer veel flessen geproduceerd die nauwelijks van elkaar verschillen en die zonder onderscheid door bottelaars in tal van landen van Europa werden gebruikt. Afb. 9.

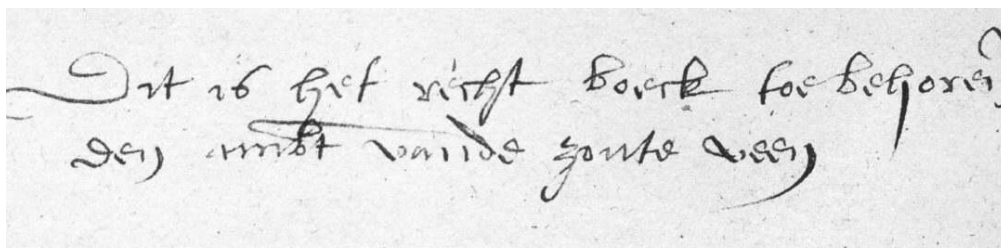
Of op grond van het zeer grote aantal teruggevonden kelkglassen en wijnflessen afkomstig uit de periode rond 1700 en later, mag worden besloten tot de uitspraak dat de dan toch allang gebruikelijke recycling van gebroken glas blijkbaar voorbij is gegaan aan de Keenenburg, laten we gaarne aan de historici over.

Afb. 9. Wijnfles, 1:2.

Het oudste rechtboek van Zouteveen

J.W. Moerman

Dit is het

boek toebehoren(d) den amb(ach)t vande Zouteveen.

recht

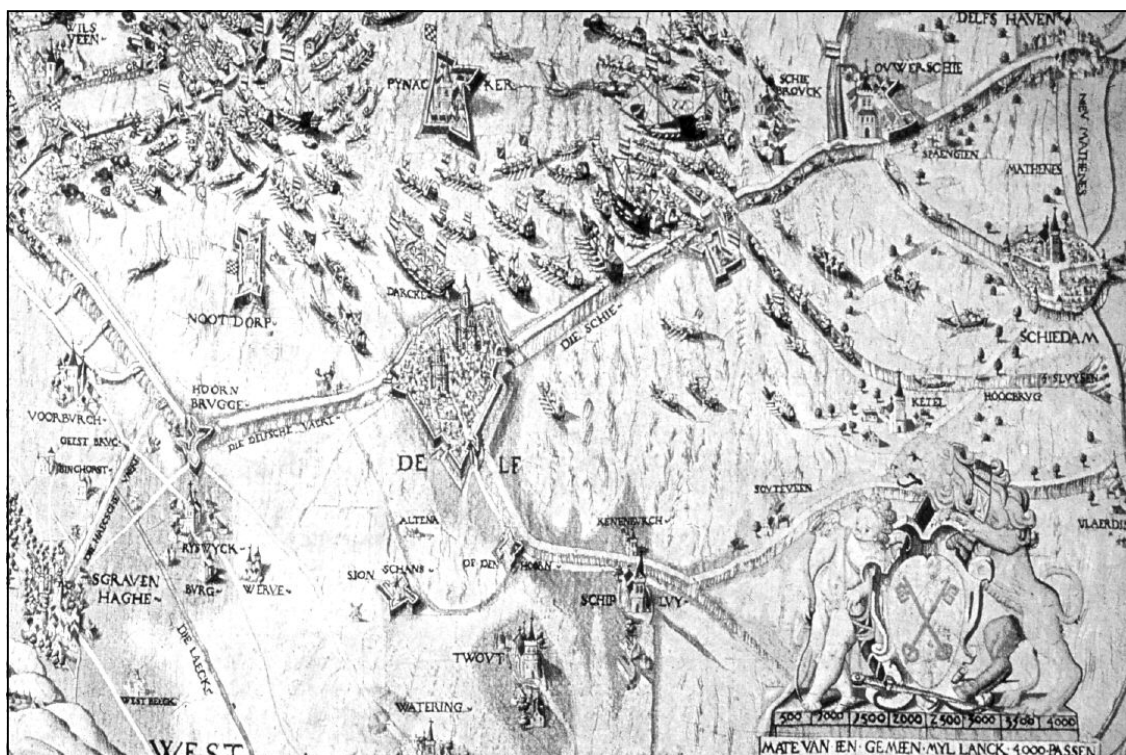
Aard van rechtzaken

Het oudste deel van het rechterlijk archief van Zouteveen is het schependingboek, dat van 24 oktober 1572 tot 5 juni 1587 loopt. Het boek telt 594 zaken, waarvan de meeste korte schuldbekentenissen betreffen die betrekking hebben op kleine bedragen en inschrijvingen van 'kenningen'. Bij een kenning moesten de twee partijen die een geschil aan het gerecht voorlegden een bedrag betalen, dat alleen aan de winnaar van de kenning werd voldaan. Het gaat dus om civiele zaken (geschillen) en kleine overtredingen. De rechtzitting of vierschaar werd voorgezeten door de schout, die werd bijgestaan door een secretaris en tenminste twee gezworenen, die ook wel worden aangeduid met de term schepenen. De gezworenen - maximaal vijf in Zouteveen - werden door de ambachtsheer benoemd uit een voordracht; ze kwamen voort uit een selecte groep inwoners van het ambacht die het buurrecht bezaten en werden aangeduid als buurman. Wat de voorwaarden waren om als buurman in aanmerking te komen, is niet precies bekend. Wel is zeker dat de bewoners (buren) van Zouteveen (en De Lier) lange tijd een eigen 'rechtssysteem' en rechtspraak hebben gehad. Op 20 juli 1512 bepaalde Maximiliaan van Oostenrijk dat in De Lier en Zouteveen, net zoals elders, de ambachtsheer in alle rechten en zaken in de plaats van de landsheer moest optreden. Een uitzondering werd gemaakt voor twisten, want dan moest het buurrecht toepasselijk blijven.

Grote misdrijven en beroepszaken werden door de baljuw en zijn hof berecht. In de rechtzitting van 24 oktober 1572 blijkt Dirck Wil-

lemsz. schout van Zouteveen te zijn; hij ging op 20 februari 1573 in appèl bij het hof van de baljuw van De Lier en Zouteveen. De Zouteveense gezworenen hadden de eis van de schout om voor iedere aangebrachte klacht twee stuivers te ontvangen afgewezen, maar de baljuw en welgeboren mannen van De Lier en Zouteveen hielden deze uitspraak in stand. Dit baljuwschap was in de periode 1399-1402 ontstaan; eerder (in 1282) had Floris V de heerlijkheid Zouteveen al met het ambacht De Lier verbonden. De baljuw vertegenwoordigde de heer van De Lier en Zouteveen in veel zaken; zo regelde hij de inning van de tienden, bewaakte de rechten van visserij, vogelarij en de wind en verkoos de kerk- en kapelmeesters. Bijzonder was het recht dat de baljuw had op twee hoed (1 hoed is ruim 10 hl) tarwe, dat voortkwam uit het voederen van het paard van de baljuw bij aankomst vanuit De Lier, bij gelegenheid van zijn ambtelijk optreden in de open lucht rondom de 'gerechtspael' bij de kapel van Zouteveen. De rechtkamer van de baljuw was gevestigd in herberg 'De Craen' in De Lier, achter de kerk bij de Leebrug.

Het schependingboek vermeldt niet waar de schout en de gezworenen van Zouteveen in de zestiende eeuw bijeenkwamen. In totaal vonden in de vermelde periode 154 rechtzittingen (rechtdagen) in Zouteveen plaats. Eén bijeenkomst, op 12 juli 1576, ging niet door omdat er onvoldoende gezworenen aanwezig waren. Op 5 december 1572 werd gezworene Cornelis Pietersz. een boete opgelegd, omdat hij op de echt-dag absent was en niet voor een vervanger had gezorgd. De bode riep de gezworenen voor de

Fragment van het wandtapijt met het ontzet van Leiden, Lakenhal Leiden.

vietschaar of rechtbank op en ontving daarvoor een halve stuiver per persoon. Meestal waren naast de schout en de secretaris slechts twee gezworenen volgens een roulatiesysteem aanwezig. Zij handelden de routinezaken af, zoals schuldbekentenissen, overdrachten van onroerende goederen, getuigenissen en machtigingen. Als er een uitspraak in een groot geschil gedaan moest worden, verschenen er meer gezworenen op de rechte dag. De secretaris zorgde voor de verslaggeving.

Gevolgen van oorlog

In het jaar 1573 - tot 29 oktober - vond het hoogste aantal rechtzittingen plaats, namelijk 24. In 1574 en 1575 waren er slechts twee rechte dagen, respectievelijk op 7 mei en 21 juni en op 14 oktober en 25 november. De periode na 29 oktober 1573 tot 23 maart 1576 kan als een zeer ongeregelde tijd worden beschouwd. Als voorbereiding op het ontzet van Leiden werd ook Zouteveen onder water gezet, met als gevolg dat in de lage delen geen bewoning en bedrijfsvoering meer mogelijk was. De geringe vergaderfrequentie heeft dus alles te maken met de 'troubelen' van de eerste jaren van de Tachtigjarige Oorlog, die het leven van veel Zouteveners ernstig benadeelden. Toch is het opvallend dat er in het rechtboek maar heel weinig verwijzingen zijn te vinden naar deze roerige periode, waarin zowel de geuzen als de Span-

jaarden heftig hebben huisgehouden in deze omgeving. Slechts in twee gevallen wordt de ellendige situatie heel expliciet vermeld.

De eerste keer gebeurde dit op 29 juli 1580, toen Cornelis Claesz. en Lenert Willemsz., voogden van het weeskind van Arien Ariensz. jonge smid, genaamd Neeltgen Ariensdr., die verwekt was bij Annetgen Woutersdr., de betaling eisten van 500 pond Hollands, het erfdeel van haar moeder. Een aanvullende eis was 50 pond Hollands als bruidsstuk, wanneer het kind de huwelijksstaat bereikte. De verweerders, Lenert Adriaensz. en Marritgen Florendr., de weduwe van Arien Ariensz. jonge smid, verzochten om kwijtschelding van het vermelde bedrag "*overmits de grote schade ende verlies doer de oorloge, ongebruijck van de landen ende of branding van de woninghe*".

Een tweede vermelding van de oorlog wordt in de rechtzitting van 21 november 1586 gedaan. Tijdens "*de lesten trouble*" heeft Lenert Cornelisz. in de sloot achter zijn woning een "*zeeckere boonketel* (een soort hutspotketel), "*temme platteelen*" (tinnen platte borden), *kannen, candelaers ende anders*" verborgen. De woning is later verkocht aan Lenert Engelsz. Een knecht van de nieuwe eigenaar heeft de voorwerpen gevonden en bezorgd in het huis van Lenert Engelsz., die de rechthebbenden hierover niet heeft geïnformeerd.

Naar de turbulente jaren 1573-'75 verwijzen ook de regelingen die voor achtergebleven weeskinderen getroffen moesten worden. Er is in die periode duidelijk sprake van een grotere sterfte dan in de jaren ervoor en erna. Ook andere bronnen, zoals de rekeningen van het Gasthuis in Delft en van de Sint Jansheren in Haarlem, die beide veel land in deze omgeving in bezit hadden, vermelden in dezelfde periode een flink aantal sterfgevallen. Veel boeren verloren hun vee en moesten tijdelijk elders, bijvoorbeeld binnen de stadsmuren van Delft, een veilig onderdak zoeken. Als gevolg hiervan was er veel armoede en ziekte en stierven er relatief veel bewoners in deze regio.

Een opvallende zaak heeft te maken met de rooms-katholieke kapel van Zouteveen, die met de komst van de geuzen en de Reformatie in 1572 haar oorspronkelijke functie heeft verloren. Burgert Pietersz. eiste in de rechtzitting van 23 maart 1582, dat Goosen Jansz. van Vlaenderen zijn "*baggen*" (varkens), mest en andere vuiligheden uit de kapel verwijderde en dat hij het gebouwtje weer in oude staat herstelde. Voor het gebruik van de kapel moest hij 6 carolus gulden betalen. Korte tijd later werd er een schooltje in het voormalige katholieke godshuis gesticht.

Overzicht van rechtzaken

Om een idee te geven welke zaken de vierschaar van Zouteveen passeerden, volgt hier een overzicht. Op de rechte dag van 8 november 1572 eiste Cornelis Arij Mathijsz. van IJsbant

Jorisz. hem de schuld te voldoen van de bonen die hij van hem gekocht had. Jan Doesen werd op 12 juni 1573 een boete opgelegd, omdat hij tijdens de rechtzitting zijn muts of hoed op zijn hoofd hield. Rochus Claesz., voogd van de achtergebleven weeskinderen van zijn overleden broer Cornelis Claesz., heeft op 25 november 1575 voor hun onderhoud de helft van 2 morgen land en de werf ontvangen. Op 23 maart 1576 eiste Aelwijn Jacobsz. van Lidewij Arijs 26 gulden voor het gebruik van drie morgen land. Op 2 augustus 1578 werd uitgesproken dat Jan Willemsz. 8 Rijns gulden moest betalen aan de waard Jan Jorisz. vanwege verteerde kosten. Rochus Claesz. daagde op 27 januari 1581 Huijbrecht Heijndricxz. voor het gerecht, omdat hij nog 15 gulden moest betalen voor de leverantie van haver en gerst. Jan van Zanten, schout van Maasland, eiste op 31 maart 1581 van Jan Jorisz., waard "opt Gat", de betaling van 8½ gulden voor de huur van een kampje vlietland. Op 23 maart 1582 kreeg Sijmon Huijbrechtsz. van de gezworenen te horen dat hij hoorgeld moet betalen, omdat zijn koeien in het rechtsgebied van Zouteveen stonden. Op 16 maart 1584 vernam Willem Claesz. van de gezworenen en gemene bureu, dat hij op de kade bij de Schipluidense korenmolen een huisje mocht timmeren om daarin te gaan wonen. De dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland waren daar eerder mee akkoord gegaan. Op 24 oktober 1586 werd Jan Jorisz. voor het gerecht gedaagd, omdat hij tijdens de Vlaardingse kermis in de herberg het Witte Paert aan de Korte Dijk

De Kapel in Zouteveen, fragment van een kaart van Johan van Beest, 1637.

zoveel stampij had gemaakt, dat de waardin geen behoorlijk gelag meer kon houden. Hij moest 4½ gulden boete betalen, maar wilde in het openbaar geen leed betuigen. Jan Jorisz. weigerde te beloven het nooit meer te doen; hij zei alleen: “het is geschiet, dat ic weet nyet of tet meer beuren zal”. Op dezelfde datum eiste Dirck Jacobsz. opt Houcken van Frans Claesz. de betaling van 8 stuivers arbeidsloon, dat hij tegoed had vanwege het vervoer van hennep naar de stad en de bezorging van vis op de boerderij. nmon Huijbrechtsz. mampje vlietland.sten van Jan Jorisz.n 15 gulkden hoofd hield tijdens de rechtzitting.

pen om een beest (vermoedelijk een koe) uit de sloot te halen. Hij ging voor hulp naar Burchert Pietersz., maar toen ze terugkwamen was het dier dood.

Gebruik van grond

Het schependingboek van Zouteveen geeft enig inzicht in het gebruik van de grond en de verscheidenheid aan vee. Er is sprake van weiland, hooiland, boomgaarden bij de boerderijen en akkerland, waarop haver, gerst, tarwe, bonen en hennep werden geteeld. De vermeldingen hebben vrijwel altijd te maken met onbetaalde schulden en calamiteiten. Zo diende op 20 februari 1573 een zaak tegen de jongen van Claes Heijnen die van de weg “*in de haver*” was gelo-

Bijlage 1: Voorbeelden van prijzen:

1 varken	45 stuivers
1 rode koe	11 karolusgulden
2 lammeren	6½ gulden
3 oaien	17 gulden
2 zakken tarwe	10 gulden
1 zak haver	32 stuivers
5 zakken zaadhaver	8 gulden
3½ morgen haver op het land staande	20 pond
idem verkoop	35 pond
1 morgen haver	5 pond Vlaams
paarden ‘gebelscht’ (?)	1 pond
‘mangeling’ (verkoop) van een paard	10 Rijns gulden
nieuwe schuit	9 gulden
1 paar roeiriemen	7 stuivers
arbeidsloon voor het dekken van een hooiberg	4 gulden
1 jaar pacht van 7 hond land	8 gulden 15 stuivers
1 ton bier	4 stuivers
gulden =	karolusgulden; 1 karolusgulden = 20 stuivers
pond =	pond Vlaams; 1 pond = 6 gulden
Rijnse gulden =	28 stuivers

Bijlage 2: Topografische namen

Frouweweer	Op Kruikius (1712): 't Veronen Weer, strook land, waarin de Breeweg of Veronen Weerse Wegh loopt;
Zouteveenseweg	weg tussen de Kapel en Schipluiden;
Cappelleweg	weg van de kapel naar de Vlaardingsekade;
Aan de Cappel	kruispunt huidige Willemoordseweg, Breeweg, Oostveenseweg en Zouteveenseweg;
Oostveen	gebied langs huidige Oostveenseweg;
Negenhuijsen	buurtschap ten noorden van de Slinksloot;
Opt Gadt, Op het gat	buurtschap tegenover de Vlietlanden;
Korte Dijk	Zouteveense enclave in Vlaardingen;
Grote Vaart	Vlaardingervaart;
Zouteveense watering	sloot langs Zouteveense weg;
Swet	brede molensloot;
Slinksloot	brede molensloot.

Bijlage 3: Gezworenen (voor zover genoemd)

Jaar	1572	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86	'87
Cornelis Pietersz.	x															
Burgert Pietersz.	x	x														
Cornelis Cornelisz.	x															
Maerten Jansz.	x	x														
Aelewijn Jacobsz.		x														
Mees Tonisz.		x														
Jan Jorisz. waard		x		x			x					x				
Arijen Aeryensz.		x														
Claes Heymansz.				x								x				
Jan Aertsz.				x												
Cornelis Sijmonsz.							x									
Lenaert Ariensz.							x					x				
Crijn Sijmonsz.							x									
Cornelis Jansz. *												x	x			
Lenert Ariens Cap- pitteyn													x			
Mees Symonsz.													x			
Arien Burgertsz.													x			
Arien Pietersz.													x			
Claes Cornelisz. *																x

* worden vermeld als ambachtsbewaarder

Bijlage 4: Aantal rechtdagen/-zaken

Jaar	1572	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86	'87
Rechtdagen	6	24	2	2	9	4	12	13	17	10	14	6	11	8	10	7
Rechtzaken	33	157	10	9	26	10	34	42	36	29	52	11	21	50	52	22
Gemiddeld	5,5	6,5	5,0	4,5	2,9	2,5	2,8	3,2	2,2	2,9	3,7	1,8	1,9	6,3	5,2	3,1

Bijlage 5: Andere functionarissen (voor zover genoemd)

Baljuwen	Jacob Cornelisz. Tou	1573				
	Lenaert Philipsz Rodenburch	'80	'83			
	Pieter Jansz. van Everdingen	'81	'82	'83	'84	
	Cornelis de Witte	'85				
	Lodewijck de Knibberch Fransz.	'86				
Schouten	Dirck Willems	'72	'73			
	Gerrit Jacobsz.	'79	'80			
	Pieter Jansz. van Everdingen	'81	'82			
Boden	Jan Cornelisz. Steffensz.	'72				
	Gielis Tonisch	'72				
	Jacob Jansz.	'78				
	Jan Jorisz.	'79	'81			
Klerken	Claes Cornelisz.	'73				
Secretarissen	Claes Cornelis Nepos	'73				
	Lodewijk Fransz.	'82	'83			

Bronnen en literatuur

- Rechtboek... van Zouteveen, R.A. Zouteveen, inv. nr. 7 (GA Vlaardingen).
- Arend, Oscar van den, Zeven lokale baljuwschappen in Holland. Hilversum 1993.
- Dijk, K.F. van, Dingboek van schout en gezworenen. R.A. De Lier, nr. 22, 1565-1578 (Lierse Bronnen VIII, De Lier 1996).
- Idem. R.A., nr. 23, 1581-1591 (Lierse Bronnen IX, De Lier z.j.).

Het Steenhuysland in de Dorppolder

H. Brik

Van het Steenhuysland is bijzonder weinig bekend. Hoewel de naam suggereert dat hier ooit een stenen huis, een kasteeltje, heeft gestaan, zijn er toe nu toe geen sporen van gevonden. Afbeeldingen of aanduidingen op topografische kaarten zijn evenmin bekend. Zeer waarschijnlijk is het genoemd naar het voormalige kasteeltje Steenhuizen bij Vlaardingse: “land, behorende bij Steenhuizen”.

Het Steenhuysland in de Dorppolder wordt voor het eerst genoemd in het jaar 1340. Op 19 augustus van dat jaar draagt Katherine Coppasdr., weduwe van Willem van Coudenhoven, onder andere schepen van Delft, het Steenhuysland bij Schipluiden, groot 14 morgen (ca. 12 ha), over aan haar broer Jan Coppasdr.

Tot 1521 is het leen in handen van de nazaten van Jan Coppasdr. In 1539 is er van de oorspronkelijke 14 morgen niet veel meer over. Zeven morgen zijn bij decreet verkocht, 4 morgen en 4 hond zijn niet meer te vinden.

In 1565 resteert nog 22 hond (1,7 ha), niet bij name genoemd land. Het wordt in 1637 voor het laatst genoemd (Hoek 1970, p. 100-101).

Jan Coppasdr. en diens nazaten

De vader van Katherine en Jan was N.N. Coppasdr., vermoedelijk rentmeester van Holland in de tweede helft van de dertiende eeuw. De zoon van Jan Coppasdr., Jan Coppasdr. van Schipluide is ook bekend als Jan Van Dorp. Diens kleinzoon Jan Boudijnsdr. van Dorp is getrouwd met N.N. Ghisekijnsdr. Uterlyere, dochter van Ghisekijn Uterlyere, schout van De Lier. Diens zoon Jan, alias Jan van Dorp, is de stamvader van het adellijke geslacht Van Dorp [1].

Jan Coppasdr. was een belangrijk man, getuige de volgende rechtzaak.

Op 30 december 1323 doet de graaf uitspraak tussen Arnoud van Hodenpijl en zijn broers enerzijds en Jan Coppasdr. anderzijds over de voorrang tijdens de dienst in de kerk te Sciplede (Archief van de Graven van Holland, inv. nr. 242. f. 30).

Bij de uitspraak viel Arnoud van Dorp de voorrang toe. Na hem volgt Arnoud van Hodenpijl, vervolgens Jan Coppasdr. zoon en tenslotte de oudste broer van Hodenpijl.

De kennelijk onbetwiste voorrang van Arnoud van Dorp berustte waarschijnlijk op grondbezit en op zijn positie als baljuw van Delfland en

Schieland.

De tweede plaats van Arnoud van Hodenpijl, wiens broeders nog lager zijn gezet, wijst op de betrekkelijk geringe aanzien van de Hodenpijls op grond van afkomst en relaties. Eerst later heeft Arnoud van Hodenpijl, ridder geworden en mogelijk heemraad van Delfland, een wat voornamere plaats vervuld (Van Foreest 1957; Hoek 1991).

De locatie van het Steenhuysland

De ligging van het leen wordt als volgt beschreven (Kort 1986):

“14 morgen land, genaamd Steenhuysland, in Maasland en 8 hond ten westen daarvan. 1447: oost: de Maaslandse weg, zuid: Floris van den Woude en Nikolaas Dirksz., west: de Zijdwinde, noord: het collegium van den Haag”.

Het dorp Schipluiden viel tot het jaar 1570 onder het ambacht Maasland; dit verklaart de toenmalige ligging van het Steenhuysland in Maasland.

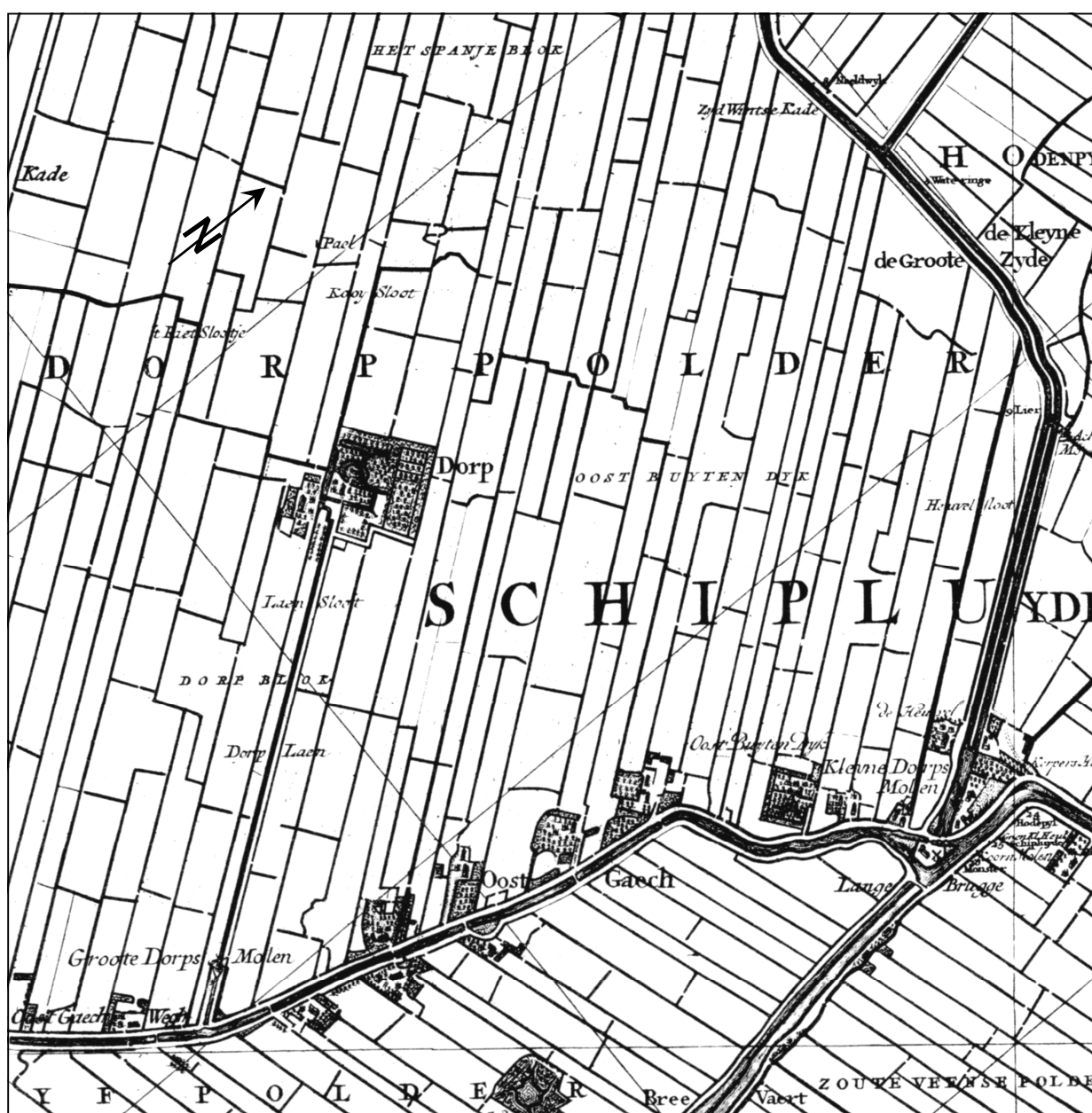
Twee aanduidingen zijn duidelijk: De *Maaslandse weg* (de Gaagweg), en de *Zijdwinde* (de Zijde met de Zijdwindse Kade). In het laatste geval is de aangegeven windstreek enigszins raadselachtig. Hoewel de Zijde, gezien vanuit Schipluiden, na enkele kilometers naar het westen buigt, ligt de begrenzing, gezien in de richting van de Zijde, meer noord- dan westwaarts. Waarschijnlijk is de aangegeven windstreek in dit geval slechts zeer globaal aangegeven. Het zou hoogstens kunnen wijzen op een ligging in het noordoostelijke deel van de Dorppolder.

Een andere aanwijzing is de beschrijving van een leen, grenzend aan het Steenhuysland (Hoek 1970, p. 86):

“4 morgen 3 hond land in Oest Buttendijc, gemeen in 12 morgen met meester Wouter Jan Wolfsz. (1544: met Aelberrent Engebrechtsz.),

De genoemde veldnaam *Oest Buttendijc* vinden we, als *Oost Buyten Dyk*, op de kaart van Kruikius nabij Huis ten Dorp. Het Steenhuysland zou volgens de beschrijving ten oosten van het stuk land in *Oest Buttendijc* moeten liggen (in de richting van het dorp Schipluiden). Hoewel dit een duidelijke aanwijzing is, weten we niet is hoe ver *Oest Buttendijc* zich uitstrekt. Daardoor geeft ook deze beschrijving onvoldoende informatie over de exacte ligging van het Steenhuysland.

De benaming *Oost Buyten Dyk* komt op de kaart van Kruikius nog een tweede keer voor, bij een boerderij aan de Gaegh Wegh. Gezien de schrijfwijze zal dit hoogstwaarschijnlijk de naam van deze boerderij zijn. Het lijkt niet aannemelijk dat deze locatie iets te maken heeft met de aanduiding in het bovengenoemde leen. Tenslotte is er nog een tweede beschrijving van een leen, grenzend aan het Steenhuysland (Hoek 1970, p. 94):
 “10 morgen land (1350: aan het ambacht van de vrouwe van den Dorpe, 1406: recht tegenover het Steenhuysland, oostwaarts strekkende tot aan het Oude Hofland, ...”. (Het *Oude Hofland* is een nogal algemene benaming.)

Fragment van blad nr. 12 van de kaart van Kruikius, 1712.
Het Steenhuysland bevond zich mogelijk in de rechterhelft
van dit kaartfragment, even ten noordwesten van de Gaagweg.

Helaas heeft dit alles nog geen duidelijke aanwijzingen opgeleverd over de juiste locatie van het Steenhuysland. Hiervoor is nader onderzoek nodig naar de ligging van de genoemde aangrenzende stukken land.

Drie mogelijke verklaringen voor de naam van het Steenhuysland

De oorsprong van de naam van het Steenhuysland is niet bekend. Het kan op de (vroegere) aanwezigheid van een “stenen huys” - een kasteeltje - wijzen, op de naam van een eigenaar, of op de naam van een andere bezitting. Deze mogelijkheden worden hier besproken.

In de tot nu toe gevonden beschrijvingen van de lenen van het Steenhuysland wordt op geen enkele wijze verwezen naar een versterkt huis, zelfs niet naar een boerderij. Enkele oude topografische kaarten [3] geven evenmin opheldering. Van der Aa maakt in zijn Aardrijkskundig Woordenboek (1847) geen melding van het Steenhuysland of van een versterkt huis, anders dan het voormalige kasteel Dorp. Dit geldt eveneens voor Van Ollefen (1793) in zijn beschrijving van het ambacht Dorp.

In een publicatie over de bewoningsgeschiedenis van Midden-Delfland maakt Bult (1980) een inventarisatie van kasteelwerven in Midden-Delfland. Van het Steenhuysland is de eerdergenoemde bron uit 1340 genoemd. Er is geen enkele aanwijzing gevonden voor zelfs maar sporen van een voormalig versterkt huis.

Een andere mogelijkheid is de vernoeming naar één van de eerste eigenaars.

De naam Steenhuys was, naast een synoniem voor een versterkt huis, al vóór de tijd dat het Steenhuysland voor de eerste maal (in 1340), wordt genoemd eveneens een eigenaam. Hier van zijn vele varianten bekend, zoals: uten Steenhuse (1285), van den Steenhuse, (van) Steenhuys, (van) Steenhuysen, van den Steenhuys. Hiertoe behoren ook de later voorkomende afgeleiden zoals (van) Steenis of Steenes. Volgens de “Nederlandse Familienamen Database” van het Meertens Instituut [4] is de naam *Steenhuys* en zijn varianten een toponiem, in het bijzonder een zogenaamde adresnaam. Oorspronkelijk was het bezit van een *stenen huys* kennelijk dermate bijzonder dat de naam van de bezitting naar de eigenaar overging. Hoek (1965, p. 41) geeft een goed voorbeeld aan de hand van Steenhuizen bij Vlaardingen [5].

De meest plausibele verklaring voor de naam van het Steenhuysland is echter de mogelijk-

heid dat het Steenhuysland deel uitgemaakt kan hebben van het bezit van de ridderhofstad Steenhuizen bij Vlaardingen.

Uit twee akten van graaf Willem III blijkt, dat Arnoud van Dorp, afkomstig van Huis te Dorp, op 15 augustus 1326 Steenhuizen met het bijbehorende land in vrij eigendom kocht van "Willem van Brawode die men hiet van Engeland" [6]. Deze overdracht vond plaats 14 jaar vóór het jaar waarin het Steenhuysland voor het eerst werd genoemd.

Noten

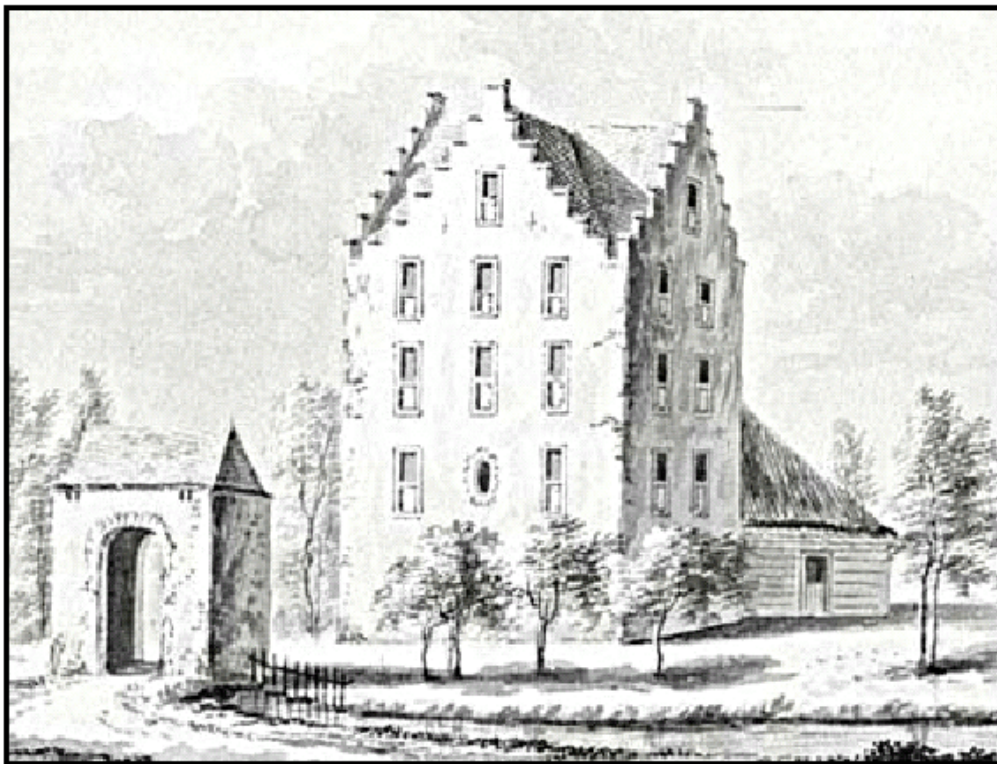
1. Deze connectie met het geslacht Uytterlier verklaart waarom op sommige afbeeldingen van het kasteel Huis ten Dorp de wat verwarrende naam “Huis Uytterlier” o.i.d. voorkomt.
2. Niet te verwarren met het voormalige kasteeltje Steenhuizen bij Vlaardingen.
3. Floris Balthasars (1611); Atlas Germania Inferior (1617); Atlas Novus Inferior (1645); Kruikius (1712).
4. Meertens Instituut, Amsterdam. Internetsite: www.meertens.knaw.nl.
5. In het begin van de 14de eeuw kennen de leengriffiers dit huis nog niet onder de naam Steenhuizen. Later stond het huis bij de bevolking als „het steenhuis” bekend. In de 16e eeuw nemen zowel de pachter als de eigenaar deze benaming over als eigenaam.
6. Willem van Brawode was de klerk van de graaf van Holland, Willem III. In 1317 draagt de graaf het huis Steenhuizen met de erbij behorende 27 morgen land, het buitendijkse land en de mark in het Nieuwland over aan Willem van Brawode, vrij van de genoemde rente. (Het begrip “klerk” betekende in de middeleeuwen meer dan kantoorbediende. In dit verband moeten we denken aan een particulier secretaris.) De oudste eigenaar van het huis Steenhuizen is Wouter van Loosduinen, overleden vóór maart 1317. Wegens wangedrag van Wouter en zijn drie zoons tegenover graaf Willem III wordt Steenhuizen met het bijbehorende land door de graaf verbeurd verklaard. (Hoek 1965).

Bronnen en literatuur

- A.J. van der Aa, “Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, deel 10, 1847.
- E.J. Bult, “Archeologische vondsten en het cultuurlandschap van Midden-Delfland. De bewoningsgeschiedenis van Midden-Delfland”, in: *Midden-Delfkrant* (extra num-

mer) 13 sept. 1980, p. 17-24.

- H.A. van Foreest, "Foreest en Hodenpijl" Ned. Leeuw Jrg. 74, 1957, kol. 190-191.
- C. Hoek, "De voormalige Hofstad Steenhuizen in Vlaardingerambacht, *Ons Voorgeslacht* Jrg. 20, nr. 130, p. 33-43 (1965).
- C. Hoek, "Repertorium grafelijke lenen in Maasland", *Ons Voorgeslacht*, Jrg. 25, p. 86, 94, 100-101 (1970).
- C. Hoek, "Acten betreffende De Lier, Maasland en Schipluiden", *Ons Voorgeslacht* Jrg. 46, p. 207 (1991)
- J.C. Kort, "Repertorium op de lenen van de hofstede Velsen, afkomstig van de Heren van Waterland, 1248-1650", *Ons Voorgeslacht*, Jrg. 41, p. 197-198 (1986).
- L. van Ollefen, "De Nederlandsche Stad- en Dorp-Beschrijver - II deel (Delfland)", 1793.

*De Ridderhofstad Steenhuizen in Vlaardinger-Ambacht.
Gewassen potloodtekening door Abraham Rademaker, 1717.
Het afgebeelde huis ontstond na de verwoesting van zijn voorganger aan
het eind van de 16e eeuw.*

*Het oorspronkelijke kasteel Steenhuizen is gebouwd omstreeks 1300.
In 1351 werd het tijdens de Hoekse en Kabeljauwse Twisten vernietigd.*

*Steenhuizen bevond zich in het voormalige Vlaardinger-Ambacht, direct
ten zuiden van de A20, halverwege het Kethelplein en de Lepelaarsingel.*

De Hoornse houtzaagmolen “De Hoop” en zijn eigenaars (1776 – 1880)

J. Ham

De reis naar Zaandam

Vroeg in de morgen van de 27ste juni in het jaar 1776 ging de jonge Hoornse houthandelaar Cornelis Breur aan boord van de Delftse trek-schuit. Zijn reisdoel was Westzaandam. Dat tochtje kostte hem zeker wel een hele dag.

In het vorig jaar was hij eigenaar geworden van de Hoornse houtzaagmolen “Het Fortuyn”. Zijn vader Jan Janszn. Breur de Jonge had deze molen, die hij in 1730 had laten bouwen, verkocht aan zijn zoon Cornelis en zijn jonge vrouw Adriana Maria Ruysch, een dochter van de dominee van ‘t Woudt.

Hij ging naar de Zaanstreek om daar een tweede houtzaagmolen te kopen. Laat in de middag kwam hij in Westzaandam aan.

Bij de schout

In het Transportregister in het Archief van de toenmalige Ambachtsheerlijkheid Westzaan is o.a. aanwezig de koopakte van Cornelis Breur uit Hof van Delft. In deze originele koopakte van 25 juni 1776 staat beschreven, dat Simon Jongenwaard, de schout van Westzaan met twee schepenen, Cornelis Pieterszn. Aarses en Arend Bruining, op die dag aanwezig waren en ook Hero Grafdijk wonende in Westzaandam. Deze wilde zijn houtzaagmolen genaamd ‘t Roode Hert nu verkopen aan de heer Breur.

Bij deze molen behoorde ook een schuur en diverse gereedschappen. De koper Breur moest de molen vervoeren naar Den Hoorn bij Delft om hem daar te laten opbouwen. Grafdijk ontving van Breur voor deze verkoop de som van f1500,- “Gereed en vrij geld”. Daarna schreef de schout nog:

*“In oirconde der waarheid heb ik deze
koopakte gezeegeld en door beide
schepenen laten ondertekenen op 28
Juni 1776.”*

De volgende dagen was Breur druk bezig om het vervoer van de afgebroken houten paltrok-molen te regelen. In de Zaanstreek waren er toen nog vele molens van dat soort te zien.

Paltrokmolens

Dit type houtzaagmolens was een Nederlandse vinding van Cornelis Corneliszn. uit Uitgeest (1592). Voorheen moest men alle stammen met

de hand zagen, twee man voor elke zgn. raam-zaag.

Na enige verbeteringen ontstonden omstreeks 1600 de zwartgeverfde paltrokmolens. Er zijn vele van deze zaagmolens vooral in de Zaanstreek gebouwd. Een vreemd model en een merkwaardige naam, die is ontleend aan de zwarte herenjassen met twee wijduitstaande panden. Ze werden in die jaren gedragen door de Doopsgezinden, vluchtelingen om hun geloofsovertuiging uit de Paltz in Duitsland, die zich gevestigd hadden in Amsterdam en in de Zaanstreek. Zo’n imposante zaagmolen kende men echter ook in Den Hoorn, want “De Gekroonde Zalm” langs de Kartuizer Wetering in Zuymade in Hof van Delft was ook een paltrok, gebouwd rond 1650 en afgebroken in 1928. Bijna 300 jaar heeft deze sterke molen gedraaid en balken gezaagd. Het was toen de laatste paltrok-molen van Zuid-Holland.

De opbouw

De aankomst van “‘t Roode Hert” uit Zaandam was groot nieuws in het kleine dorpje Den Hoorn. De molen werd weer opgebouwd aan het begin van de weg naar Schipluiden in het toenmalige ambacht Hodenpijl. Als fundering van zo’n houtzaagmolen werd eerst een vloer van zware eiken delen gelegd. Daarop een laag ringvormig gemetseld muurtje met conische rollen.

Het lijkt alsof de molen gedragen werd op deze rollen, maar in werkelijkheid rustte hij met het grootste deel van zijn gewicht op de zware koningsstijl in het midden.

Paltrokmolens konden in hun geheel draaien. Ze noemden dat kruien op de wind. De latere zaagmolens waren allemaal bovenkruiers, waarbij alleen de kap en wieken op de wind werden gezet.

Toen de opbouw was gebeurd en de wieken feestelijk getooid werden met lijnen met kleine vlaggetjes maakte de eigenaar Cornelis Breur bekend dat deze molen “De Hoop” zou worden genoemd.

De aanvoer van de stammen

Houtzaagmolens werden altijd aan het water gebouwd. De stammen werden meestal als houtvloten vanuit Scandinavië ingevoerd. Vanuit de haven Rotterdam kwamen de vloten via de Schie bij de vijf Hoornse houtzaagmolens aan. De stammen bestemd voor De Hoop bleven eerst een hele tijd liggen in het water van

het zgn. Balkengat aan de oostzijde van de Gaag. Hoe langer hoe beter. Dan trekt en scheurt het hout later minder, als het tot balken en planken wordt gezaagd. De aanvoer van de nodige stammen voor zijn twee molens De Hoop en Het Fortuyn was moeilijk via de singelgracht vanaf de Rotterdamse Poort.

Cornelis Breur op Den Hoorn en zijn collega-houthandelaar Andries Mattheus op de Houttuynen in Delft schreven samen in augustus 1778 een dringend verzoek, gericht:

*Aan de Edele Groot-Achtbare Heeren
Burgemeesteren der Stad Delft,*

In deze brief wezen ze op de moeilijke aanvoer van de nodige stammen voor de Hoornse houtzaagmolens. De singelgracht aan de westzijde van de stad was al in 28 jaren (!) niet meer uitgediept. Bij een lage waterstand waren de singelgrachten onbevaarbaar geworden voor vloten en houtschepen.

Het verzoekschrift eindigde als volgt:

“Hetgeen allendeele is strekkende tot groot ongemak en belemmering in onze houthandel, weshalve wij ons de vrijheid neemen zigh te keeren tot U Edele Groot Achtbare ootmoedig verzoekende, dat U Ed. Gr. Achtbare het genoemde vaarwater tot een convenabele diepte te laten brengen.”

A. Mattheus, C. Breur

In een oude Thesauriersrekening (Inv.nr. 678 fol. 27 verso) van januari 1795 blijkt dat Cornelis Breur toestemming had om hout te leggen in de vestinggracht tussen de Haagpoort en de Oostpoort.

Dit te betalen thien gulden en thien stuivers jaarlijks.

Alsmede te betalen zes gulden aan de huurder van de visscherij voor de schaade, die hem door het leggen van hout in dit water mogt worden toegebracht.

Na Breur een oud-officier

In 1796 overleed Breur en in het Grafregister (uit het Archief van de Kerkvoogdij van het Woud) schreef toen de schoolmeester:

Begraven op 8 Augustus 1796 Cornelis Breur, houthandelaar en eigenaar van de zaagmolens De Hoop en 't Fortuyn in Den Hoorn. In het koor graf nr. 5.

Voor 1 uur luiden van de klok: 1 gulden en 10 stuivers.

Na 22 jaar met hem gehuwd te zijn geweest,

Een paltoermolen.

bleef de 42-jarige weduwe alleen achter in de mooie buitenplaats “Stilgenoegen” in Den Hoorn. Rijk, maar alleen, want ze hadden geen kinderen.

Maar twee jaar daarna trouwde de molenbezitter met de 33-jarige oud-kapitein van het Staatse leger Hendrik Buys. Deze had al vroeg zijn militaire loopbaan moeten beëindigen (wegens invaliditeit). Hij ontving jaarlijks een uitkering van staatswege van f 800,-. Op 26 maart 1798 trouwden ze in het Woudt, haar geboortedorp. Onder grote belangstelling werd het huwelijk kerkelijk ingezegend. Aanwezig waren ook hoge cavalerieofficieren met hun mooie uniformen. De oudste zuster van de bruidegom was namelijk getrouwd met luitenant-kolonel Willem Makie bij de cavalerie in Utrecht en de andere zwager van Hendrik Buys was Johannes Christiaan Jansen, ritmeester in Breda.

Zeven en dertig jaren heeft dit echtpaar gewoond op de rustige mooie buitenplaats “Stilgenoegen” op Den Hoorn. Samen hebben zij het houtzagerijbedrijf van de molens De Hoop en Het Fortuyn geleid door de moeilijke jaren, die daarna kwamen. Politiek en economisch gezien was het leven niet bepaald rustig en genoeglijk. Door onze “vriendschap” met Frankrijk tijdens de Bataafse Republiek (1795 – 1806) waren we permanent in oorlog geraakt

met Engeland. We verloren daardoor bijna al onze koloniën en de handel leed enorme schade. De oud-officier Hendrik Buys was nu als mede-eigenaar van hun twee molens met de houthandel verbonden.

Nadat Lodewijk Napoleon als koning van het Koninkrijk Holland slechts vier jaren (1806 – 1810) geregeerd had, werd Nederland in 1810 geheel ingelijfd bij Frankrijk. We werden een Franse provincie onder keizer Napoleon. De kleine kranten moesten in twee talen worden afgedrukt. Het waren allemaal ingrijpende maatregelen in slechts enkele jaren.

Houthandelaar Buys wordt burgemeester

In de Franse tijd werd de oude ambachtsheerlijkheid Hof van Delft opgeheven. Het oostelijk deel werd nu verdeeld tussen Vrijenban en Pijnacker. Het westelijk deel, 't Woudt en Den Hoorn, bleef zelfstandig onder de naam Commune (gemeente) 't Woudt met als maire (burgemeester) de heer Henri Buys. Bij zijn zorgen over hun molens De Hoop en 't Fortuyn was hij nu ook als burgemeester ambtenaar van de Burgerlijke Stand in deze kleine gemeente. De secretarie was gevestigd in de buitenplaats "Stilgenoegen" op Den Hoorn. Trouwakten etc. werden voortaan in het Frans opgesteld.

Na het vertrek van de Franse troepen en de komst van de Prins van Oranje, de nieuwe koning Willem I, werd de gemeente Hof van Delft hersteld en in 1817 werd een nieuwe burgemeester aangesteld.

De zeer welgestelde heer Hendrik Buys had in 1802 nog een houtzaagmolen gekocht, gelegen op het noordelijke bolwerk van de stad Delft. Toen de jaren gingen tellen, wenste het echtpaar een rustiger leven op de mooie buitenplaats "Stilgenoegen" met de fraai aangelegde siertuin daarachter.

Adriana Maria Ruysch was 66 jaar toen ze plannen maakten om hun molens De Hoop en 't Fortuyn te verkopen.

De verkoop in 1820

Op de 4de juli 1820 werd te Delft door notaris Jacobus Vernee deze verkoopakte gepasseerd:

"De Weledele Heer Hendrik Buys en vrouwe Adriana Ruysch, echtelieden, wonende

op Den Hoorn in tegenwoordigheid van ondergetekende getuigen

Verklaren te hebben verkocht

Aan Willem van Westrheene

Te Den Haag hier aanwezig,

De windhoutzaagmolen, zijnde een paltsrok, genaamd "De Hoop" met een ruime bergschuur, twee houtloodsen, twee knechtswoningen en verder getimmerte en toebehoren, alsmede met genoegzaam water omgeven.

en

Een kapitale hechte sterke en welgesitueerde windhoutzaagmolen genaamd "Het Fortuyn", etc., etc."

Na de verkoop van de twee molens verliepen de jaren heel rustig in "Stilgenoegen", het grote huis op de hoek van de Tanthofkade. Kort na haar 81ste verjaardag stierf Adriana Maria Ruysch op 5 maart 1835. Ze werd begraven in het nieuwe familiegraf op de toen aangelegde begraafplaats aan de westzijde van het Kalverbos buiten de Haagpoort te Delft. Begraven in een kerk was toen verboden.

Slechts twee jaren daarna overleed in "Stilgenoegen" op 9 augustus 1837 ook de heer Buys. Hij werd eveneens in Delft begraven.

In de Delftsche Courant

In deze krant van 15 mei 1846 verscheen een aankondiging van de verkoop van twee Hoornse houtzaagmolens, "De Hoop" en "t Fortuyn" en tevens de buitenplaats "Stilgenoegen".

In het archief van Jacobus Vernee, notaris te Delft, lezen we:

Op heden den 28sten Mei 1846 verscheen voor mij den Weledelen Heer Willem van Westrheene, houtzaagmolenaar en handelaar in houtwaren, wonende in Den Hoorn in de gemeente Hof van Delft, dewelke verklaart openbaar te willen verkopen:

Nummer 1: Een kapitale hechte sterke en welgesitueerde achtkante windhoutzaagmolen genaamd "Het Fortuyn" met twee betimmerde bouwloodsen, alles met genoegzaam water doorsneden en omgeven, benevens een daarbij staand hecht en sterk woonhuis en vier knechtswoningen, strekkende van de Woudseweg noordwaarts op de sloot separerende deze percelen van de tuin van Ary Aryssoon Kleyweg. Op den Kadastralen perceelsgewijzen Legger van de gemeente Hof van Delft staat vermeld de totale oppervlakte van het water, de huizen en de loodsen tezamen 40 roeden en 5 ellen (in m² dus 4005 m²).

Nr. 2: Een kapitale hechte sterke en insgelijks goed gelegen windhoutzaagmolen zijnde een

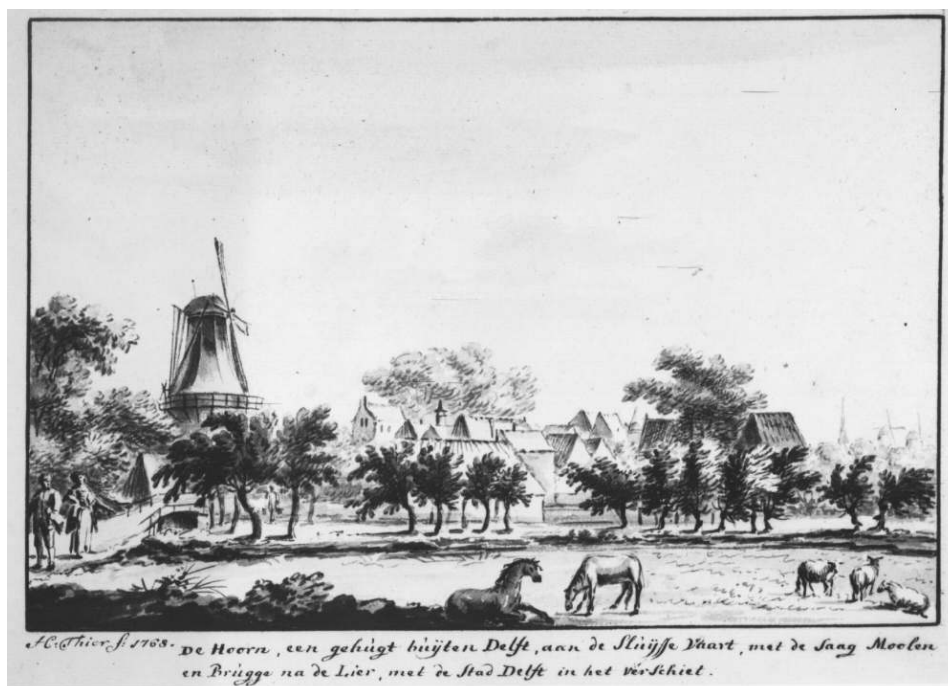
zoogenaamde paltsrok "De Hoop" staande en gelegen aan de Maassluische trekvaart bij Den Hoorn, etc., etc.

Nr. 3: Een zeer aanzienlijk, ruim en sedert weinige jaren nagenoeg geheel nieuw gebouwd huis genaamd "Stilgenoegen", hetwelk net betimmerd en modern ingerigt is en van vele services is voorzien, die tot een fatsoenlijke woning behooren, hebbende het huis diverse behangen en gestucadoorde boven- en benedenkamers en vertrekken, een goede keuken, ruime en drooge kelder, domestiekenkamers, beschotten kleerzolder, goede turfzolders en meer.

De kopers in 1846

De drie nummers werden gekocht voor f15.000,-. Kopers van de twee houtzaagmolens en de buitenplaats samen werden de heren Hermanus Hartogh Heys, houtzaagmolenaar en houthandelaar, mitsgaders lid van de Edelachtbare Raad der stad Delft en Johan Willem van der Schooren, houtzaagmolenaar en houthandelaar in Veur. Ieder koper voor de helft, maar in september 1846 werd Van der Schooren al door H. Hartogh Heys uitgekocht.

Eigenaar Herman Hartogh Heys liet de molen "Het Fortuyn" stilleggen; de sloop vond plaats in 1864.

Gezicht op Den Hoorn, 1768. Tekening in O.I. inkt door H. Thier (1768).

“De Hoop” en “De Eendragt” in Den Hoorn, geschilderd door A. Wittkamp. Omstreeks 1870.

De nalatenschap van Herman Hartogh Heys

Deze eigenaar van o.a. de zaagmolen “De Hoop” overleed op 7 november in de herfst van het jaar 1864.

De notaris B. van Berckel te Delft maakte in medio november 1864 de inventaris op van alle bezittingen van de vermogende overledene.

De Delftsche Courant – Het Nieuwsblad voor Delft en Delfland verscheen in die jaren alleen op dinsdag en vrijdag en was toen slechts één blad groot (!).

In deze krant werd op 2 december 1864 de volgende advertentie geplaatst:

Op donderdag 15 december 1864
Een openbare veiling om 12 uur
In het Logement De Bolk
Bij het Stationsplein te Delft en
Op donderdag 22 december 1864
Verkoping bij afslag van 12 percelen, o.a.
de paltrokmolen “De Hoop” als perceel
12 etc. etc.

De erfgenamen – verkopers waren:

1. Maria Anna Elisabeth Hartogh Heys, gemachtigd door haar echtgenoot.
2. Mr. Samuël Hartogh Heys, lid van het Hoogheemraadschap van Delfland, wonende te Delft.

3. Herman Hartogh Heys Jr. fabrikant en lid van de raad van Delft.

4. Hendrik Hartogh Heys van de Lier. Lid van de Kamer van Koophandel.

Beschrijving perceel 12:

Een windhoutzaagmolen zijnde een paltrok “De Hoop” met werf en loods, twee knechtswoningen en schuur, alsmede de watering of gracht rondom dit perceel.

(Staande en gelegen nevens het vorige perceel de bovenkruier “De Eendragt” aan de Schip-luidensche weg.)

Kadaster nrs. C.294, 295, 34, 435.

Grootte 60 roeden en 12 ellen.

Ingeschreven in het Hyp. Register op 1 febr. 1865 Deel 349, nr. 39.

De zaagmolen De Hoop werd voor f 2350,– gekocht door Laurentius Antonius Vreeburg, handelaar in Zoeterwoude. Hij vestigde zich in Delft in januari 1873 en kocht een huis en erf en tuin aan de noordzijde van de Buitenwatersloot, nr. 46. Helaas werd het grote gezin van zes kinderen van de laatste eigenaar van molen De Hoop getroffen door het overlijden van moeder Cornelia Johanna van Cazant op Oudejaarsdag 31 december 1876.

In augustus van het jaar 1877 heeft notaris B. van Berckel in de Akte nr. 93 verleden betreffende de boedelscheiding.

Dit was onder andere noodzakelijk in verband met de erfrechten van zijn minderjarige kinderen, namelijk:

1. Petrus Johannes geb. 24 dec. 1866 (nu 10 j.)
2. Elisabeth Wilhelmina geb. 12 apr. 1868 (nu 8 j.)
3. Maria Petronella geb. 6 juli 1869 (nu 7 j.)
4. Cornelia Antonia geb. 4 okt. 1870 (nu 6 j.)
5. Hélène Maria geb. 31 mrt. 1872 (nu 4 j.)
6. Hugo Christiaan geb. 10 dec. 1873 (nu 3 j.)

Het huis en erf met tuin geschat op f6.800,-. De houtzaagmolen "De Hoop" met woonhuis, loodsen, bergplaats, erf en water aan de Schipluidense weg, gem. Schipluiden. Kadasternr. C295, 483, 484, 485, 486. Samen groot 68 a en 72 ca. Waarde geschat op f10.300,-.

Voorraad houtwaren geschat op f10.500,-. De houtwaren en de gereedschappen werden door drie deskundigen getaxeerd en de inboedel door één deskundige.

Goud, zilver en juwelen werden geschat op f739,15. De inboedel op f2349,30.

van de Delftse houthandelaar Vreeburg.

Uit gegevens van het Kadasterarchief, dat aanwezig is in het Gemeentearchief te Delft, bleek dat de afbraak van deze molen heeft plaatsgevonden in het jaar 1880.

Rond de jaren 1870 werden vele windmolens stilgelegd en gesloopt met als oorzaak de komst van de nieuwe stoommachines met hun permanente drijfkracht.

Ook de vijf Hoornse windhoutzaagmolens deelden dat lot, nl.

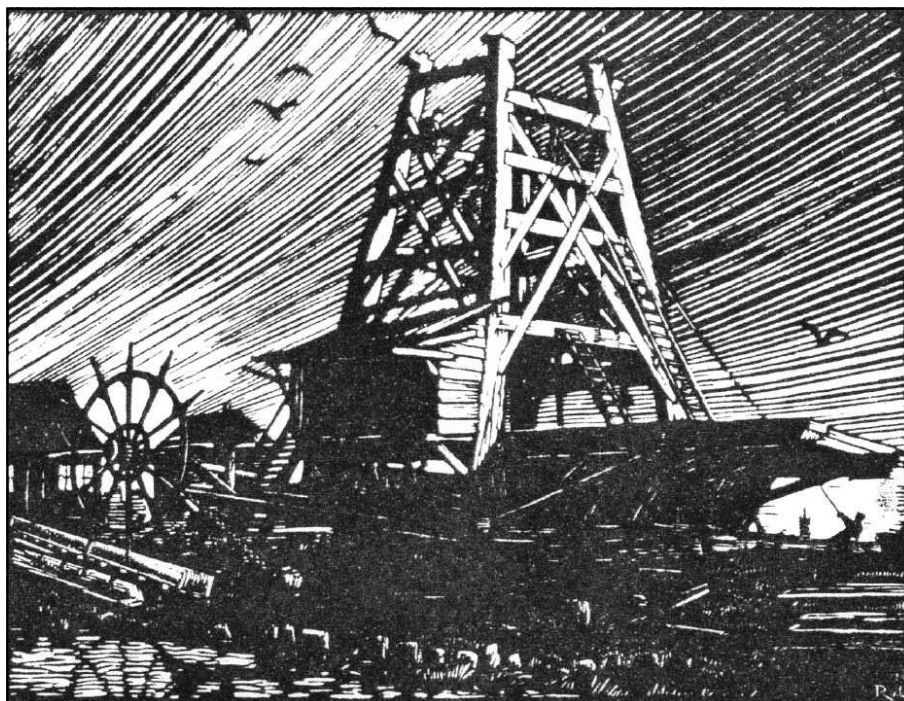
1. De kleine zaagmolen aan de Kartuizerwetering. Het sloopjaar is onbekend.
2. *Het Fortuyn* aan de Lookwatering in 1864.
3. *De Eendragt* aan de Gaag, afgebroken in 1865.
4. *De Hoop* aan de Gaag, afgebroken in 1880.
5. *De Gekroonde Zalm* aan de Kartuizerwetering, in 1928 afgebroken.

Eigenaars van de paltrokmolen "De Hoop"

Cornelis Breur	1776 - 1796
Wed. Adriana Ruysch	1796 - 1798
A. Ruysch en Hendrik Buys	1798 - 1820
Willem van Westrheene	1820 - 1846
Herman Hartogh Heys	1846 - 1864
Laurentius Vreeburg	1864 - 1880.

De afbraak

In de boedelscheiding van 1877 werd de molen "De Hoop" nog vermeld onder de bezittingen

Het skelet van "De Gekroonde Zalm" in 1928.